ብሃገራዊ ማሕበር ደቂ-ኣንስትዮ ኤርትራ
ዝዳሎ መጽሄት
ኣብዛ መጽሔትና ዘለኩም ርእይቶ፡ ኣበርክቶ
ይኹን ነቐፌታ፡ በዚ ዝስዕብ ኣድራሻ ልኣኹልና፡-

ኣድራሻና
ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ
ፖ.ሳጹን፡ 239
ተሌ፡ 291-1-111134 - 291-1-118753
ፋክስ፡ 291-1-111140

መርበብ ሓበሬታ ሃማደኤ
E-MAIL – nuew@nuew.org
WEB SITE – www.nuew.org

ኣሰናዳኢት
ፋጥና ዓብዱራሕማን

ምክትል ኣሰናዳኢት
ሜሪ ጸሃየ

ስእሊ
ኣገልግሎት ዜና ዞባ ማእከል
ኣሃዱ ስእሊ ክ/መ/ሓበሬታን ሃማደኤ

ሰደኣውቲ
ኣብረሀት ንጉሰ

ካቨር ዲዛይን
joሲ

ዘርጋሒ መጽሔት
200454/ 07121322
ዞባታት ሃማደኤ

ትሕዝቶ

02

ልሳን

ኣግእዞ ደቀንስትዮ ንልምዓት

03

ዜና ማሕበር

05

ቃለ-መሕተት

'ውዳበ መሰረት ሓይልን

ኣድማዕነትን እዩ"

ፕረዚደንት ሃማደኤ ወይዘሮ

ተኽኣ ተስፋሚካኤል፡

10

ሪፖርታጅ

- "ናብራና ከነማሓይሽሉ

ዘኽእለና ስልጠና ቀሲምና"

- ተልእኾና

14

ትምህርቲ

-"ትምህርተይ ንጥቕሚ ሃገረይ!"

ምህርቲ ስነልቦና ኣምና ኣድም

16

ቁጠባ

"ቈልዑ ምውላድን ምዕባይን፡ ካብ ስራሓይ ኣይዓንቀፈንን"

ወ/ሮ ጉብርኤላ ኣረፋይነ

17

ጥዕና

ጎዳእቲ ልምዳዊ ፍወሳታት ኣብ ህጻናት ከመይ ኣለዉ – ቀዳማይ ክፋል

19

"ዝዓበየ ሕልመይ፡ ንኤርትራ ኬድካ ምግልጋል'ዩ ነይሩ"

ዶክተር ሓሊ ያሲን ሓሰን

21

ሕግን ሕብረተሰብን

- ሕግን ስነ-ምግባርን መሳነይቲዶ ጽርዲ?

23

ማህደር ታሪኽ

- ጓል-ኣፍለ፡ ድምቕቲ ኮኾብ ጅግንነት

- ኣደይ ለተሃይማኖት ውፍይቲ ኣደ ተጋደልቲ!

28

ዲያስፖራ

- "ንሞያይን ሓሳባይን

መልክዕ ዘትሓዘቶ፡ ኤርትራ'ያ"

መንእሰይ ዮሃና ተስፋማያም

31

ደቂ-ኣንስትዮን – ኣከባብን

- ዓወት ኣብ ቀጻሊ ጻዕሪ ይምርኮስ

33

ስነ-ልቦና

- ንመን ንመስል?

35

ደቂ-ኣንስትዮ ዓለም

- ኣና ገባለ ዱባ፡

- ንሓለውተን ዝለዓለ መሃያ ዝኸፍላ ከዋኽብቲ ደቀንስትዮ

38

ስፖርት

- ሮዛን ማርያንን

"ካብ ቢንቢና ናብ . . .

40

ይብሉ ነበሩ!

-"ንድኻታት ትህቦም ዘይኮነ፡ ድኻታት ይህቡኻ!!

ልሳን

“ኣግእዞ ደቀንስትዮ ንልምዓት”

ቃል ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ ብምኽንያት 8 መጋቢት ኣህጉራዊ መዓልቲ ደቀንስትዮ

8 መጋቢት ኣህጉራዊ መዓልቲ ደቀንስትዮ “ኣግእዞ ደቀንስትዮ ንልምዓት” ብዝብል መሪሕ ቴማ፡ ከም ወትሩ ኣብ ውሽጢ ሃገርን ኤርትራውያን ኣብ ዝርከብሉ ወጻኢ ሃገራትን ብኽብ ዝበለ ድምቀት ተዘኪራ ትውዕል ኣላ።

ናይ ሎሚ ዓመት 8 መጋቢት፡ ምስ ዞባዊን ዓለማዊን ኩነታት ተኣሳሲሩ ኣብ ልዕለና ተጻዒኑ ንነዊሕ ዝኸደ ማእለያ ዘይነበሮ ብድሆታትን ቅሉዕ ተጻብኦታትን ብልዑል ሃገራዊ ንቕሓትን መኸተን ኣረብሪብና፡ ጎድኒ ጎድኑ መሰረታት ልምዓት ኣብ ምውዳድ ቀሊል ዘይኮነ ገስጋስ ኣመዝጊብና፡ ናብ ሓድሽን ብዓይነቱ ፍሉይን ምዕራፍ ኣብ እንሰጋገረሉ መድረኽ’ያ ትበዓል ዘላ። ናይዚ ሓድሽ ምዕራፍ ተልእኾና፡ ብቃልስና ዘረጋገጽናዮ ሰላምን ርግኣትን ዝያዳ ኣደልዲልና፡ ኣብዚ ባይታ’ዚ ረጊጽና ናብ ዝበረኸ ዕብየትን ልምዓትን ምምጥጣር እዩ። እቲ ኣብ ዝሓለፈ መድረኻት ተኣምር ዝሰርሐ ሓይልን ጽንዓትን ህዝብናን ኣካል ናቱ ዝኾነ ድሙቕ እጃም ኤርትራዊት ጓለንስተይትን ከኣ፡ ሎሚ’ውን ከም ትማሊ ኣብ ምዕዋት ዝቕጽል ሃገራዊ መደባት ግደኡ ወሳኒ እዩ።

ከምዝፍለጥ ዕዙዝ ሱታፌ ደቀንስትዮ ኤርትራ፡ ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ ኮነ ኣብ እዋን ናጽነት፡ ዋሕስ ሰላም፡ ልዑላውነትን ልምዓትን ምዃኑ ብግብሪን ብተደጋጋሚን ኣመስኪሩ እዩ። እዚ ግብራዊን ውፉይን ስራሕ ደቀንስትዮ ኤርትራ ድማ ንኣመለኻኽታ ዜጋታት ብመሰረቱ ቀይሩ፡ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ሕቶ ጾታዊ ማዕርነት ምዕቡል ኣመለኻኽታ ክሕዝ ኣብቂዕዎ እዩ። ደቀንስትዮ ኤርትራ ግን ኣበርከትቲ ጥራይ ዘይኮና፡ ምዕሩያት ረብሓቲ እውን ክኾና ኣለወን። እዚ ዕላማ’ዚ እውን ብስፍሓት ክሰርሓሉ ጸኒሑ ኣሎ። በቲ ዝተፈጥረ ዕድል ከኣ ህይወት ኤርትራውያን ደቀንስትዮ ብዓይነቱ እናተለወጠ ይመጽእ ኣሎ።

ካብቲ ብዙሕ ለውጢታት ጎሊሑ ዝጥቀስ፡ ሱታፌ ደቀንስትዮ ኣብ መኣዲ ትምህርቲ እዩ። ኣብ ትምህርቲ ተፈጢሩ ብዘሎ ምዕሩይ ዕድላት፡ ሱታፌ ደቀንስትዮ ኣብ ኩሉ ደረጃታት ትምህርቲ እንተላይ ኣብ ኮለጃት ምስ ደቂተባዕትዮ እናተመዓራረየ ምምጽኡ ንብሩህ መጻኢ ዕድል ኤርትራውያን ደቀንስትዮ ዝእምት እዩ። ሱታፌ መንእሰያት ደቀንስትዮ፡ ኣብ ዝተፈላለየ ሞያታት፡ እንተላይ ኣብቲ ንደቂተባዕትዮ ጥራይ ተሓዚኡ ዝነበረ ዕዮታት እውን ርኡይ ለውጢ ኣምጺኡ እዩ። ናብ ደቀንስትዮ ዝቐንዐ ኣገልግሎት ጥዕና ከኣ፡ ኣብ ምውሓስ ጥዕና ደቀንስትዮን ምንካይ ሞት ኣደታት ኣብ ግዜ ሕርስን ዓቢ ለውጢ ኣመዝጊቡ እዩ። ሕጋዊ ክልከላ ከም ክሸቦ፡ መርዓ ትሕቲ ዕድመን ካልእን ዝኣመሰለ ጎዳእቲ ልምድታት ድማ ሒደት መርኣያ ናይቲ ደቀንስትዮ ኤርትራ ዘረጋገጽኦ ሕጋዊ መሰላት እዩ። ከም ውጽኢት ናይዚ ደቀንስትዮ ኤርትራ ድኽነት ንምውጋድን ቁጠባዊ ዕብየት ንምርግጋጽን ኣብ ዝትግበር ዘሎ መደባት ልምዓት ሱታፌኦን ብብዝሒን ዓይነትን ናብ ክብ ዝበለ ደረጃ ይዓርግ ኣሎ።

ጾታዊ ማዕርነት ሓደ ካብ መዐቀኒታት ስልጣነ ሕብረተሰብ እዩ። እቲ ዝበለጸ ፖለቲካዊ ስነ-ሓሳብ ከወቕዖ ዝሕልን ናይ መወዳእታ ሸቶ እንተሎ፡ ብዘይኣፈላላይ ጾታ፡ ማሕበራዊ ቦታን ካልእ ፍልልያትን ንኹሉ ኣባል ሕብረተሰብ ምዕሩይ ዕድላት ምርግጋጽ እዩ። ምርግጋጽ ምዕሩይ ዕድላት ብሸነኹ፡ ንህንጸትን ምዕባለን ሕብረተሰብ ዓቢ ድርኺት እዩ። በዚ መንጽር’ዚ ክጥመት እንከሎ እምበኣር፡ ኣግእዞ ደቀንስትዮ ዝዓበየ ሸቶኡ ልምዓትን ዕብየትን መላእ ሕብረተሰብ ምርግጋጽ እዩ።

ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ጉዳይ ምርግጋጽ መሰልን ማዕርነትን ደቀንስትዮ ከመዝገቦ ዝበቕዐ ገስጋስን ዘማዕበሎ ቅኑዕ ኣመለኻኽታን ንቕሓትን ሓደ ካብቲ እንኾርዓሉ ታሪኽናን መርኣያ ሃገራዊ ክብርናን ብቐንዱ ውጽኢት ውፉይ ቃልሲን መስዋእቲን ደቀንስትዮና እዩ። እዚ ገስጋስ’ዚ፡ ዝያዳ በሪኹ ኣግእዞ ደቀንስትዮ ብምልኣት ክረጋገጽ ከኣ፡ ናይ ኩሎም ኣካላት መንግስቲን ሕብረተሰብን ሓልዮትን ቀጻሊ ናብዮትን የድልዮ። በዚ ዕላማ’ዚ ሕቶ መሰልን ማዕርነትን ደቀንስትዮ፡ ከም ኣምርን ዕላማን ብቐጻሊን ደጋጊምካን ምኹልዑ ኣገዳሲ እዩ። ንብሉጽ ውጽኢት ድማ፡ ኣብ ኩሉ መዳያት ማዕሪ ዕድላት ብምስፋሕ፡ ሞያን ዓቕሚን ጸጋታትን ደቀንስትዮ ዝዓብየሉ መደባት ብምትግባር፡ መላእ ዓቕሚ ሕብረተሰብና ኣብ ቁጠባዊ ዕብየት ኣሰሊፍና፡ ኣድማዕነትና ከም ሃገርን ሕብረተሰብን ብተዓጻጻፊ ክብ ከነብሎ፡ ብኣጋጣሚ እዛ ክብርቲ ዕለት 8 መጋቢት መብጽዓና ከነሐድስ ሃማደኤ ይጽውዕ።

ዘልኣለማዊ ዝኽሪ ንሰማእታት!

ዓወት ንሓፋሽ!

ዜናታት ማሕበር

ፈጻሚት ቦርድ ሃማደኤ፡ ዓመታዊ ገምጋም ስራሕ ኣካዪዳን ኣብ ውጥን መደባት 2025 ዘትያን

ፈጻሚት ቦርድ ሃገራዊ ማሕበር ደቂኣንስትዮ ኤርትራ፡ ዓመታዊ ገምጋም ስራሕ ብምክያድ፡ ኣብ ውጥን መደባት 2025 ዘትያ።

ኣብ'ቲ ሓለፍቲ ክፍልታትን ዞባታትን ሃማደኤ፡ ከምኡ'ውን ሓለፍቲ ማሕበር ኣብ ስዑዲ-ዓረብ፡ ኤውሮጳ፡ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካን ካናዳን ዝተረኽባሉ ገምጋም፡ ኣብ 2024 ኣብ ውሽጢ ሃገርን ወጻእን ዝተሰላሰለ መደባትን ገስጋሱን ዝልከት ዝርዝራዊ ጸብጻብ ቀሪቡ።

ኣብ'ቲ ጸብጻብ፡ ኣብ ምሕያል ውዳበ ማሕበርን ምብራኽ ፖለቲካዊ ንቕሓት ኣባላትን ዝተኻየደ ጻዕርን ውጽኢቱን፣ ቀኑጠባዊ ዓቕሚ ደቂኣንስትዮ ንምሕያል ዝተዓመ ስራሕን ገስጋሱን፣ ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ልምዓታዊ መደባት፣ ተራ ብሃማደኤ ዝካየዳ መራኸቢ ብዙሓንን ጽልዋአንን፣ ተሳታፍነት ደቂኣንስትዮ ኣብ ፖለቲካዊ ስልጣን ንምዕባይ ዝተኻየደ ጻዕርን ትጽቢታትን፣ ከምኡ'ውን ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ትምህርቲ ንምዕባይ ዝተኻየደ ጻዕሪ፡ ዝነበረ ብድሆታትን ዝተረኽበ ውጽኢትን ብዕምቈት ተገምጊሙ።

ፕረዚደንት ሃማደኤ ወ/ሮ ተኽኣ ተስፋሚካኤል ኣብ ዝሃበቶ መግለጺ፡ ኣብ ፖለቲካዊ ስርሓትን መራኸቢ ብዙሓንን ዝምስገን ዕዮ ከምእተሰላሰለ ብምሕባር፡ ኣብ 2025 ምስ እዋናዊ ኩነታት ዝኸይድ ጎስጓሳዊ ጽሑፋት ዝያዳ ኣተኩሮ ከወሃቦ፣ ከምኡ'ውን ኣብ ምርጫ ኣመሓደርቲን ኣካየድቲ ስራሕን ምምሕዳራት ከባቢ፡ ደቂ-ኣንስትዮ ኣብ ስልጣን ንኽመጻ ብዕቱብ ክስራሓሉ ኣዘኻኺራ።

ኣባላት ፈጻሚት ቦርድ ኣብ መወዳእታ፡ ደቂኣንስትዮ ኣብ መሰላተን ምሉእ ርድኢት ክህልወን፣ ኣፍልጦአን ኣብ ሕጊ ክብርኽ፣ ርድኢት መሻርኽቲ ኣብ መደባት ማሕበር ክተባባዕን ከዕብን፣ ንጥፈታት ምሕያል ውዳበታት ኣብ ወጻኢ ልዑል ቈላሕታ ክወሃቦ፣ ዝብልን ካልእን ርእይቶታትን ለበዋታትን ኣቕሪበን።

ሃማደኤ፡ ኣብ ጸብጻብ ስራሕ ኮሚቴ ምምዕባል ደቂኣንስትዮ ኣብ ዞባታት ዘትዩ

ፕረዚደንት ሃማደኤ ወ/ሮ ተኽኣ ተስፋሚካኤል ኣብ ዘስመዓቶ ቃል፡ ኮሚቴ ምምዕባል ደቂኣንስትዮ ኣብ ዞባታት ዕዉት ስራሕ ከምዘሰላሰለት ብምጥቃስ፡ ኣብ 2025 ብዝለዓለ ውህደት መሻርኽቲ ኣካላት ክቕጽል ኣዘኻኺራ።

ወ/ሮ ተኽኣ ኣስዒባ፡ ኣብ ኩሉ ዝተኻየደ መደባት - ተሳትፎ ኣመሓደርቲ ዝምስገን ምንባሩ ብምጥቃስ፡ ንውሁብ ብድሆታትን ዓቕሚን ማሕበር ኣብ ግምት ብምእታው፡ ዝርግሐ መሻርኽቲ ኣካላት ንምስፋሕ ክስራሓሉ ምዃኑ ገሊጻ።

ኣብ መወዳእታ፡ ዝተቐስመ ተመኩሮ ተዓቂቡ፡ ስሩዕ ምክትታልን ምቁጽጻርን መደባት ክካየድ፣ መርዓ ትሕቲ ዕድመ መቕጽዒ ኣዋጅ ክግበረሉ፣ መውዓሊ ህጻናት ኣብ ቦታ ስራሕ ፍሉይ ቈላሕታ ክወሃቦ፣ ተሳትፎ ዝምልከቶም ኣካላት ኣብ ጉዳያት ደቂኣንስትዮ ክዓዝዝ፣ ከምኡ'ውን ኵለንትናዊ ንቕሓት ደቂኣንስትዮን ሕብረተሰብን ዘበርኽ ጐስጓሳት ክሕይል ዝብልን ካልእን ለበዋታት ብተሳተፍቲ ቀሪቡ።

ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ሕርሻዊ ልምዓትን ዋኒንን ንምዕዛዝ፡ ሃገራዊ ዋዕላ ተቓኒዑ

ብምትሕብባር ሚኒስትሪ ሕርሻን ሃማደኤን፡ ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ሕርሻዊ ልምዓትን ዋኒንን ንምዕዛዝ ዝዓለመ ሃገራዊ ዋዕላ፡ "ውሁድ ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ምዕዋት ሕርሻዊ ልምዓት" ብዝብል ቴማ፡ ኣብ ኣስመራ ተቓኒዑ።

ኣብ'ቲ ዋዕላ፡ "ስትራተጂታትን ውጥናትን ምርግጋጽ ውሑስ መኣዛዊ መግቢ" ዝብል፡ ካብ 2024 ክሳዕ 2028 ዝዝርጋሕ ልምዓታዊ መደባት ሚኒስትሪ ሕርሻ ዘጠቓለለ፡ ብሚኒስተር ሕርሻ ኣቶ ኣረፋይነ በርሀ ዝቐረበ መግለጺ ሓዊስካ፡ ተራ ወሰኽ-ክብሪ ኣብ ሕርሻ፣ ምስራሕ ጋብላዊ ቆፎ ከም ዋኒን፣ ምድላው ባህርያዊ ድኹዒ ካብ ዘቤታዊ ጐሓፍ፣ ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ምፍራይ መኣዛዊ መግቢ ዝብሉን ካልእን መግለጺታትን ወረቓቕትን ቀሪቡ።

ብወገን ሃማደኤ ድማ፡ "ተራ ሃማደኤ ኣብ ምምዕባል ደቂኣንስትዮ" ዘርእስቱ፡ ኣብ ድሕረ-ባይታ፡ ዕላማታትን መደባት ስራሕን ማሕበር ዘተኰረ መግለጺ ብፕረዚደንት ሃማደኤ ወ/ሮ ተኸኣ ተስፋሚካኤል፣ ከምኡ'ውን ንስትራተጂታት ምምዕባል ደቂኣንስትዮ፣ ተበግሶ ምፍራይ ባህርያዊ ድኹዕን ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ውሑስ ኣጠቓቕማ መድሃኒት ጸረ-ባልዕን፣ ተመኩሮ ምፍራይ ባህርያዊ ጸረ-ባልዕ ኣብ ዞባ ማእከል፣ ሞያዊ ስልጠናታት ደቂኣንስትዮ፣ ከምኡ'ውን ንጥፈታት መደብ ንኡስ ምወላ ዝብል መግለጺታት ብላዕለዎት ሓለፍቲ ናይ'ቲ ማሕበር ቀሪቡ።

ኣብ'ቲ ዋዕላ ተሳተፍቲ፡ ኣብ ዘመናዊ ሕርሻዊ ዋኒን ብሓፈሻ ኣብ ወሰኽ-ክብሪ ፍርያት ሕርሻ ድማ ብፍላይ ዝዋፈራ ደቂኣንስትዮ ዝስስናሉ መገዲ ክናደ፣ ኣብ ተጠቃምነት መሬትን ሕቶ ዕዳጋ ፍርያት ሕርሻን ዘሎ ማሕንቆታት ክፍታሕ፣ ኣብ ሕርሻዊ ዋኒን ዝተኮረ ስልጠናታትን መደባት ንቕሓትን ክድፋኣሉ፣ ወህደት ክልቲኡ ኣካላት ክሕይል፣ ብዛዕባ ህሉው ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ሕርሻዊ ንጥፈታት መጽናዕቲ ክካየድ፣ ንቕሓት ሕርሻዊ ዋኒን ኣብ ደቂኣንስትዮ ንምብራኽ ኣበርቲዕካ ክስራሕ፣ ከምኡ'ውን ወህደት ክልቲኡ ኣካላት ካብ ደረጃ ፖሊሲ ክሳብ ትግባረ ክረጋገጽ ተላቢዮም።

ፕረዚደንት ሃማደኤ ወ/ሮ ተኸኣ ተስፋሚካኤል ኣብ ዘስመዓቶ ቃል፡ ተራ ደቂኣንስትዮ ኣብ ጥሙር ልምዓታዊ መኸተ ምሕያል ሓደ ካብ ዓበይቲ ዕላማታት ማሕበር ከምዝኾነ ብምንጻር፡ ምስ ሚኒስትሪ ሕርሻ ዝጸንሐ ዝምድና ብምሕያል፡ ትግባረ ዝወጹ መደባት ንምስማር ብዕቱብ ክስራሓሉ ምኳኑ ኣረጋጊጻ።

ሚኒስተር ኣረፋይነ ብወገኑ፡ እዚ ሃገራዊ ዋዕላ፡ ኑቲ ምስ ሃ ማ ደ ኤ ክዕመም ዝጸንሐ ሓባራዊ መደባት፡ ክሳብ ደረጃ ዓዲ ብምውራድ ዝያዳ ዘሐይል ስለዝኾነ፡ ሓባራዊ ሽማግለ ብምቛም ብዕቱብ ክስርሓሉ ምኳኑ ሓቢሩ።

ማእከላይ ባይቶ ሃማደኤ፡ መበል 11 ምዱብ ኣኼባኡ ኣቃኒዑ

ማእከላይ ባይቶ ሃገራዊ ማሕበር ደቂኣንስትዮ ኤርትራ ኣብ ዘቃነየ መበል 11 ምዱብ ኣኼባኡ፡ ኣብ ህሉው ኩነታት ማሕበርን መጻኢ መደባትን ዘትዩ።

ማእከላይ ባይቶ፡ ኣብ ምሕያል ውዳበ ማሕበርን ምብራኽ ፖለቲካዊ ንቕሓት ኣባላትን ዝተኻየደ ጻዕርን ውጽኢቱን፣ ቀኣጠባዊ ዓቕሚ ደቂኣንስትዮ ንምሕያል ዝተዓመ ስራሕን ገስጋሱን፣ ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ልምዓታዊ መደባትን ኣድማዕነቱን፣ ተራ ብሃማደኤ ዝካየዳ መራኸቢ ብዙሓንን ጽልዋአንን፣ ተሳታፍነት ደቂኣንስትዮ ኣብ ፖለቲካዊ ስልጣን ንምዕባይ ዝተኻየደ ጻዕርን ትጽቢታትን፣ ከምኡ'ውን ተሳትፎ ደቂኣንስትዮ ኣብ ትምህርቲ ንምዕባይ ዝተኻየደ ጻዕሪ፡ ዝነበረ ብድሆታትን ዝተረኽበ ውጽኢትን ብመንጽር ዝነበረ ውጥን ድሕሪ ምግምጋም፡ ኣብ እማመ ባጀት 2025 ተዘራሪቡ።

ፕረዚደንት ሃማደኤ ወ/ሮ ተኸኣ ተስፋሚካኤል ኣብ ዘስመዓቶ ቃል፡ ንተራን ኣበርክቶን ኣባላት ማእከላይ ባይቶ ኣብ ኩሉ ንጥፈታት ማሕበር ድሕሪ ምምስጋን፡ ውዳበታት ምድልዳል፣ ምምሕዳራውን ሞያውን ስልጠናታት ንኣባላት ምውዳብን ምትግባርን፣ ከምኡ'ውን ፖለቲካዊ ንቕሓት ደቂኣንስትዮ ምብራኽ፡ ኣካል መደባት ስራሕ 2025 ምኳኖም ገሊጻ።

ኣብ መወዳእታ ማእከላይ ባይቶ፡ ብሓለፍቲ ክፍልታትን ጨናፍር ዞባታትን ኣብ ዝቐረበ ጸብጻብ ብዕምቈት ድሕሪ ምዝታይ፡ ንዝመጽእ ዓመት ተወጢኑ ዘሎ መደባት ንምዕዋት ዓጸፋ ክስራሕ፣ ተመኩሮ ገዳይም ኣባላት ንመንእሰያት ደቂኣንስትዮ ንምውራስ ዕቱብ ጻዕሪ ክካየድ፣ ምደባ ዓቕሚሰብ ብዝግባእ ክጽናዕን ክግምገምን፣ ኣብ ስራሕ ዝርአ ጉድለታት ኣራሚ ስጉምቲ ክውሰድ፣ ከምኡ'ውን ርድኢት ሕብረተሰብ ኣብ ጉዳያት ደቂኣንስትዮ ዘበርኽ ጐስጓሳት ብዝለዓለ ክድፋኣሉ ተላብዩን።

ቃለ - መሕተት

“ውዳበ፡ መሰረት ሓይልን ኣድማዕነትን እዩ”

ፕረዚደንት ሃማደኤ ወ/ሮ ተኽኣ ተስፉሚካኤል

ዮሴፍ ሃይለማርያም

ኩሉ መዳያዊ ኣግእዞ ደቀንስትዮ ንምርግጋጽ ኣብ ዝተታሕዘ ሃገራዊ ዕላማ፡ ሃማደኤ ቀላሲን ኣማእዛኒን ብምኳን፡ ስትራተጂያዊ ውጥንን ፕሮጀክትታትን ሰሪዑ፡ ምስ ዕዙዝ ተራን ግብራዊ ኣበርክቶን መሻርኽቱ ንትግባረኡ ይጽዕት ኣሎ። ሃማደኤ፡ ኣብ ምብራኽ ውዳበታትን ፖለቲካዊ ንቕሓትን ኣባላት፣ ኣብ ምስሳን ቍጠባዊ ዕብየትን ኣፍራይነትን ኣለይቲ ስድራቤታት፣ ኣብ ምሕያል ሱታፌ ደቀንስትዮ ኣብ ትምህርቲን ልምዓታዊ ስራሕን መኸተን እናነጠፈ፡ ዘሎ ብድሆታትን ሕጽረታትን ብዓቕሙ እናፈትሐ፡ ህይወት ኣሸሓት ደቀንስትዮ ዘመሓየሸ ዕማማት ከተግብር በቒዑ እዩ። ብኣጋጣሚ 8 መጋቢት ኣህጉራዊ መዓልቲ ደቀንስትዮ፡ መጽሔት ኣግእዞ ምስ ፕረዚደንት ሃማደኤ ወይዘሮ ተኽኣ ተስፉሚካኤል ዘካየደቶ ቃለ-መጠይቕ ይስዕብ።

***

- ፈጻሚት ሸማግለን ባይቶን ሃማደኤ ዓመታዊ ገምጋም ኣካዪዱ ነይሩ። ብሓፈሻ እቲ ገምጋም ከመይ ነይሩ? ብፍላይ ኣብ ምሕያል ውዳበ ማሕበርን ምብራኽ ፖለቲካዊ ንቕሓት ኣባላትን ዝተኻየደ ጻዕርን ውጽኢቱን’ከ ከመይ ተገምጊሙ?

እቲ ኣኼባ ብምኽንያት ምዝዛም ዓመተ 2024 ምጅማር ሓድሽ ዓመትን ዝተኻየደ እዩ። ቅድሚኡ ግን ብመሰረት ስትራተጂያዊ ውጥን 2024፡ ዝተተግበረን ዘይተተግበረን፡ ብልጫታትን ብድሆታትን እናተራእየ በብግዜኡ ገምጋማት ይካየድ ነይሩ እዩ። ነፍሲ-ወከፍ ቤት ጽሕፈት፡ ሰሙናዊ ምስ ኣባላታ፣ ሰለስተ ወርሓዊ ምስ ሓለፍቲ ንኡሳን ዞባታታት፣ ሽዱሽተ ወርሓዊ ድማ ኣባላት ማእከላይ ባይቶ ዝጸንበረ ስሩዕ ገምጋም ብደረጃ ዞባን ብማእከላይ ቤት ጽሕፈትን ይካየድ’ዩ።

ብተመሳሳሊ ናይ ኣባላት ፈጻሚት ሸማግለ መንፍቓውን ዓመታውን ገምጋም ክግበር ጸኒሑ’ዩ። እንካይዶ ናይ ገምጋም ኣኼባታት፡ ካብቲ ዝወጠንናዮ ክንደይ ዓሚምና፡ ክንደይ’ከ ተሪፉና፣ ሓያል ጐድንናን እቲ ክዕቀብ ዘለዎን ኣየናይ’ዩ፣ ድኽመታትና እንታይ ይመስሉ... ዝያዳ ኣድህቦ ሂብና ክንሰርሓሉ ዘለና እንታይ’ዩ ኣብ ዝብሉ ጉዳያት እንዛተየሉን ስራሕና ንምሕያል እንላዘበሉን መድረኽ’ዩ።

ብተወሳኺ፡ ኣብ ውሽጥን ወጻእን ዝግበር ዕማማት ተወሃሂዱ መታን ክኸይድ፡ ኣብ ዲያስፖራ ዘለዋ ኣባላትና፡ ኣብ’ዚ መጺአን ኣብ ዓመታዊ ገምጋም ይሳተፋ’የን። ኣብ ገምጋምና፡ እቲ ቀንድን ወሳንን፡ ውዳበናን ዝርጋሐናን ከመይ ከምዘሎ፡ ብዕምቈት ይዝተየሉ እዩ። ምኽንያቱ፡ እቲ ቀንዲ መሰረት ሓይልን ኣድማዕነትን እዩ። ምስ እትውደብ’ዩ ክትሰማማዕን ክትሕይልን ኣድማዒ ስራሕ ክትሰርሕን እትኽእል። ስለዚ፡ ኣብ ውሽጥን ኣብ ደገን ዘሎ ውዳበታትና ህይወት መታን ክህልዎም፡ ንቕሓት ኣባላትና ዝብርኽሉ ስራሓት ክካየድ ጸኒሑ ኣሎ። ከምኡ እናበለ ድማ፡ እቲ ጥምረትን ሓይልን ናብ ኣደን ስድራቤትን ይወርድ ኣሎ። ውጽኢታዊ ስራሕ’ውን ተሰሪሑ ኣሎ። እዚ ከኣ፡ ነቲ ዝካየድ መደባት ደራኺ ሓይሊ’ዩ። ስለዚ፡ ሃማደኤ ነቲ ካብ ነዊሕ እዋን ክንደቕ ዝጸንሐ ሓይሊ ውዳበታትና ንምድልዳል ይሰርሓሉ ኣሎ። ነዚ፡ ኣብ’ቲ ርሑቕ ገጠራት ሃገርና ከምቲ ዝድለ ንዓሞ’ኳ እንተዘየለና፡ ወደብቲ ኣካላት ግን ናይ ብሓቂ ዋጋ ከፈለን ብተወፋይነት ዘነይት ዕማም የሰላስላ ኣለዋ።

ኣብ ዲያስፖራ’ውን፡ ብመገዲ ኣካያድቲ ኣካል ተመሪጸን ብተወፋይነት ዕዉት ንጥፈታት ውዳበ ኣብ ምስልሳል ዝርከባ ኣለዋና። ስለዚ፡ እቲ ቃልሲ ምስ ኩሉ ብድሆታታት ብሓያል መኸተ ደቀንስትዮ ይቕጽል ኣሎ። ሕጂ ከኣ፡ መድረኽ ዝጠልቦ ዕጥቂ ንኣባላትና ንምዕጣቕ፡ ብዝተረኸበ ዓወታት ከይተዛነና፡ ተወሃሂድና ዝሓየለ ስራሕ ክንሰርሕ ኣብ ኣኼባና ቃል ኣቲና ኣለና።

ካልእ ንመስርሕ ምትኽኻእ ዝምልከት እዩ። ነዛ ሃገር ዘምጽእዋን መሰረት ዘንጸፉላን፡ ናይ ሽዑ መንእሰያት ዝነበሩ’ዮም። ጉዳይ ሃገር ጉዳይ መንእሰያት ብምኳኑ፡ ሕጂ’ውን ተረኪብትን ሃብትን ሃገር መንእሰያት’ዮም። ንኣብነት፡ ህላወ ሳዋ፡ ሰንሰለት ምትኽኻእ ንኸይብተኽ መንግስቲ ዘተኣታትዎ ብርቂ መደብ ምኳኑ ተራእዩ’ዩ። ሳዋ፡ መንእሰያት

ብመንነት ዝህነጽሉን ምስ መድረኽ ዝኸይድ ዕጥቂ ዝዓጥቅሉን ባይታ'ዩ። እዚ ድማ፡ ነቲ ኣብ ማሕበር ክህሉ ዘለዎ ምትኽኻእ ዓቢ ተራን ድፍኢትን'ዩ። ኣብ'ዚ ግዜ'ዚ 384 ሽሕ ኣባላት ሃማደኤ ኣለዋና። እዘን ኣባላትና፡ ሃጓፋት ንኸይህሉ፡ ብዕድመ፡ ብደረጃ ትምህርቲ፡ ብብሄርን ብሞያን'የን ዝርኣያ። ኣብ'ዚ ቊጽሪ መንእሰያት ኣባላት፡ እቲ ዝበዝሐ'ዩ። ብኮለጃትን ሞያን ሓሊፈን ኣብ ኩሉ ዕማማት ዝዋስኣ ዘለዋ'ውን ዝበዝሓ መንእሰያት'የን። ብጉጅለ ተወዲበን ሳዋ ከይደን መንእሰያት ዝምህራን ዘንቅሓን ዘለዋ'ውን፡ እተን ኣብ ዝተፈላለየ ሚኒስትሪታትን ካልእን ተመዲበን ዝሰርሓ ዘለዋ ናይ ለውጢ ሃዋርያት ዝኾና ካድረታት መንእሰያት'የን። ስለዚ፡ ብብድሆን ጸገማትን ዘይትስነፍ፡ ድሌትን ክውንነትን ኣዛሚዳ ትኸይድ እተማህረት መንእሰይ ክትህልወና፡ እቲ ጻዕርን መኸተን ክቕጽል'ዩ። ኣብ'ዚ መዳይ፡ ኩሉ ደገፍ መሻርኽቲና ከም ወትሩ ኣብ ቦታኡ ኣሎ።

- ብቕረባ ምስ ሃማደኤ ዝሰርሑ መሻርኽቲ ኣካላት መን እዮም?

መሻርኽትና፡ ብዓቢኡ ግንባርን ኩለን ሚኒስትሪታትን ማሕበራትን'የን። ዘለና ማልን ጺጋን እናወሃሃድና ድማ፡ ሃማደኤ፡ ሃማመተኤን ሃኮሰኤን ኣብ ፍሉይ ፕሮጀክትታት ሓቢርና ንሰርሕ ኣለና።። ምስ ሚኒስትሪ ዕዮን ማሕበራዊ ድሕነትን፡ ኣብ ምፍታሕ ማሕበራዊ ጸገማትን ካልእ ጉዳያትን፡ ጽቡቕ ናይ ስራሕ ርክብ ኣለና። ኣብ ጉዳይ ትምህርቲ ንዓበይቲን ምስኡ ተተሓሒዞ ዝኸይድ ሞያዊ ስልጠናታትን፡ ምቁራጽ ትምህርቲ ከይህሉን ብሰንኪ መርዓ ትሕቲ ዕድመ ዕድላት ትምህርቲ ከይኩለፍን፡ ምስ ሚኒስትሪ ትምህርቲ ንሰርሕ ኣለና። ዓቕሚ ሓረስቶት ደቀንስትዮ ንምሕያል፡ ምስ ሚኒስትሪ ሕርሻ ንደጋገፍ ኢና። ምስ ሚኒስትሪ መሬት፡ ማይን ኣከባቢን እናተሓባበርና፡ ናይ ልምዓት መደባት ነካይድ ኢና። ጉዳይ ጥዕና ደቀንስትዮ ኣመልኪትና'ውን ምስ ሚኒስትሪ ጥዕና ሰፋሕቲ መደባት ንዓምም ኣለና። ተራን ኣበርክቶን ደቀንስትዮ ኣብ ምምሕዳራዊ መዳይ ንምረጋገጽ፡ ምስ ምምሕዳራት ንሰርሕ ኣለና። ካልእ፡ ምስ መሻርኽትና ዝህልወና ርክባትን ዝምድናታትን ንምሕያል፡ ሃጓፋትና እነለልየሉን መፍትሒታት እነምጽኣሉን፡ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ሓሙሽተ ዓመት መጽናዕታዊ ዘተ ብምክያድ፡ ኣብ ስትራተጂያዊ ውጥን ኣእቲና፡ ተወሃሂድና ንኽንከይድ ክንሰርሓሉ ዝጸናሕናን ንሰርሓሉ ዘለናን እዩ።

- ተሳትፎን ኣበርክቶን ደቀንስትዮ ቅድምን ድሕርን ናጽነት ከመይ ይግለጽ?

ኣደታትና፡ ኣብ ቃልሲ ኣንጻር መግዛእቲ ካብ ቀደም ጀሚረን ሰብ ታሪኽ እየን። ኣብ ምምካት ወራራት ዘርኣይኦ ጅግንነት፡ ተወፋይነት፡ ጽንዓትን ዘይተምበርካኽነትን ዝገልጽ ብዙሕ ኣብነትን ታሪኽን ኣለወን። ስለዚ፡ ቅድሚ ምጅማር ፖለቲካዊ ምንቅስቓስን ብረታዊ ቃልሲን፡ ምስ'ቲ ሽዑ ዝነበረ ደረጃ ንቕሓትን ቡቲ ናይ'ቲ እዋን'ቲ ዝነበረ ኣተሓሳስባን ክርአ እንከሎ፡ ተራአን ቀሊል ኣይነበረን። ንኣብነት፡ ኣብ 1950ታት፡ ኣብ ናይ ሽቃሎን ተማሃሮን ኣድማ፡ ዓቢ ተሳታፍነት ደቀንስትዮ ነይሩ። መግዛእቲ እናሓየለን እናተረረን ምስ ከደ ከኣ፡ ተወፋይነተን ኣብ ብረታዊ ቃልሲ ቀጺለናኦ። ምስ ምውላድ ህዝባዊ ሓይልታት ከኣ፡ ነቲ ብዓቕመን ዝገብራኦ ዝነበራ ምቕሉል ኣበርክቶ፡ ብዝለዓለ ተወዲበን ክቃለሳን ብብዝሒ ንሜዳ ክወርዳን ክኢለን። ህዝባዊ ሓይልታት'ውን ተሳታፍነት ደቀንስትዮ ክሕይለሉ ዝኽእል ንጹር ባይታ ስለዝፈጠረ፡ ቊጽሪ ናይተን ብረት ሒዘን ዝቃለሳ፡ ብፍላይ ካብቲ ጽንኩር እዋን 1975 ንደሓር፡ እናዓበየ ክመጽእ ክኢሉ። ምስ ምዝላቕ ኣብ 1978 ድማ፡ ማዕበላዊ ዋሕዚ ደቀንስትዮ ንገድሊ ተራእዩ። እዚ ኩሉ፡ ምረትን ስቓይን መግዛእቲ ዝፈጠሮ'ዩ። እቲ ዝነበረ ሃዋሁ'ውን ኣብ ሕቶ ደቀንስትዮ ዝነበረ ንጹር ፖሊሲን ኣረኣእያን፡ ደቀንስትዮ ፖለቲካዊ ንቕሓተን ከሐይላ ገይሩወን'ዩ። ህዝባዊ ግንባር'ውን ንሕቶ ዲለንስተይቲ ኣካል ቃልሲ ገይሩ'ዩ ኰስኪሱዎ። ደቀንስትዮ ድማ፡ ነቲ ዝተፈጥረለን ባይታ፡ ሐንጐፋይ ኢለን ተቐቢለን መስዋእቲ ከፊለናሉን ናብ ተጨባጢን ተዓቃኒን መድረኽ ኣብጺሐናኦን እየን። ምስኡ'ውን፡ መንግስቲ ኣብ ሕቶ ደቀንስትዮ ዘለዎ ኣረኣእያ፡ ካብቲ ኣብ ግዜ ቃልሲ ዝነበሮ ኣረኣእያ ኣይቀየረን። ንደቀንስትዮ ክሃሲ ዝኽእል ነገራት ኩሉ ከምዝወገድ ገይሩን ባይታ ፈጢሩን ይሰርሓሉ ኣሎ። ስለዚ፡ ድሕሪ ናጽነት'ውን እንተኾነ፡ ሱታፌ ደቀንስትዮ ኣብ ኩሉ መዳይ ማለት፡ ኣብ ትምህርቲ፡ ኣብ ሞያ፡ ኣብ ምዕቃብን ምውሓስን ሃገር፡ ኣብ ልምዓትን መኸተን፡ ብዓጸፋ ተዋሲኣናሉን ግዜኣንን ዓቕመንን ወፊየናሉ'የን።

- ውዳበን ኣበርክቶን ኣብ ዲያስፖራ ዝርከባ ደቀንስትዮ'ከ?

ኣብ ዲያስፖራ ማለት ኣብ ሃገራት ኣፍሪቃ፡ ኤወሮጳ፡ ማእከላይ ምብራቕ፡ ሰሜን ኣመሪካን ኣውስትራልያልን ዝርከባ ደቀንስትዮ፡ ቅድምን ድሕሪን ናጽነት፡ ኣበርክቶኣን ገሊጽካ ዘውዳእ ኣይኮነን። ክሳብ ሕጂ፡ ብገንዘበንን ጉልበተንን ዝገብራኦ ዘለዋ መኸተን ጽንዓትን፡ ንጻላእትናን ተጻባእትናን ዘገርምኮይኑ ይቕጽል ኣሎ። ካብ'ዚ

ሓሊፈን፡ ዝጭብጥን ነባሪን ስራሕ ክንገብር ኣለና ብምባል፡ ዓቕመን ኣወሃሂደን፡ ዳርጋ ኣብ ኩለን ዞባታት ንደቀንስትዮ ዘገልግል ዝተፈላለየ መሰልጠኒ ማእከላት ሰሪሐን፡ ንጥቀመሉ ኣለና። ድሕነት ኣደ ንምርግጋጽ'ውን፡ መጽንሒ ነፍሰ-ጾራት ንምህናጽ፡ ፕሮጀክትታት ሒዘን ይሰርሓሉ ኣለዋ። ካልእ፡ ሕድሪ ተሰኪመን፡ ስድራ ሰማእታት ዝኣልያ ብዙሓት ደቀንስትዮ ኣለዋና። ኣብ ውሽጥን ኣብ ደገን ዝርከባ ደቀንስትዮ ኣረእያአን ሓደ ኮይኑ፡ ተመኩሮ ዝለዋወጣሉ ኣኼባ ፈጻሚት ቦርድ ከምዝሳተፋ ይግበር። ኑቲ ውዳበ ንምሕያል'ውን ብመገዲ ማንዛ፡ ሽሞንተ መጋቢትን ካልእ በዓላትን፡ ርክባትን ሰሚናራትን ይካየድ ኣሎ። ካልእ፡ ኣብ መኸተ ኣንጻር ዘይቅኑዕ እገዳ፡ እጃም ኤርትራውያን ዲያስፖራ መዳርግቲ ኣይነበሮን።

- "ማዕርነት፡ ብስራሕ ተኸፋልነት" ንዝብል ጭርሖ ብኸመይ ምግለጽክዮ?

እዚ ጭርሖ'ዚ፡ ኣብ ማዕርነት ክልቲኡ ጾታ ዝሰረተ ማሕበራዊ ፍትሒ ምንጋስ ማለት እዩ። ጻቓጢ ተጻቃጢ ዘይብሉ፡ ረብሓታት ሃገር ብሓደ ትቋደሰሉ ባይታ ምፍጣር ማለት'ዩ። እዚ ባይታ'ዚ ክመጽእ ከኣ፡ ንረብሓኻ ብተሳታፍነትካ ስለ ተውሕሶ፡ ብግብሪ ምስታፍ የድሊ። በዚ መሰረት፡ እንካይዶ ዘለና ቃልሲ ዕላማኡ፡ ምስ ናብራናን ዓቕምናን ተዛማድነት ዘለዎ ማሕበራዊ ፍትሒ ምንጋስ'ዩ። ምስኡ'ውን ሃገር ኣብ እትጠልቦ እጃምካ ምብርካት'ዩ። በዚ መንጽር፡ ተሳታፍነት ደቀንስትዮ ዋሕስ ቀጻሊ ምዕባለ'ዩ። ህዝባዊ ግንባር ንሕቶን ተሳታፍነትን ደቀንስትዮ ኣካል ናይቲ ቃልሲ ገይሩ'ዩ ኣዕቢዩዎ። ማዕረ'ቲ ቃልሲ'ውን ዓብዩ። ስለዚ፡ ማዕርነት ብስራሕ ተኸፋልነት ክበሃል ከሎ፡ ብደገ ተሸሚቱ ዝመጽአ ኣረኣእያ ዘይኮነ ኣብ ውሽጢ ህዝባዊ ግንባር ተሃኒጹን ተኾስኪሱን ዝዓበየ'ዩ። እዚ ምቹእ ባይታ'ዚ፡ ኑቲ ማዕርነት ብስራሕ ተኸፋልነት ዝብል መረዳእታ ውሑስ ክኸውን ገይሩዎ። ደቀንስትዮ ከኣ፡ ነዚ ብተሳታፍነትና ደሪዕናዮን ኣረጋጊጽናዮን ኣለና። ከም ታሪኽ፡ ኣብ ብረታዊ ቃልሲ ብደቀንስትዮ ዝፍጸም ኪድዓት ዳርጋ ኣይነበረን ክበሃል ይከኣል እዩ። ዓለንስተይቲ ኣብ ዝኣመንትሉ እናተሰየፈት፡ ምስ ዘይድቀስ እናደቀሰትን ንዘይሕሕቈፍ እናሓቈፈትን ምስጢራት ጸላኢ ኣብ ምጉሕዓሕ ዝተጻወተቶ ተራ ቀሊል ኣይነበረን። ብዙሓት'ውን፡ ምስጢር ከይህባ ተረሺነን ግዳይ ሕሱም ማእሰርቲ ኮይነን'የን። እዚ ከኣ፡ ኑቲ ቃልሲን ማዕርነትን ኣውሒሱዎ'ዩ። ስለዚ፡ ኣብ ዝኣመንካሉ ናይ ምስያፍ ባህሪ ደቀንስትዮ፡ ዝነበረን ዘሎን ዝቕጽልን ዕጥቀን'ዩ። ማዕርነት ብስራሕ ተኸፋልነት፡ ዋጋ ዘኽፍል ምኺኑ ኣመስኪረን፡ ይግስግሳ ኣለዋ። የግዳስ፡ ኣብ ኣተጠማምታ ማዕርነት፡ ኣብ'ቲ ዝድለ ደረጃ ንምብጻሕ እቲ ስራሕ ገና ክቕጽል ዘለዎ እዩ። ማዕርነት ክበሃል ከሎ፡ ደቂ-ተባዕትዮን ደቀንስትዮን ዝተፋነንሉ ኣርእስቲ ኣይኮነን። ሕቶ ምዕሩይ ኣካይዳ ክንብል ከለና፡ ሕቶ ምዕባለ፡ ሕቶ፡ ልምዓት፡ ሕቶ መኸተ ወዘተ. እዩ። ኣብ ኩሉ ተሳታፍነትና ክዓቢ ኣለዎ ኢና ንብል ዘለና። ሳላ'ቲ ዝካየድ ዘሎ ጻዕሪ ከኣ፡ ተሳታፍነት ደቀንስትዮ ኣብ ኩሉ መዳይ ልዑልን ተወዳዳሪ ብቕዓት እናሃለዎ ይመጽእ ኣሎ።

- ኩነታት መርዓ ትሕቲ ዕድመን ክሽቦን ኣብ ከመይ ደረጃ ኣሎ?

ማሪታዊ እምነትን ጉዳእቲ ልምድታትን፡ ዝተጋነነ'ኳ እንተዘይኮነ፡ ሓሓሊፎም ይርአዩ'ዮም። ንኣብነት ክሽቦ፡ ካብ ግዜ ቃልሲ ጀሚሩ፡ ነዊሕ እዋን ዝተሰርሓሉን ዝተጐስጐሰሉን'ዩ። ነዊሕ ሰረትን ኣጉል እምነትን ዘለዎ ስለዝኾነ ግን፡ ምሉእ ብምሉእ ኣይጠፍአን። ብቪድዮን ካልእ ሜላታትን ብቐጻሊ ንጉስጉሰሉ ስለዘለና ግን ኣብ ደሓን ደረጃ ኣለና ክንብል ንኽእል። ካብ ክሽቦ ናጻ ዝኣወጃ ቦታታት'ውን ኣለዋና። እቲ ዝተበጽሐ ምዕባለ ተራእዩ'ውን፡ ክሽቦ ብመንግስታዊ ኣዋጅ ከምዝተርፍ ተገይሩ'ዩ። ተሓቢእካ ዝግበር ግን፡ ኣይተረፈን ዘሎ። ካልእ፡ ካብዚ ኣጉል እምነት ናጻ ዘይኮና ጐረባብቲ ሃገራት ስለዘለዋና፡ ጽልዋ ኣለዎ። ነዚ፡ ኩልና ክንቃለሶ ኣለና። ከምኡ'ውን፡ ሰብ ሓዳር መንእሰያት፡ ኑቲ ዝጸንሐ ኣጉል እምነት ኣብ ምትራፍን ኣብ ምቅዋምን ክብርትዑ፡ ምዕቡል ኣተሓሳስባ ሒዞም ደቆም ካብ ምኽንሻብ ክቕኒጠቡ ይግባእ። ናብ መንእሰያት ሰብ ሓዳር ዝቐንዐ፡ ንቕሓት ዘበርኽ ስራሓት ከነካይድ ኣለና። ምስ ሚኒስትሪ ጥዕናን ሚኒስትሪ ዕዮን ማሕበራዊ ድሕነትን ብምኳን፡ ጻጋታትና ኣወሃሂድና ንኽንሰርሕ፡ ናይ ጐስጓስ መደብ ይቕጽል ኣሎ። ብሬድዮን መጽሔትን ካልእ መጐሳጐሲ ሜላታታትን ተጠቒምና'ውን፡ ንቕሓት ዘበርኽ ጐስጓሳት ኣብ ምክያድ ንርከብ ኣለና።

ኣብ መርዓ ትሕቲ ዕድመን ምስኡ ተኣሳሲሩ ዝመጽእ ምቁራጽ ትምህርቲን እንተመጺእና፡ ብዙሕ'ኳ እንተሰራሕናሉ፡ ዝተርፈና ግን ኣሎ። ብሰንኪ መርዓ ትሕቲ ዕድመን ካልእን፡ ካብ መኣዲ ትምህርቲ ዝእለያ ደቀንስትዮ ውሑዳት ኣይኮናን። እዚ ካብ ዘባ ናብ ዘባ ክፈላለ ዝኽእል'ኳ እንተኾነ፡ ከም ብድሆ ግን ኣሎ። ነዚ ንምውጋድ፡ ተሳትፎ ኩሉ ኣካል ሕብረተሰብ

ዝጠልብ ሓያል ጻዕሪ ይጽበየና ኣሎ። ኣብ መርዓ ትሕቲ ዕድመ ብቐንዱ ተሓተትቲ ወለዲ'ኳ እንተኾኑ፡ ብሰሪ ጽልዋ ዓውሎማ ግን መንእሰያት ደቀንስትዮ ኣብ ዘይተደልየ ጥንስን ካልእን ይወድቃ ብምህላወን፡ ወለዲ ኣብ ዘይድሌቶም ነቲ መርዓ ክገብርዎ ይግደዱ ኣለዉ። ስለዚ፡ ኣእምሮ መንእሰይ እናበረዝካ ዘርሞ ዘርሞ ንምትራፎም ዝግበር ዘሎ ናይ ደገ ወፍርን ተልእኾን፡ ንመርዓ ትሕቲ ዕድመ የጋድዶ ብምህላዉ፡ ክንነቕሓሉ ይግባእ። ብሰንኪ መርዓ ትሕቲ ዕድመ ግዳይ ፌስቱላ ኮይነን ናይ ጥዕና ጸገምን ተነጽሎን ኣስዒቡለን ጾር ስድራቤትን መንግስትን ዝኾና ኣለዋ። ስለዚ፡ መጻኢ መንእሰያት ከይቁጸ፡ ኣበርቲዕና ንቃለስ። እዚ ክንብል ከለና ግን፡ ንመርዓ ትሕቲ ዕድመ ቡዲህን ትምህርተን ዝቐጸላን ኣብ ዝለዓለ ደረጃ ዝበጽሓን መንእሰያት ደቀንስትዮ ኣለዋ።

- ደቀንስትዮ ብቁጠባ ርእሰን ንክኽእላ ማሕበር እንታይ ደገፍት ይገብር?

መሰረታዊ ስራሕና፡ ኩሉ መዳያዊ ንቕሓት ደቀንስትዮ ንምብራኽ ጐስጓስ ምክያድ'ዩ። ኣብ ርእሲኡ ግን ናብ ደቀንስትዮ ዝቐንዐ፡ ሰሪሐን ናብራአን ዝመርሓሉ ኩነታት ንምፍጣር ዝዓለመ ዝተፈላለየ ፕሮጀክትታት ኣለና። እዚ ፕሮጀክትታት'ዚ ናብ'ታ ሓላፍነት ስድራ ተሰኪማ ዘላ ኣደ፡ ብፍላይ ናብ ኣንስቲ ስወኣት ዝቐንዐ'ዩ። ስልጠናታትን ሓገዛትን እናገበርና ከኣ፡ ደቀንስትዮ ብቑጠባ ዝሕይላሉን ካብ ተጸጋዕነት ዝገላገላሉን ዕድል ነርሑ ኣለና። ንኣብነት፡ ኣብ 2024፡ ብማእለማ፡ ስፍየት ክዳንን ካልእን 1120 ደቀንስትዮ ሰልጢነን። ኣብ ሕርሻ ክነጥፋ ንዝኽእላ'ውን፡ ንሕርሻ ከገልግለን ዝኽእል ኣፍራዛ፡ ባዴላን ካልእን ተዋሂቡወን። ብጉጅለ ተጠርኒፈን፡ ኣብ ትሕቲ ዲጋ 206 ሄክታር መሬት ዘልምዓ ደቀንስትዮ ኣለዋ። ምስ ጺጋታት ባሕሪ ኣብ ዝተኣሳሰር'ውን፡ ኣብ ምትካል ገረብ ሾራ፡ ደቀቕቲ ዓሳታት ኣብ ምእራይ፡ ኣብ ምስራሕ ሰኪዔት መግፈፊ ዓሳ፡ ጃላቢ ተዋሂቡወን ዓሳታት ኣብ ምግፋፍ ወዘተ. ከምዝዋስኣ ይግበር ኣሎ። ኣብ መፍረ ንህቢ ክነጥፋ'ውን ምትብባዕ ክግበር ጸኒሑን ኣሎን። ዓሳ ጥዑም ማይ ናይ ምምጋብን ምሻጥን ዕድል ይፍጠረለን ኣሎ። በቲ ዘለወን ጺጋታት፡ ዲ.ኤም.ከይ ሰሪሐን ጥዑያት ቈልዑ ከዕብያ ጐስጓስ ይካየድ ኣሎ። ካልእ፡ ኣድጊን ጅርባን ተዋሂቡወን ሰሪሐን ሂወተን ዝመርሓ ብዙሓት ደቀንስትዮ ኣለዋ። ብመገዲ መጠነ-ንኡስ ናይ ልቓሕ ኣገልግሎት፡ መበገሲ ዝኸውን ገንዘብ ብልቓሕ እናተዋህበን ሂወተን ኣብ ምልዋጥ ዝርከባ ኣለዋ። ካብ መደብ ውህለላን ልቓሕን ማለት መውል ድማ፡ ደቀንስትዮ ገንዘብ ክልቅሓ ዕድል ኣለወን። ማሕበር ነዚ ኩሉ ቡብግዚኡ ምክትታልን ገምጋምን እናገበረ ከምዝቕጽል ይገብር ኣሎ። ስለዚ፡ ሃማደኤ ናብ ደቀንስትዮ ዝቐንዐ ብዙሕ ንጥፈታት'ዩ ዘካይድ። ብኸምዚን ካልእን ሜላታት፡ ህይወት ኣለይቲ ስድራ ደቀንስትዮ ብቑጠባ ተመሓይሹ ምርኣይ፡ ዕግበት ዝፈጥር'ዩ።

- ኣብ ምሕያል ደቀንስትዮ ተራ ሜድያ ከመይ ምገልጽክየ?

ሎሚ ዝዋጋእ ዘሎ ሜድያ'ዩ። ምኽንያቱ፡ ሜድያ ሓይሊ'ዩ። ሃማደኤ ድማ፡ ገስጋስን ምዕባለን ናይቲ ኣብ ደቀንስትዮ ኣተኩሩ ዝገብሮ ዘሎ ንጥፈታትን መደባትን፡ ብሬድዮን መጽሔትን ገይሩ፡ ብዓቕሙ የቃልሖን ምስ ህዝቢ የላልዮን ኣሎ። በዚ መሰረት፡ ካብ 2015 ጀሚርና፡ ምስ ሚኒስትሪ ዜና ብምትሕብባር፡ ናብ ደቀንስትዮ ዝቐንዐ፡ ሰሙናዊ ናይ ፍርቂ ሰዓት መደብ፡ ብቛንቋታት ትግርኛ፡ ዓረብ፡ ትግረ፡ ዓፋርን ሳሆን እናዳለና፡ ብሬድዮ ድምጺ ሓፋሽ - 'ድምጺ ኤርትራውያን ደቀንስትዮ' ዝብል ፕሮግራም ንፍኑ ኣለና። ናይ ሬድዮ መደብ፡ ክሳብ'ቲ ኣዝዩ ርሑቕ ገጠራት ዝበጽሕ ብምዃኑ፡ ኣብቲ እነካይዶ ጐስጓስን ኣስተምህሮን ሓጋዚ ኣበርክቶ ይገብረልና ኣሎ። ብመገዲ መጽሔት ገይርና እውን፡ ብፍላይ ካብ ሻውዓይ ጉባኤ ንደሓር፡ 'ኣግእዞ' ዝተባህለት ሰለስተ ወርሓዊት መጽሔት ብስሩዕ እናዳለና፡ ብዛዕባ ሓፈሻዊ ጉዳያትን ምዕባለታትን ደቀንስትዮ ዝገልጽ ጽሑፍ ናብ ኣንበብቲ ነቕርብ ኣለና። ነዛ መጽሔት እዚኣ፡ ኣብ ደገ ዘሎ ህዝብና ከንብባ ተባሂሉ'ውን፡ ብመገዲ መርበብ ሓበሬታ ሻባይት ሚኒስትሪ ዜና (www.shabait.com)፡ ኣብ ኢንተርነት ንጽዕና ኢና። እዚ ናይ ሜድያ ስራሓት፡ ኣብ 2025 ብዝሓየለ ክንቕጽሎ ኢና። ንምሕያሉ ድማ፡ ናይ ኩሎም ሞያውያን ኣበርክቶ ክህሉ፡ በዚ ኣጋጣሚ ኣዘኻኽር።

- ድምጺ ኤርትራውያን ደቀንስትዮ ኣብ ዓለማዊ ዋዕላታትን ኣህጉራዊ ኣኼባታትን ከመይ ኣሎ?

ሃማደኤ፡ ኣብ ምጉላሕ ሓቀኛ ምስሊ ኤርትራውያን ደቀንስትዮ ሓያል ተራ ይጻወት ኣሎ። እዚ ዕማምዚ ካብ ግዜ ብረታዊ ቃልሲ ጀሚሩ፡ ኣብ ዝተፈላለየ ዓለማዊ መድረኻት እናተሳተፈ ክዓሞ ዝጸንሐ'ዩ። ንኣብነት፡ ኣብ ግዜ ብረታዊ ቃልሲ፡ ኤርትራውያን ደቀንስትዮ ወከልቲ ብምልኣኽ ኣብ ኣኼባ በይጂን ድምጸን ኣስሚዐን'የን። ነዚ ዕማምዚ ድማ፡ ቀዳሞት ሓለፍትን መራሕትን ማሕበር ኣብ ዘንጸፉኦ መሰረት፡ ንቕጽሎ ኣለና። ንደቀንስትዮ ዝሃሲ ዘበለ ኩሉ ነገር ክውገድ ኣለዎ ዝብል ኣብ ቅዋም ማሕበር ሰፊሩ ዘሎ ዓንቀጽ፡ ብግብሪ ክስርሓሉ ጸኒሑ ኣሎ። ስለዚ፡ ብመሰረት ውዕል ምውጋድ ኩሉ ዓይነት ኣድልዎ ኣንጻር

ደቀንስትዮ (CEDAW) ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ኣርባዕተ ዓመት ካብ ጭብጥታትና ተበጊስና ዘለናዮ ደረጃን ኣብ ኩሉ ጽላታት ዘሎ ምዕባለ ደቀንስትዮን ዘነጽር ጸብጻብ CEDAW ነቕርብ ኢና። እዚ ጸብጻብ'ዚ፡ ነቲ ሓቀኛ ምስሊ ኤርትራዊት ጓለንስተይቲ ኣብ ምጉላሕ ልዑል ተራ ኣለዎ። ብርግጽ ድማ ኣብ ጉዳይ ደቀንስትዮ እንተኣማመነሉን እንሕበነሉን ሰራሕ'ዩ ዝዕመም ዘሎ። ኣብ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኮሚሽን ማሕበራዊ ደረጃ ደቀንስትዮ (CSW)፡ ኣባላት ማሕበር ደቀንስትዮ ኣፍሪቃ ብምዃንና ዓመታዊ ጸብጻብና ነቕርብ ኢና። ንጉዳይ ደቀንስትዮ ዝምልከት ብሚኒስትሪ ወጻኢ ጉዳያት ዝቐርብ ጸብጻባት'ውን ብስሩዕ ይቕጽል ኣሎ። ከምኡ'ውን ኣብ ዝተፈላለየ ዓለማዊ መድረኻት ኣብ ዝካየድ ሓባራዊ ዘተ፡ ዝርርብ፡ ክርክርን ምጉትን ብኣካል ንሳተፍ ኢና። እዚ ከኣ፡ ምስ'ተን ከማና ኣጠማምዓ ዘለወን ዝተፈላለያ ሃገራት ተራኺብና ምሕዝነት ክንፈጥርን ተሞኩሮ ክንለዋወጥን ዕድል ዝህበና'ዩ። ኣብ ወጻኢ ሃገራት ዝቕመጣ ኤርትራውያን፡ ኣብ'ዚ ዕማምዚ ንጡፍ ተሳታፍነት'ዩ ዘለወን። ብሓፈሻ፡ ንጉዳይ ደቀንስትዮ ዝምልከት ድምጽና ንምስማዕ፡ ነቲ ካብ ነዊሕ ዝተነጽፈ ባይታ ተጠቒምና ንቕጽሎ ኣለና።

- ክትግበሩ ብቕዳምነት ሰሪዕክናኦም ዘለኽን መደባት?

ብድሆታትን ሕጽረታትን ኪጋጥም መስርሕ'ዩ። ኢድካ ኣጣሚርካ ምጽባይ ግን፡ ምርጫ ኣይኮነን። ስለዚ፡ ኣብ 2025፡ ኑቶም ዝነበሩን ብሕጂ ዝመጽኡ ብድሆታትናን ዓቕምና ብዝፈቕዶ እናገጠምና ናብ ረብሓና ክንልውጦም፡ ኣብ መዛዘሚ ኣኼባ 2024 ዝተረዳዳእናሉ ነጥቢ'ዩ። ካልእ፡ ኣብ ውሽጢ ይኹን ኣብ ወጻኢ እትርከብ ነፍሲ-ወከፍ ኤርትራዊት፡ መድረኽ ዝጠልቦ ዕጥቂ ክትዓጥቕ ስለዘለዋ፡ ውዳበታትናን ጉስጓሳትናን ምሕያል፡ ቀዳምነት ሰሪዕናዮ ኣለና። ብፍላይ ኣብ ደገ ዘሎ ውዳበታትና፡ ብምሉእ ሓይሉ ንኽወጽእ፡ ክንጽዕተሉ ኢና። ምስኡ'ውን፡ ኣብ መደባት ልምዓትን መኸተን ኣቲና እጃምና ክነበርክት፡ ተዳሊና ኣለና። ኣፍራይነት መንእሰያት ደቀንስትዮ ኣብ ኩሉ ጽላት ንምዕባይ'ውን ምስ መሻርኽትና ብምዃን ክንሰርሓሉ መደብ ኣሎ።

- ተመሓላልፍዮ መዘኻኸሪ ነጥቢ እንተሎ ዕድል ክህበኪ?

ዝሓለፈት ዓመት፡ ዓለምን ከባቢናን ብብዙሕ ሽግርን ብድሆን እናሓለፈ፡ ንሕና ግን ሰላምናን ህድኣትን ዓቂብና፡ ብጽቡቕ ኢና ሰጊርናያ። እዛ ሒዝናያ ዘለና ሓዳስ ዓመት 2025 ድማ፡ ነቲ ዘለና ሰላምን ህድኣትን ብዝበለጸ ዓቂብና፡ ብስራሕ ኣፍራይነትናን ገስጋስናን ዝዓብየላ ዝበለጸት ዓመት ክትኮነልና በዓልቲ ምሉእ ተስፋ'የ። በዚ ኣጋጣሚ፡ ኣብ ውሽጥን ኣብ ደገን ዝርከብ ህዝብና፡ ብፍላይ ከኣ፡ ነቲ ዋሕስ ሃገር ሓይልታት ምክልኻልና፡ የሃና እብል! ካልእ፡ ትምህርቲ መሰረትን ቀላስን ምዕባለ ስለዝኾነ፡ ጓለንስተይቲ ክትመሃር፡ ክትሰርሕ ኣብ ልምዓታዊ መደባት እጃማ ከተበርክት ኩሉ ሕብረተሰብ ንጹር ኣጠማምዓ ሃልዩዎ ከተባብዕን ክሕግዝን ብብዓቢኡ ባይታ ክፈጥረላን ይግባእ። ጓለንስተይቲ፡ ክትማሃር፡ ክትምርዖን ክትወልድን ባህርያዊ ውህብታ'ዩ። እዚ ከኣ፡ ዘሕብንን ዘኹርዕን ጸጋ እዩ። ብሰንኪ ውላድን ዘይግቡእ ኣተሓሕዛ ናይ ስራሕን ግን፡ ዝተማህራ ደቀንስትዮ ናብ ውሻጠ ክምለሳ ቅኑዕ ስለዘይኮነ ኣብ ገለገለ ትካላትን ሚኒስትሪታትን፡ ኣብ ልዕሊ ዝወለዳ ደቀንስትዮ ሰራሕተኛታት ዝርአ ዘየተባብዕ ኣተሓሕዛ ክመሓየሽ ጻዕሪ ክግበር ጽቡቕ ኔሩ ። ንኣብነት፡ ውሑዳትን ኣብነታውያንን ትካላት ናይ ገዛእ ርእሶም ተበግሶ ወሲዶም፡ መጽንሒ ቈልዑ ዝገበሩን ንደቀንስትዮ ዘተባብዑን ኣለዉ። እዚኣም ክምስገኑ ዝግብኦም ኮይኖም፡ ካልኦት'ውን ኣሰሮም ክስዕቡ የድሊ።

ሪፖርታጅ

“ናብራና ክነማሓይሽሉ ዘኽእለና ስልጠና ቀሲምና”

መርሃዊ ታደሰ

ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ ጎኒ-ጎኒ ናይ ምውዳብን ምንቃሕን ንጥፈታቱ ደቀንስትዮ ዝተፋላለየ ሞያ ዓጢቐን ካብ ተጸባይነት ንኽገላገላ ብቐጻሊ ክሰርሓሉ

መንእሰይ ሚካል ዓብዱ

ዝጸንሐን ኣብዚ እዋን'ዚ ከኣ ብዝሰፈሐን ብዝሓየለን መልክዑ ዝቕጽሎ ዘሎን እዩ።ከም ውጽኢት ናይዚ ከኣ ኣብ ዝሓለፈ ወርሒ ሕዳር 2024 ንኣባላት እዚ ምዕራብ ዝኾና ደቀንስትዮ ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራ ብሞያታት ስነ-ቤት ጽሕፈትን መባእታዊ ትምህርቲን ጽገናኮምፒዩተር ኣሰልጢኑ ኣብ ዞባ ጋሽ ባርካ ከተማ ባረንቱ ከመርቕ እንከሎ፡ ኣብ ዞባ ዓንሰባ ከተማ ከረን ድማ ብሞያ ቅዲ ክዳን ዲዛይን፡ መባእታዊ ትምህርቲ ኮምፒዩተር፡ ማእለማን ስንጀርን ከሰልጥነን ዝጸንሐ ደቀንስትዮ ኣመሪቑ።

ኣብቲ ስነ-ስርዓት መመረቕታ ተረኺብና ምስ ሰልጠንቲ ናይ ዝተፋላለየ ሞያታት ሓጺር ቃለ-መሕትት ኣካይድና ኣለና። ከምዚ ይብላ፡-

***

ብሞያ ስነ-ቤት ጽሕፈትን መባእታዊ ትምህርቲ ኮምፒዩተርን ምጽጋን ኮምፒተርን'የ ተመሪቐ። እዚ ሞያ'ዚ ከኣ ኣዝዩ ኣገዳሲ ሞያ ስለዝኾነ ኣብ ኣሃዱታትና ክንሰርሓሉን ኣብ መጻኢ ከኣ ክንምህረሉን ዘኽእለና ብቐሊል ዘይርከብ ሞያ'ዩ።ቅድሚ ሕጂ ከምዚ ዓይነት ስልጠና ወሲደ ኣይፈልጥን። ሎሚ'የ ንመጀመርታ ግዜ ተማሂረዮ። ኣብዚ ስልጠና'ዚ 2ይቲ ኮይነ ብምዕዋተይ ከኣ ኣዝየ ተሓጉሰን ልዑል ሞራል ረኺበን ኣለኹ። ኣብ መወዳእታ ንሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮን እዚ ምዕራብ ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራን ነዚ ዕውት ስልጠና'ዚ ወዲቦም ክውን ኣብ ምግባር ስለ\ ዝጸዓሩ ከመስግኖም እደሊ።

መንእሰይ ሚካል ዓብዱ - እዚ ምዕራብ

ብቅዲ ክዳን (ዲዛይን) እየ ተመሪቐ። ኣብቲ ስልጠና ዝወሰድናዮ ዝተፈላለየ ኣርእስቲ ከኣ ኣዝዩ ጽቡቕ'ዩ ነይሩ። ብሓፈሻ ኣብዚ ስልጠና'ዚ፡ ኣቃድዳ ጨርቂ፡ ኣሰፋፍያ፡ ኣዋጻጽኣ ቅዲ ክዳን (ዲዛይን) ናይ ደቂ ተባዕትዮን ደቀንስትዮን ምስ ባህልናን ክብርታትናን ዝኸይድ ኣልባሳት ብኸመይ ገይርና ከነፍሪ ከም እንኽእል ትምህርቲ ቀሲምና።

እታ ዝመሃረትና ኣዝያ ንፍዕቲ መምህር'ያ።

ወይዘሮ ዮዲት የማነ

ክገርመካ ብዕድመ ዓባይን ሞራል ተስንቕን ኣብነታዊት ኣደን መምህርን'ያ። እዚ ቀሲመዮ ዘለኹ ትምህርትን ሞያን ከኣ ንዓይ ኣብ መጻኢ ኣብ ማሕበራዊ መነባብሮይ ዓብዪ ለውጢ ንኽምጽእ ክሕግዘኒ ከምዝኽእል እኣምን'የ።

ነዚ ስልጠና'ዚ ንዝወደበ ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ በዚ ኣጋጣሚ'ዚ ብልቢ ከመስግኖ እደሊ። ኣብ ኩሉ ቦታታት ሃገርና ንዝርከባ ደቀንስትዮ ብቐጻሊ ከምዚ ዓይነት ስልጠና ክሰርዓለንን ኩለን ደቀንስትዮ ድማ ነብሰን ንምምዕባል ዝተፈላለየ ሞያታት ክቐስማን እምሕጸን።

ወይዘሮ ዮዲት የማነ - ከረን

መንእሰይ ሚካል ጸጋይ

ኣብዚ ኣርባዕተ ኣዋርሕ ዝወሰድናዮ ስልጠና መባእታዊ ትምህርቲ ኮምፒዩተር፡ ምጽጋን ኮምፒዩተርን ስነ-ቤት ጽሕፈትን ኮይኑ፡ ንኩሉ ግዜ ምሳና ዝነብር ሞያ ስለዝኾነ እዩ። ኣብ ኣሃዱታትና ድማ ብግብሪ ክንሰርሓሉ ኢና። ጽባሕ ንግሆ ሓዳርን ናብራን ምስ ገበርና'ውን ክንሰርሓሉ ኢና።ምኽንያቱ ኣብ ዝኾነ ይኹን ቦታ ስራሕ ክትረክብ እንተደኣ ኮይንካ እታ ቀዳመይቲ ትሕተታ ሕቶ እንታይ ፍልጠት ኣለካ? እንታይ ሞያ ኣለካ? እንታይ ክእለት ኣለካ? ትብል እያ። ኣብ መዛዘሚ ነዚ ስልጠና'ዚ ንኽንቀስም ዝወደቡን ብዝግባእ ዝተኸታተሉን ኮታ ልዑል ተራ ንዝተጻወቱ ኣባላት እዚ ምዕራብ ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራን ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራን ክብረት ይሃበልና ክብል እፈቱ።

መንእሰይ ሚካል ጸጋይ -

ክፍለሰራዊት 23

ወይዘሮ እምነት ይበቲት

ቅድሚ ሕጂ ብሞያ ማእለማ ሰልጢነ ነይረ። ሕጂ ከኣ ካብኡ ብዝማዕበለ ብማእለማን ሕብርታት ኣዋሃሂድካ ንዝኣለምካዮ ፍርያት ሕብሪ ኣስቲኻ ኣብ መዓላ ከመይ ገይርካ ተውዕሎን ዘኽእል ሰልጠና'የ ወሲደ ዘለኹ።በዚ ዝወሰድናዮ ስልጠና ዕጉባት ኢና። ሎሚ ኣብዚ ስነ-ስርዓት መመረቕታ፡ ከምዚ ብዓይንኻ ዝረኣኻዮ ባዕልና ዝሰራሕናዮ ሕብሪ ዝሰተየን ብግቡእ ተጻፊፉ ድሉው ዝኾነን ሻርባታት ካምቻታት ስረታት.... ወዘተ. ናይ ማእለማ ፍርያት ንምርኢት ሒዝና ቀሪብና።እዚ ተኸዲነዮ ዘለኹ ክዳን ከም ኣብነት ሓደ ካብዚ ክገልጸልካ ዝጸናሕኩ'ዩ።

ወይዘሮ እምነት ይብቲት - ከረን

ኣብዚ ብምትሕብባር ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራን ኣሃዱና እዚ ምዕራብን ዝተወደበ ስልጠና ኮምፒዩተርን ስነ-ቤት ጽሕፈትን ካብ ሰልጠንቲ 3ይቲ ኮይነተዓዊተ።ቅድሚ ሕጂ ምስ ኮምፒዩተር ቅሩብ ሌላ ነይሩኒ'ዩ። ሕጂ ከኣ ነቲ ዝነበረኒ ሒደት ፍልጠት ኣብዚ ዝተወደበ ስልጠና ብዝሰፈሐን ብዝሓየለን መልክዑ ቀሲመዮ ኣለኹ።እዚ ስልጠና'ዚ ብንፉዓት መማህራን ዝተዋህበን ክልሰ-ሓሳብን ግብርን ዘጣመረን ብምንባሩ ጽቡቕ ገይርና ክንሕዞ ጠቒሙና'ዩ።ኣብ መወዳእታ ንሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራን ነዚ ስልጠና'ዚ ንኽቀስም ዕድል ንዝፈጠሩለይ ኣባላት እዚ ምዕራብ ብፍላይ ከኣ ንኣባላት መራኸቢታት እዚ ምዕራብ በዚ ኣጋጣሚ'ዚ ከመስግን እደሊ።

መንእሰይ ባና ሚኪኤል- መራኸቢታት እዚ ምዕራብ

መንእሰይ ሓሰና ማሕሙድ

ነዚ ብሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ ዝተዋህበ ናይ ስንጀር ስልጠና ካብ በጉ ትበሃል መበቆል ዓደይ እናተማላለስኩ'የ ዛዚመዮ። ኣዝዩ ጽቡቕ ፍልጠት ዝረኸብናሉን እኹል ተመኩሮ ዝቐሰምናሉን ስልጠና ከም ዝነበረ ከኣ ክገልጸልካ እደሊ። ኣብዚ ስልጠና'ዚ ቀሲምናዮ ዘለና ሞያታትቁጠባና ከነዕብየሉ ዘኽእለና ኣዝዩ ኣገዳስን ተጠላቢነት ዘለዎን ዓይነታት ሞያ'ዩ።በዚ ኣጋጣሚ'ዚ ነዚ ዕድል'ዚ ዝፈጠረና ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ፡ ኩሉ ግዜ ከምዚ ዓይነት ስልጠና'ዚ ንደቀንስትዮ ክህብ እናተማሕጸንኩ ኣመስግና።

መንእሰይ ሓሰና ማሕሙድ - ከረን

መንእሰይ ባና ሚኪኤል

ተልእኾና

ኬብሮን መርሃዊ

ርሑቕ መገሻ ሃልይዎ፡ ቀሲኑ ዝድቅስ ሰብ ውሑድ እዩ። ልዕሊ ኩሉ ግን እታ ናይ ደቃ ጽቡቕን ደሓንን እትምነ ኣደ ትርበጾ ይበዝሕ። እዚ ስለዝኾነ፡ ኣደይ ቅድሚ'ታ ሰዓት 5፡00 ቅ.ቐ ከተተንስኣኒ መሊኣያ ዝደቀስኩ ሰዓተይ ኣተንስኣትኒ። ምረቓን ሞራልን ኣደይ ሰኒቐ ድማ ናብታ ኣብ ኣፍደገ ገዛና ምስ ኣውቲስታ ሽዱሽተ ኣባላት ሒዛ ትጽበየኒ ዝነበረት

መኪና ተሰቒለ ተበገስኩ።

ምስ ብጾተይ እናዕለልና ካብ ኣስመራ ዝተበገሰ መኪና ብሎኮ ከረን ሰጊሩ ከይተረድኣና ሓጋዝ ኣብጽሓትና። ቆሪስና ከም እንደገና ብናህሪ ዞባ ዓንሰባ ወዲእና ጉላጉል ጋሽ ባርካ ህሩግ በልናዮ። ኣብ ጉዕዞና፡ ብየማነ ጸጋምና ዝነበረ ምዕሩግ ዘራእቲ እናተዓዘብና ኣብ ዝሓለፈ ወርሓት ብዝርኣናዮ ጥሉል ክራማት ጽቡቕ እቶት ከምዝህሉ ገምገምና። ናይ ስራሕ ተመኩሮ እናተለዋወጥና ድማ ነቲ ዝተዋህበና ተልእኾ ከመይ ገይርና ብዓወት ከምእንዝዝሞ ንዘራረብ ነበርና። ቀሊል ዝመስል ዛዕባና ኣብ ነዊሕ ክትዕ ኣእተወና። ነተን ኣብ መበል 37 ዙርያ ንሳዋ ዝወረዳ ደቀንስትዮ ተማሃሮ ኣስተምህሮ ክንህብ ብማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ(ሃማደኤ) እዩ ዕዮ ተዋሂቡና። ከም መንእሰያት መጠን መድረኽና ዝጠልቦ ነገር እንተሃልዩ ታሪኽ፡ ባህሊ፡ ክብርታት ሕብረተሰብና ካብ ቀዳሞት ተቐቢልና ከምቲ ዝድለ ኣጽኒዕና ናብ ቀጻሊ ወለዶ ምትሕልላፍ እዩ። ስለዚ'ዩ ድማ ዝተዋሃብናዮ ዕማም ረዚን ወይ ክቡር ዝኸውን።

30 ዓመታት ቃልስና ንናጽነት ጥራሕ ኣይነበረን። ንኹሉ ዝነበረ ኣድልዎታት ኣብ ሕብረተሰብ ንምፍዋስ እውን ብዙሕ ዋጋ ተኸፊሉ እዩ። ብእኡ መንጽር ከኣ ጓለንስተይቲ ማዕረ ወዲ-ተባዕታይ ዕድላት ክትረክብን ክትሳተፍን ከኢላ። ሳላ ከምኡ ዝተጉበረ ከኣ መትከል ማዕርነት ከምቲ ኣብ ሃገራዊ ቻርተርና ሰፊሩ ዘሎ "ኤርትራዊት ጓለንስተይቲ፡ ተቐቢሩ ዝነበረ ሰብኣዊ ዓቕማ ሳላ ሰውራ መገዲ ምስ ረኸበ ናብ ሓያል ተጋዳሊት ተቐይራ። ሰውራና ከኣ ብዘይ ተሳታፍነት ጓለንስተይቲ ኣይምተዓወተን።" ነዚ ናብ ምሉእ ኣግእዞ ንምቕያር ድማ ገና ብትምህርትን ስነፍልጠት ገስጊስና ኣብ ሕብረተሰብ ግቡእ ቦታና ክንሕዝ ኣለና። ነዚ መትከል ክውን ንምግባር እምበኣር ደቀንስትዮ ኣብ ኩሉ መዳያት ብማዕርነት ተሳተፍቲ ንክኾና ብማሕበር ተወዲበን መሰላተን ንኸከላኸላ ምትብባዐን ኣገዳሲ እዩ። በዚ መንጽር ከኣ ጉጅለ ሞያውያን መንእሰያት ደቀንስትዮ ካብ ዝተፈላለያ ትካላት ብወለንታና ተኣኪብና ኣብ ትሕቲ ጽላል ሃማደኤ ብምውዳብ ድሮ ንሓምሻይ ዓመት ዝኸደ ንጥፈታት ምሕያል መንእሰያት ደቀንስትዮ እናዓመምና፡ ነዚ ዕዮ'ዚ ንምፍጻም ምስ ብጾይትና ሓላፊት ዞባ ሳዋን ላዕለዎት ትካላት ትምህርትን ሃማደኤ ተጠርኒፍና ተልእኾና ንምፍጻም ሳዋ በጺሕና።

ኣብታ መዲና መንእሰያት ሳዋ ሙቐት ዝግ ኢሉ እዩ ጸኒሑና። ጥዑም ንፋስ እናኣስተማቐርና ናብቲ ከነዕርፈሉ ዝተዋህበና ገዛ ኣምሪሕና። ሕብረተሰብ ሳዋ ተቐባሊ ጋሻን ፍሕሹው ገጽ ዘርእየካን እዩ። ዘድልየና ነገራት ከም ማይ፡ መግቢ፡ ኣቑሑት ቡንን ካልእን ተቐሪቡ እዩ ጸኒሑና። ተሓጻጺብና፡ ብሓንሳብ ኣብ ክልተ መኣዲ ከቢብና ድራርና ድሕሪ ምብላዕ ናብ ወግዒ ቡን ተሰጋገርና። ዕላልና ብዋዛን ቁምነገርን ተሰንዩ ተዘክሮታት ናይ ሳዋ ዝሓለፍናዮ ሂወት ከነዋግዕ ጀመርና። ኩልና ብመገዲ ሳዋ ዝሰገርና መንእሰያት ኢና። ሳዋ ዘቕሰመትና ፍልጠት፡ ሃገራውነት፡ ሌላ ምስ ብዄራትና፡ ባህልን ልምድን ካብ ሽዱሽተ ዞባታት ዝመጹ መንእሰይ ንዘክሮ ኢና። ሳዋ መንጠሪት ክንበጽሖ ናብ እንደሊ ሽቶ ብምንባራ፡ ኣብ ስነ ምግባርና፡ ኣብ ስራሕና፡ ሜላ ኣነባብራ ህይወትና ብዙሕ ጸልያትና እያ። ድሕሪ'ዚ ምስትቶም ኣብኡ ዝጸንሑ ብጾት ብዛዕባ ህልው ኩነታት ተማሃሮ ደቀንስትዮ ዘድልየና ሓበሬታን ንዕኡን ኪድልየን ዝኽእል ነጥብታትን ወሲድና ከነዕርፍ ናብ መመደቀሲና ኣምሪሕና።

እታ ካብ ዝሓለፍክወን ናይ ኣስተምህሮ እዋናት ብፍሉይ ዝዝክራ መዓልቲ ብጾሓይ ሳዋ ተሰንያ ደበኽ በለት። ኣንጊህና ተንሲእና ዝተመደብናዮ ኣሃዱ ወሲድና ናብ ቦታ ስራሕና ተበገስና። ኣብ 3ይ ክፍለ-ሰራዊት እዩ በጺሑኒ፡ እቲ መገዲ ዝቐረበ ስለዝነበረ ፍርቂ ሰዓት ኣቐዲመ ኣብቲ ኣሃዱ በጺሐ። ተማሃሮ ተሰሪዐን ከካብ ሓይለን መጽኣ። ስነ-ምግባር ዝመልኦ ኣካይድኣን ንቁጽረን ማይ ገይሩዎ እዩ። መን 2600 ዝቑጽረን ተማሃሮ ብሓደ ኣለዋ ክብለካ። ድምጺ ኣልቦ ምንቅስቓሰን እምበርዶ ይዛረባ እየን ዘብል እዩ። ከምኡን ተማሃሪት ኮይነ ብሳዋ ከምዝይሓለፍኩ

መመሊሰ በቲ መስርዕ ምግራመይ ቀጸልኩ። ኑቲ መሳጢ ኣካይዳ መዓስከር ሳዋ ኣድኒቐ ምጽጋብ ሰኣንኩዎ። መመስርዕን ሓዘን ኣብቲ ኮፍ ክብላሉ ዝተመደበ ቦታ ሰሰፊረን

ምስ ሓዛ ብመራሒ ክፍለ-ሰራዊት መእተዊ ተዋሂቡ፡ መድረኽ ናባይ ሰገረ።

ኑቲ ዕድል ብምርካበይ ሓጎስ እናተሰምዓኒ ሽመይን ሽም ዝመጻእኩሉ ትካለይን ኣላልየ ናብ ኣስተምህሮይ ኣተኹ። ቀዳማይ ተታሒዞ ዝነበረ ዛዕባ፡ ሃገርን ሃገራውነትን ኣብ ሳዋ ከስተማቕርኦ ዘለወን ኮይኑ፡ ካበየ ኩርናዕ ኤርትራ ዝተኣከበ ትሽዓተ ብሄራት፡ ዝተፈላለዩ ባህሊ ዘለዎም ሰባት ከምኡ'ውን ነናቶም ቋንቋታት ዝዛረቡን ፍሉይ ተመኩሮ ሂወት ዘለዎምን መዛኑ ኣብ ናይ ሓደ ዓመት ብሓባር ምቕማጥ፡ ኑቲ ንኹላትካ ሓደ ዘብለካ መንነት (ኤርትራውነት) ኣጸቢቕካ ከተስተማቕርን ክትፍትሸን ዝሕግዝ ቦታ ምኳኑን ምስሊ ሕብረተሰብና ካብ ሽዱሽተ ዘባታት ዝመጹ መንእሰይ ከካብ ልሳኑ ትሰምዖ ባህሊ፡ ቋንቋ፡ ልምዲ፡ ኣከዳድና፡ ኣከባብራ በዓላት ኮታስ ኩሉ ክብርታት ድሕሪ ምግላጽ ኣብ ማሕበራዊ ሂወት ሳዋ ክሕግዘን ዝኽእል ነጥብታት ዘርዚረ ናብ ኩነታት ጥዕንኣን ሰገርኩ። ካብቲ ዝነበርኦ ቦታ ቀይረን ሓድሽ ቦታ ክኣትዋ ከለዋ ከጓንፍ ዝኽእል ጸገማት ኣብ ጥዕና ብፍላይ ከኣ ናይ ወርሓዊ ጽግያት ምምዝባላት ብኸመይ ክንምክቶ ንኽእልን ዝብል ንኡስ ኣርእስቲ ምስ ካልኦት ክፍጠሩ ዝኽእሉ ሕማማት ተሓዊሱ ክጠቕመን ዝኽእል ዝተባህለ ኩሉ ሓደ ድሕሪ ሓደ ስዒቡ። ንሳዋ ምውራደን ሃገራዊ ኣገልግሎት ክፍጽማን ናይ 12 ክፍሊ ኣካዳምያዊ ትምህርቲ ወዲኦን ፈተና ማትሪክ ክሳተፋን ካብ ኮነ ከኣ ብዛዕባ ጥቕሚ ትምህርቲ፡ ሜላ ኣጸናንዓን

ካልእ ኣገዳሲ ዝበሃልን ኣካታቲልና ግዜ ወሲድና ተማያየጥናሉ። ኩነታተን ክዕዘብ ናብ ገጸን ምስ ጠመትኩ ተመሲጠን ይሰምዓ ከም ዘለዋ ምስ ረኣኹ ከይጋገ ሰጋእኩ። ኣብ ስምዒት ኣትየን ተሃንጥየን ካብ ኣፈይ ዝወጽእ ዝነበረ ቃላት በብሓደ ከስተውዕላን ክኣርያን ከለዋ ክበጽሕኦ ዝደልያ ዓቢ መድረኽ ከምዘሎ ይረኣየኒ ነበረ።

ዝነበረኒ ትሕዝቶ ብዙሕ ዘዛርብ እኳ እንተነበረ፡ ዝተዋህበኒ ግዜ ከይተወድአ ናይ ሕቶን መልስን እብረ ከማልእ ስለዝነበረኒ፡ ኑቲ ሃንቀውታኦን ብስክፍታ እናሰበርኩ ሒዘዮ ዝመጻእኩ ትሕዝቶ ዛዚመ ምስ በልኩወን፡ ክውዳእ ግዲ ዘይደለያ ነይረን፡ ብዓውታ "ቀጽሊ! ቀጽሊ!..." ዝብል ድምጺ ምስ ጣቕዒት ሓዊሰን ጨደራ። ኣነውን ክቕጽል ደለኹ። ምኽንያቱ ልክዕ ንንእሽተይ ሓፍተይ ዝምዕድ ዘለኹ'ሞ ሕጂ ኣብ ትደልዮ ዝበጽሓትን ንኑብሳ ኮይና ንስድራኣን ንሃገራን ከተፍሪ ዝተዳለወትን ኮይኑ ስለዝተሰምዓኒ። ዝነበረና ግዜ ስለዝተወድአ ግን ኣማራጺ ከምዘይብልና ብሜላ ሓቢረ ናብ መልስን ሕቶን ሰገርኩ። ልዕሊ ግምተይ ዝኾነ ሕቶን ርእይቶን ምስ ሰማዕኩ ሓያላትን ብሉጻትን ደቀንስትዮ ከምዝኾና ቀልጢፉ እዩ ተሰቀኑኒ። ከከም ተርታኡ ዝተሰርዐ ሕቶታት ተዛቲና ድሕሪ ምምላስ፡ ጽን ኢለን ስለ ዝሰምዓኒ ኣመስጊነ መደበይ ዛዘምኩ። ኣብ ምውዳእና፡ ካብ ኣእዛነይ ፍጹም ዘይሃስስ፡ ካብ ኣእምሮይ ዘይድምሰስ ኣጋጣሚ ቀጸለ። ኣብ መወዳእታ ዝክረ ሰማእታት ገይርና ብዓወት ንሓፋሽ ክንዛዝም ሓበርኩወን። ሰማእታትና ዘኪርና ብሰላም ዕረፍ ምስ ተባህለ፡ ብሕብረት ድምጸን ኣበረኽን፡ "ኤርትራ ንኤርትራውያን፡ ዓወት ንሓፋሽ!፡ ኤርትራ ንኤርትራውያን፡ ዓወት ንሓፋሽ! ኤርትራ ንኤርትራውያን፡ ዓወት ንሓፋሽ!" ብግሩም ኣደማምጻን ህርመትን ብሓንሳብ ብዓውታ ድምጸን ኣቃልሓ። እዚ ዘይተጸበኽዎ ሃንደበታዊ መዝሙርዚ ክሳዕ ሕጂ ኣብ ኣእዛነይ የቃልሕ ኣሎ። ሓቂ ብሓቂ መንፈስ ኣበሃህላን ኣደማምጻን ናይቲ ቃል ስምዒትካ ዝቕስቅስ እዩ ነይሩ።

ትምህርቲ

“ትምህርተይ ንጥቕሚ ሃገረይ!”

ምህርቲ ስነ-ልቦና ኣምና ኣደም

መሓመድእድሪስ መሓመድ

ኣምና ኣደም መበቆል ዓዳ ኣብ ንኡስ ዞባ ሓመልማሎ እዩ። እንተኾነ ወላዲኣ፡ ደቁ ዕድል ትምህርቲ ምእንቲ ክረኽቡ፡ ካብ ጥሪቱ ሺይጡ ኣብ ከረን ገዛ ብምግዛእ እታ ኣብ ገጠር እትቕመጥ ዝነበረት ስድርኡ ናብ ከረን ኣእተዋ። ድሕሪ'ዚ ከምቲ ዝተመነዮ ደቁ ዕድል ትምህርቲ ስለዝረኸቡ፡ እታ ኣብ 1966 ዝተወልደት ኣምና፡ ኣብ ቤት ትምህርቲ 'መዓሃድ ዓንሰባ' ኣትያ ክሳብ 3ይ ክፍሊ በጽሐት። ምስቲ ዝነበረ ኩነታት ግን ትምህርቲ ኣይቀጸለትን፡ ኣብ ሓምለ 1977 ከተማ ከረን ብህ.ግ. ሓራ ወጽኣት።

ድሕሪ ምሕራር ከተማ ከረን ኩሎም ደቂ ከረን እንተላይ ደቀንስትዮ ትምህርቲ ራሕሪሖም ቆላሕትኦም ናብ ምግዳል ኮነ። ህ.ግ. ድማ፡ ኣብታ ከተማ ዝተፈላለየ ውዳበታት ክቐውም ስለዝጀመረ እቶም መንእሰያት በብማሕበራዊ ቦታኦም ተወደቡ። ደቀንስትዮ ከረን ኣብ ቀያሕቲ ዕንባባ ኮነ ፊተውራሪ ናይታ ከተማ ከምኡ'ውን ህዝባዊ ሚሊሻታት ተጸንበሩ። እቲ እዋን ኩሉ ሃገራዊ፡ ሰውራ ንምዕዋት ብልዑል ወኒ ዝቃለሰሉ ዝነበረ እዋንዩ።

ኣምና ንእሽቶ ጓል 11 ዓመት እኳ እንተነበረት፡ በቶም ኣብታ ከተማ ዝነበሩ ቀያሕቲ ዕንባባ ክትጸሎን በተን ተጋደልቲ ደቀንስትዮ ክትቀንእን ግዜ ኣይወሰደላን። ግን ክቱር ጽምኣት ትምህርቲ ስለዝነበራ ትምህርታ ኣብ ሓራ ከረን ክትቕጽል እናበሃገት ከላ፡ ኣብ መጨረሽታ 1978 ኣብ ሃይኮታ ሓዋ ይምርያ ስለዝነበረ፡ ካብ ከረን ምስ ስድራኣ ናብ ሃይኮታ ከደት። ድሕሪ መርዓ ናብ ከረን ክትምለስን ምስቶም ቀያሕቲ ዕንባባ ኮይና ትምህርታ ክትቕጽልን እናበለት ወተሃደራዊ ኩነታት ተቐዪሩ። ሰራዊት መግዛእቲ ኢትዮጵያ ብሓገዝ ሕብረት ሶቭየት ገዚፍ ወተሃደራዊ ሓይሊ ኣኽቲቱ ብኩሉ ኩርናዓት ወራራት ስለዘበገሰ፡ ህዝባዊ ግንባር ስትራተጂያዊ ምዝላቕ ክገብር ወሰነ። እታ ንዓመት መመላእታ ሓርነት ኣስተማቒራ ዝነበረት ከተማ ከረን ድማ እግሪ መግዛእቲ ከም ብሓድሽ ረገጸ።

ኣምናን ስድራኣን፡ እቲ ሓድሽ ኩነታት ስለዘስገኦም ናብ ከረን ኣይተመልሱን። ናብ ስደት ብምምራሕ ዶብ ተሳጊሮም ከሰላ ሱዳን ኣተዉ። ኣምና ኣብ ሱዳን ነቲ ኣብ ከረን ክሳብ 3ይ ክፍሊ በጺሓ ዘቋረጸቶ ትምህርታ ክትቕጽል መደበት። እንተኾነ እቲ ብጽሑፍ ጥራይ እትፈልጦ ቋንቋ ዓረብ ክትዛረበሉ ኣጸገማ። ምስቶም ከም ድላዮም ቋንቋ ዓረብ ዝዛረቡ ቆልዑ ከሰላ ክትወዳደር ኣይከኣለትን። ቋንቋ ብዘይምኽኣላ ድማ ሞራላ ተተንከፈ። እዚ ዝተዓዘቡ ኣብ ካልእ ዞባ ከተማ ከሰላ ዝቕመጡ ዝነበሩ ናይ ቀረባ ቤተ-ሰባ ናብኦም ኣምጺኦም ኣብታ 'ዓይዱን' ተባሂላ እትፍለጥ ብሰውራ እትካየድ ኤርትራውያን ዝመሃሩላ ቤት ትምህርቲ ኣእተውዋ። ኣምና ኣይሓመቐትን ምስ ኣዝማዳ ተጸጊዓ ናብ ቤት ትምህርቲ 'ዓይዱን' መእታዊ መርመራ ድሕሪ ምግባር ብሉጽ ነጥቢ ስለዘምጸአት ኣብ ሓምሻይ ክፍሊ ኣተወት። ኣምና መነባብሮ ይጸግማ እኳ እንተነበረ፡ ክቱር ባህጊ ትምህርቲ ስለዝነበራ፡ ነዚ በዲሃ ብልጫ እናወሰደት ንፍዕትን ተወዳደሪትን ተማሃሪት ኮይና ክሳብ 8ይ ክፍሊ ተማህረት።

ኣምና ብኸምዚ ትምህርታ እናቐጸለት ከላ፡ ኣብ ሃገራት ዓረብ ማህደረ ትምህርቲ ተረኽበ። ካብቶም ንፉዓት ተማሃሮ ዝተመርጹ ናብ ማእከላይ ምብራቕ ኪዶም ክማሃሩ ዕድል ረኸቡ። ኣምና ግን እዚ ዕድል እዚ ኣብኣ ምስ በጽሐ ስለዘብቅዐ ኣመና ጉሃየት። እንተኾነ ሽዑ እዋን፡ ኣብ ዒራቕ ባቕዳድ ንማስትረይት ዝመሃር ዝነበረ ንኣምና ኣኮኣ እስታዝ መሓመድስዒድ ልጃም ክቱር ድሌት ትምህርቲ ናይ ኣምና ይፈልጥ ስለዝነበረ፡ ኣምና ናብ ዒራቕ ክትመጽእ'ሞ ምስኡ ኮይና ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርታ ክትቕጽል ናብ ስድራ ኣምና ሓሳብ ኣቕረበ። ስድራ ኣምና ነዚ ሓሳብ'ዚ ኣይተቐበልዎን። ንሳ ከኣ ርእይቶ ስድራኣ ኣይተቐበለቶን። ኣሕዋታ ኣይትኸድን ክብሉዋን ንሳ ድማ ትምህርተይ ክቕጽል ክትብልን ኣብ ክልተ ተጻረርቲ ጫፋት በጽሑ።

ብርእይቶ ወለዳ ተስፋ ዝቑረጸት ኣምና ካልእ ኣማራጺ ብምፍጣር፡ ክመሃር ዕድል ሃቡኒ ወይ ኪጋደል ሜዳ ክኸይድ በለቶም። ወለዳ ነዚ ምስ ሰምዑ ጓሎም ሃፍ ኢላ ናብ በረኻ ካብ ትወጽእ ትምህርታ ክትቕጽል መረጹ። ኣምና ድማ ብሳላ'ቲ ኣብ ባቕዳድ ዝመሃር ዝነበረ ኣኮኣ ካብ ከሰላ ናብ ዒራቕ ከደት። ኣብ ዒራቕ ድማ ካብ 9ይ-12 ክፍሊ ተማሃረት።

ኣምናኣብባቕዳድኣብዝነበረትሉእዋን፡ኣኮኣ፡ ክንዲ ኣቦን ኣኮን ኮይኑ ብቐረባ እናተኸታተላን እናኣተባበዓን ኣጆኺ ብምባል ብቅሳነት ትምህርታ ተማህረት። ጎድኒ-ንጎድኒ'ዚ ድማ ኣብቲ ኣብ ዒራቕ ኣብ ዝነበረ ውዳበታት ሰውራ ብፍላይ ማሕበር ተማሃሮ ኤርትራ ተወዲባ ነቲ ብንእሽቶኣ ኣብ ከረን ዝሓደራ ሃገራዊ ቃልሲ ኣብ ስደት ኮይና ቀጸለቶ። ኣብ ኩሉ ብሰውራ ኤርትራ ዝግበር ንጥፈታት እናተሳተፈት ከኣ፡ እቲ ኣብ ሜዳ ዝካየድ ዝነበረ ብረታዊ ቃልስን ዓወታቱን ብልዑል ሃገራዊ ስምዒት ትኪታተሎ ነበረት። ብፍላይ እቲ ሰውራዊ መዛሙርን ደርፍታትን ዝያዳ ኣቓልቦኣ ካብ ዝስሕብ ዝነበረ ምኽኑ ኣምና ኣብ ሎሚ ኮይና ትዝክር።

ኣምና ኣብ ባቕዳድ 12 ክፍሊ ኣብ ዝዛመትሉ እዋን፡ ኩነታት ማእከላይ ምብራቕ ብፍላይ ድማ ዒራቕ ምቹእ ኣይነበረን። ኣብቲ ዞባ ኩናት የንጸላሉ ስለዝነበረ፡ ኣምና ትምህርታ ክትቕጽል እንተኮይና ካልእ ኣማራጺ ክትደህስስ ግድነት ኮነ። ካብ ዒራቕ ናብ ግብጺ ብምኻድ ድማ ነቲ ናይ ዩኒቨርስቲ ትምህርታ ኣብ

ካይሮ ክትቅጽሎ ጸዓረት። ካይሮ ድማ ካብ ባቐዳድ ዝሓሸት ኮይና ረኺባታ። ምኽንያቱ ብብዝሒ ኤርትራውያን ብሓፈሻ ኣዝማዳን ቤተ-ሰባን ድማ ብፍላይ ዝቐመጡላ ከተማ ብምንባራ ኣይተጋየሸትን። ኣብ ካይሮውን ብጻዕራ ኣብ ዩኒቨርስቲ ሽምስ-ዔን ክትመሃር ዕድል ረኺበት። ብዓውዲ ስነ-ልቦና (ሳይክሎጂ) ድማ ብBA ዲግሪ ኣብ 1994 ተመሪቓ።

ኣምና ናይ ዲግሪ ትምህርታ ምስ ዛዘመት ማስትርየት ክትጉብርን ናብ ዝለዓለ ደረጃ ክትቅጽልን ባህጊ'ኳ እንተነበራ፡ ክሳብ ካልእ ዕድል ዝርከብ ናብ ሃገራ ኣትያ ነቲ ዝተማሃረቶ ትምህርቲ ኣብ ጥቕሚ ህዝባን ሃገራን ከተውዕሎ ኣብ 1995 ናብ ኤርትራ ተመልሰት። ናብ ኤርትራ ምስ ተመልሰት ኣብ ሕክምና ኣእምሮ ክትሰርሕን ድሌት'ኳ እንተነበራ፡ ፈለማ ክትዕወት ኣይከኣለትን። ምምህር ተቖጺራ ድማ ኣብ ናይ ብሕቲ ኣብያተ ትምህርቲ ክትሰርሕ ተገደደት። ኣብ ናይ ብሕቲ ኣብያተ ትምህርቲ ቋንቋ ዓረብ እናምሃረት ከላ፡ ኣብ 1998 ምስ ኣቶ ጃብር ኣሕመድ ተመርዓወት።

ኣምና በቲ ዝተማሃረቶ ዓውደ ትምህርቲ ንሕብረተሰባ ክተገልግል'ዩ ነይሩ ባህጋ። ኣብ 1999 ድማ ሓሳብ ልባ ሰሚሩላ ኣብ ሕክምና ኣኣምሮ ቅድስቲ ማርያም ተቖጺራ በቲ ዝተማሃረቶ ሞያ ህዝባ ክተገልግል ጀመረት። ምሉእ መዓልቲ ምስቶም ጸገማት ኣእምሮ ዘለዎም ስንኩላን እናወዓለትን እናሓደረትን ክትመክርን ክተኣልን ከላ ዝያዳ ዕግበት ከምዝስምዓ ድማ ትገልጽ።

ኣምና ኣብ ናይ ኣእምሮ ሕክምና ምምዳባ ካብ ዝተፈላለዩ ሰባት ዕንቅፋት ይመጽኣ ስለዝነበረ፡ ነቲ ዓንቃፊ ኩነታት ክተኣሊ ብዙሕ እያ ጽዒራ። ዝበዝሐ ካብ ቤተ-ሰባ ኣውራ ደቀንስትዮ፡ "ስለምንታይ እዚ ዓውዲ'ዚ መሪጽኪ? ንየው በልዮ ካልእ ሕክምና ቀይሪ" እናበላ ዘሸግርኣ ኣይተሰኣናን። ኣምና ግን በቲ ዝተማሃረቶ ኣገባብ ኣረዳድኣ እናተጠቕመት ምስ ባህሪ ወዲ ሰብ፡ ርህራሄ፡ ትሕትና፡ ሃይማኖትን ስነ ልቦናን እናዛመደት ክተርድእን ክትሕብርን ተረባሪባ። ብከምዚ ድማ እታ ቀዳማይቲ ብዘዕባ ሞያኣ ዝተረደኣታ ወላዲታ ነበረት።

ኣምና ምስ በዓል ቤታ ጃብር ኣሕመድ - 1998

ኣምና ናብ ኣስመራ ክትመጽእ ከላ ትግርኛ ብዙሕ ትፈልጥ ኣይነበረትን። ደሓር ግን ኣብ ሆስፒታል ቅድስቲ ማርያም ምስቶም ኣብኡ ዝእለዩ ጸገማት ኣእምሮ ትውዕልን ተሓድርን ስለዝነበረት፡ "ብሳላ'ቶም ሕሙማት'የ ምስኦም እናተረዳደኣኩ ትግርኛ ዝኽኣልኩ" ትብል።

ኣምና ኣብ ሆስፒታል ቅድስቲ ማርያም እናሰርሓት ከላ በ'ኹሪ ወዳ ወለደት። ሽዑ እዋን፡ ምስ ርሕቀት ናይቲ እትሰርሓሉ ቦታ፡ ቆልዓ ዘጽንሓላ ሓጋዚ ኣይነበራን። ንሓደ ዓመት ፍቓድ ዕረፍቲ ሓቲታ ድማ ኣብ ምዕባይ ወዳ ኣሕለፈቶ። እንተ'ኾነ ምስ መሳርሕታ ብዝነበራ ሰናይ ዝምድና፡ ንሓደ ዓመት ካብ ስራሕ ምብኳራ ኣሻቒሉዋ ነበረ። ድሕሪ ዓመት ግን ሰራሕተኛ ገዛ ረኺባ ናብ ስርሓ ተመልሰት። ንገዛኣ ክቐርበላ ተባሂሉ ከኣ ካብ ሆስፒታል ቅድስቲ ማርያም ናብ ሆስፒታል

ኣምና ምስ ደቃን በዓል ቤታን

ኣምና ኣብ ግብጺ እናተመረቐት

ኦሮታ ተቐዪራ። ክሳብ ሎሚ ንዓበይትን ንኣሽቱን መንእሰያት ምኽራን ማዕደኣን እናለገሰት፡ ብንጥፈት ትሰርሐ ዘላ ሓኪም ስነ-ኣእምሮን መምህር ስነ-ልቦናን'ያ።

ሎሚ ኣምና ኣብ ልዕሊ'ቲ ምስ ናይ ኣእምሮ ዝተተሓሓዘ ስርሓ፡ ሓላፍነት ወሲኻ፡ ነቶም ብኤች/ኣይ/ቪ ዝተለኽፉ ዜጋታት ምኽራ እናለገሰት ሓላፍነት ደሪባ ትሰርሕ ኣላ። ምስ በዓል ቤታ ክኢላ ስነ-ገረብ ኣብ ሚኒስትሪ ሕርሻ ኣቶ ጃብር ኣሕመድን ምስ ሰለስተ ደቃ ኣኒስ፡ ኣዋብን ኣንሃርን ድማ ብሓጎስ ትነብር ኣላ። እቶም ዓበይቲ ደቃ ሃገራዊ ኣገልግሎቶም ፈጺሞም ብዲግርን ዲፕሎማን ተመሪቖም ኣብ ሞያ ምምህርና ተዋፊሮም ኣለዉ።

ኣብ መወዳእታ ኣምና ነቲ ኣብ ባቕዳድ ክትመሃር ሓሳብ ዘቕረበን ዝተሓባበራን ኣኮኣ እስታዝ መሓመድ-ስዒድ ልጃም ከምኡ'ውን ነቲ ካብ ጎድና ከይተፈልየ ኣብ እዋን ስራሕ ኣብ ስርሑ ኣብ እዋን ዕርፍቲ ድማ ኣብ ገዝኡ ኮይኑ ኣብ ምእላይ ደቁ የማናይ ኢዳ ኮይኑ ዝሓገዛ በዓል ቤታ ተመስግን።

ኣምና ነቲ ብንእሽቶኣ "ትምህ ርተይ ንጥቕሚ ሃገረይ!" ኢላ ዝተበገሰትሉ ዕላማ ኣብ ግብሪ እናተርጎመት ኣብዘን ዝሓለፋ 30 ዓመታት ኣብ ሓራ ኤርትራ መጀመርታ መምህር ደሓር ድማ ሓኪም ስነ ልቦና ኮይና ንህዝባን ሃገራን ብትግሃት ተወፋይነትን ተገልግል ዘላ ናይ ትማሊ ተማሃሪት ናይ ሎሚ መምህርን ሓኪምን ስነ ልቦና ኣብ ሚኒስትሪ ጥዕና ሆስፒታል እሮታ'ያ።

***

ቁጠባ

“ቈልዑ ምውላድን ምዕባይን፡ ካብ ስራሐይ ኣይዓንቀፈንን”

ወ/ሮ ጉብርኤላ ኣረፋይነ

ካልሹም መሓመድ ደባስ

ምንባር ማለት ምቅላስ፡ ምምካት፡ ኣድማዒ ምኳን እዩ። ዘይትፈልጦ ንምፍላጥ ምህንጣይ፡ ፈሊጥካ ከምትጥቀመሉ ምእማን ሓደ ዓቢ መፍትሕ ናይ ዓወት ምኳኑ ወይዘሮ ጉብርኤላ ኣረፋይነ ትኣምን። ጉብርኤላ ካብ ዑዳ - ሓየሎ ሃገራዊ ግቡኣ ክትፍጽም ምስ ሓምሻይ ዙርያ ሃገራዊ ኣገልግሎት ንሳዋ ክትወርድ ከላ፡ ድሕሪ 18 ኣዋርሕ ኣገልግሎታ ፈጺማ ናብ ቤታ ክትምለስ፡ ብድሕሪኡ ድማ ንቡር ሂወታ ክትመርሕ እዩ ዝነበረ ድልየታ። እንተኾነ ሓምሻይ ዙርያ ኣገልግሎቶም ወዲኦም ክፋነዉ እናተባህለ ወራር ወያነ ስለዝመጸ ብኡ ኣቢሎም ኣብ ምምካት ወራር እዮም ወፊሮም። ጉብርኤላ ኣብ ጋሽ ባርካ እያ ነይራ። ኣብ ግዜ ወራራት ከኣ ኣብ ግንባር መሪብ ሱቲት ዓራዳ ምስ ብጾታ ሰለስቲኡ ወራራት መኪታ።

ጸላኢ ዘፍ ምስ በለ፡ ኣብ ካልኣይ ክፍላ 1999 ደቀንስትዮ ኣባላት ሰራዊት ካብ ግንባራት ተሳሒበን ብሞያ ክስልጥና ዕድል ተረሒወ። ጉብርኤላ ትርከበን ብዙሓት ኣባላት ሰራዊት ምክልኻል ኣብ ሳዋ ንሰለስተ ወርሒ ብምዝዋር ትራክተር ሰልጢነን። ጉብሪኤላ ትምህርታ ዛዚማ ምዝዋር ትራክተር ብግቡእ ምስ መለኸት ኣብ ዓመተ 2000 ናብ ትካል ኣግሮ ኢንዳስትሪ ዒላበርዕድ ተመዲባ። ካብ ሽዑ ክሳብ ሕጂ ንኣስታት ርብዒ ዘበን ኣብኡ ትሰርሕ ኣላ።

ስርሓ ተፍቅሮ እያ፡ “ኣነ ብጣዕሚ ጽቡቕ ኣሎኹ ንሽጉራት ከማይ ይፍጠረለን” እያ ትብል። ከምኡ ስለዝኾነት እያ ድማ ክሳብ ሕጂ ትቕጽሎ ዘላ። ኣብቲ ቦታ ንወልቃ መንእሰይ ኮይና ዝመጸት ሎሚ ሳልሳይ ርእሳ ኮይና ኣላ። እቲ ትካል ቦታ ስርሓ፡ ምንጪ ኣታዊኣን መንበሪ ቤታን እዩ። ስራሕ ክብሪ ዝሁብ ክብሪ ብምኳኑ ከምቲ ዝጠልቦ እያ ትኾነሉ። ንጉሆ ሰዓት 7፡30 ኣብ ስራሕ ምስ ተረኸበካ ሰዓት 12፡00 ኢኻ ትወጽእ። ድሕሪ ቀትሪ ሰዓት 2፡00 ኣቲኻ ሰዓት 6፡00 ትወጽእ። ኣይትቕየርን እያ። ሰዓት ኣሕሊፍካ ምእታው ዝሕሰብ ኣይኮነን። ኣካይዳኻ ምስ ሰዓታት ስራሕካ ከተቃድዎ ጥራይዩ ዘለካ እምበር ስራሕ ምስ ኣካይዳኻ ክሰማማዕ ክትጽብ የብልካን።

ብተራ ህዝቢ ብዛዕባ ምዝዋር ትራክተር ብዙሕዩ ዝበሃል፡ ሓያል ነዝነዝታ ስለዘለዎ ንጓለንስተይቲ ኣብ ውላድ ይጎድኣ እዩ፡ ጥንሲ ኣይትሕዝን፡ እንተሓዘትውን ኣይረግእን፡ ካብ ተኣቱ ክሳብ ትፍደስ ብዘይ ዕረፍቲ ስለትሰርሕ ኣዝዩ ኣድካሚ'ዩ እናተባህለ፡ ደቀንስትዮ ክርሕቃኦ ዝገዝሕ ዘይጨብጥ ዘረባታት ኣሎ። ጉብርኤላ ግና እዚ ዕላላትዚ ኣየርዓዳን። ኣብ ስራሓ ከመይ ከም ትምዕበል ጥራይ ሓሰበት። ከምቲ ዝበሃል ኮይኑ ከኣ ኣይረኸበቶን፡ ትራክተራ ሒዛ ቡቲ ትካል ዝስራሕ ኩሉ ትሰርሓ። ቦጥ ማይ ምጉታት፡ ሳዕሪ ምጉራት፡ ዒባ ምግሓጥ፡ ምሕራስ፡ …ኣብ ነፍሳ ዘምጽኣላ ጉድኣት የለን።

እቲ ምስ ውላድ ኣተኣሳሲርካ ዝበሃል ኩሉ ሓቂ ከምዘይኮነ ብግብሪ ርእያቶ። ካብ ስራሓ ከይተፈልየት ክልተ ቆልዑ ወሊዳ ኣዕብያ። ጥንስቲ ኮይና ክሳብ ሸሞንተ ወርሒ ትመልእ ካብ ትራክተራ ኣይወረደትን። “ሱብ ክርእየኒ ኣብ ክንዳይ ይሽገር፡ ኣነ ግን ኣይጸገመንን። እኳ ደኣ ኣብ ሕርሲ ቀልጢፈ ተገላጊለ - ናይቲ ዝንቀሳቐሶ ዝነበርኩ'ዩ መስለኒ” ድሕሪ ምባል፡ ክልተ ወርሒ ናይ ሕርሲ ዕረፍታ ምስ ወደኣት፡ ተመሊሳ ኣብ ትራክተራ ደዩባ ስርሓ ከምዝቐጸለት ተረድእ።

ብነፍስኻ ክትሓድር እንተወሲንካ ናይ ስራሕ ጸገማት ዘይኮነ ናይ ስራሕ ረብሓታት ስለዝረኣየካ፡ ጸገማት የለን ማለት ኣይኮነን። “ሓራስ ኴንካ ከየጥበኻ ንንውሕ ዝበለ ግዜ ስለትሰርሕ ጸባ ምስ መልአ ኣብ ክዳንካ ይፈሰስ፣ ብኡ መጠን ከኣ ሓሳብካ ይስረቕ። እዚ ግን ካብ ስራሕካ ክትቦኩር ኣይጉበረካን እዩ፡ ዝኾነ ተጣቢብካ ክሕለፍ ዝከኣል እዩ” እናበለት ከም ዓቢ ሽግር ኣይትርእዮን። ኣብ መንጎ ስራሕ ናይ ንግሆ ሰዓት ዓሰርተ ካብ ፍርቂ ክሳብ ሓንቲ ሰዓት፡ ናይ ምሸት ድማ ሰዓት 4፡00 ናይ ምጥባው ግዜ ትወሃባ።

ከም ሓቂ እቲ ጾር ቀሊል ኣይኮነን፡ ሸሞንተ ሰዓት ኣብ ስራሕ ኴንካ ሓዳር ገዛ ከተማልእ፡ ዕሸል ቆልዓ ክትኣሊ ኣዝዩ ኣህላኺ እዩ። ጉብርኤላ ካብ ሰድራኣ ርሕቕ ኢላ ስለትነብር ከምቲ ትደልዮ ሓገዞም ኣይትረኽቦን፡ ጉዳፎም ከኣ ኣይገድፍዋን፡ ኣብ ዝጥዕም ሓጋዚታ ቆልዓ ይሰዱላ። “ከምዚ ኢልካ ናብራ ከመይ ክከኣል እዩ ዘይትገድፍዮ” ዝብሉዋ እውን ኣለዉ። እንተኾነ ምግዳፍ ስራሕ ኣብ ሓሳባ ዝመጽእ ኣይኮነን። ጎረቤታ ከም ሰድራኣ እየን። ኣብ ስራሕ ከላ ቆልዓ ዘጽንሓላ ቀንዲ ደገፍታ ንሰን እየን።

ውላድ ሃብቲ ሃገር ስለዝኾነ ሓለፍቲ ስራሕ

ንደቀንስትዮ ሓራሳትን ኣደ ቆልዑን ከጥበዋን ክምግባን ክተሓባበርወን ጉብሪኤላ ትላቦ። ኣብ ምሕደራ ከምፍሉጥ ዘይስገር መምርሒ ኮይኑ ክስኒድ ደላይ ጉብሪኤላ እዩ። ንሳ ኣብዚ መዳይ ዝጥቀስ ሽግር እኳ ኣይግጠማ፡ ኣብዚ ሕጂ ደቀንስትዮ ኣብ ከምዚ ጽዑቕ ስራሕ ዘለዎ ሞያ ይኣትዋ ስለዘለዋ ክሽገራ ኣይትደልን።

ሓንሳብ ናይ ሰለስተ ወርሒ ኮርስ ወሲዳ ኣብዛ ስራሕ ምስ ኣተወት ብስራሕ ዘጥረየቶ ሃብታም ተመኩሮ ወኒና ደኣምበር ዝወሰደቶ ካልእ ሓጋዚ ኮርሳት የለን። ትዝክር ጉብርኤላ፡ ኮማሺን ጥራትን ዘራእትን ብቕዓት ዘወርቲ ትራክተራት ንምፍታሽ ኣብ ኣለቡ ሓደ መርመራ ገይሩ ነይሩ። መገሻ በጣሕ ተሰቒልካ ስለዝነበረ፡ ምስ ቆልዓ ብበጣሕ ምኻድ ኣይመረጸቶን። ዝነበራ ኣማራጺ ሓዋ ካብ ኣስመራ ናይ ተሰነይ ቲኬት ኣውቶቡስ ቆሪጹ ቦታ ክሕዘላ ነበረ። ከምኡ ገይራ ድማ ብኣውቶቡስ ጓል ሓደ ዓመት ውላዳ ሓዚላ ንኣለቡ ብምውራድ ኣብቲ መርመራ ቀረበ። ቆልዓኣ ብጾታ ሓቕፎመላ ማሕረሻ ምግጣም፡ ኮነ ካልእ ኩሉ እቲ ዝነበረ ፈተና ብብቕዓት ሓሊፋ ብልጽቲ ኮይና ተሸለመት። ኣብ ምምላስ ከኣ እናቆራረጸት ንዒላበርዕዳ ብሰላም ኣተወት። ጉብርኤላ ኣብ ሞያ ዘሎ ጸገማት ጸብጺባ ዝተረኸበት ዕድል ክተሕልፍ ኣይትደልን እያ። ዝኾነት ወላዲት ንግዚኡ ትሽገር እምበር ደሓር ክእሊታ የሐጉሳዩ። ውላድ እውን ምስ ዓበየ ኩሉ ዝሓለፈቶ ጸገም ኣረሲዑ እናሓደረ ፍስሃ ይፈጥረላ፡ ዝበል እምነት ስለዘለዋ ብጸገም ክይስከፉ ትላቦ።

ጥዕና

ጎዳእቲ ልምዳዊ ፍወሳታት ኣብ ህጻናት ከመይ ኣለዉ - ቀዳማይ ክፋል

ዶክተር ሳምሶም ኣባይ

ኣብ ኩሉ ኩርዓት ዓለም ዝነብሩ ህዝብታት ካብ ባህሊን ልምዲን ሃይማኖትን እምነትን ዝተበገሰ ጥዕና ንምዕቃብን ሕማማት ንምፍዋስን ዝተፍላለዩ ሜላታታን ተግባራትን ከምዝነበርምን ከምዘለዎምን ፍሉጥ ኮይኑ፡ ብፍላጥ ኮነ ብዘይፍላጥ ነዘወትርዎም ስነፍልጠታዊ መርትዖን መግለጺን ዘይብሎም እዮም።

ሕማም ማለት እንታይ ማለት እዩ?

ሕማም ማለት ሓደ ውልቀሰብ ኣካላዊ ኣእምሮኣዊን ማሕበራውን ምሉኡነት ምስዘህይልዎ እዩ። ንኣብነት ሓደ ሰብ ዝኾነ ኣካላዊ ሕማም ዘይብሉ ኮይኑ፥ ግን ምስ ቤተሰቡን መሳርሕቱን ጎረባብቱን ብሃናጺ መገዲ ክዋሳእ ዘይክእልን ወትሩ ዝጎራፈጥን፡ ኣብ ዘይንቡር ስነኣእምሮኣዊን ማሕበራዊን ኩነታት ዝርከብ እንተኾይኑ ጥዑይ ሰብ ክበሃል ኣይክእልን እዩ።

ኣካላዊ ሕማም ብረኽሲ (infection) ብዓይኒ ዝረእዩን ዘይርኣዩን ባእታት ከም ባክተሪያ፡ ቫይረስ ወይድማ ፈንግስ)፡ ነድሪ (inflammation) ብማህረምቲ ጎንጺ ምምራዝን ወይ ምስማምን ሰብነት፡ ብሕዱር ዘይተመሓላለፍቲ ሕማማት (degenerative diseases) ከም ጸቕጢ ደም፡ ሽኮሪያ፡ ኣዝማ ዝስዕብ ማህሰይቲ ኣካላት ሰብነትና፡ ከምኡ'ውን ብመንሽሮ (ዘይቅዩድ ምፍራይ ዋሃዮታት) ዝመጽእ እዩ።

ብተወሳኺ መባእታዊ ኣቃውማን ዑደት ሂወት ዝተፈላለዩ ኣካላት ሰብነትና ምፍላጥ ኣድላዪ እዩ። ዝዓበየ ጸገም ልምዳዊ ፍወሳ ኣፍልጦ ኣቃውማ ነብስና (human anatomy and physiology) ዘይምርዳእ ዝመጽእ ኮይኑ ካብ ተፈትጥሮ ወጻኢ ብምትርጓምን ብምሕሳብን ምስ ሰነመለኰታዊ ሓይሊ ብምትሕሓዝ ዝግበር ፍወሳ እዩ።

ልምዳዊ ፍወሳ

ልምዳዊ ፍወሳ ማለት ኣብ ናይ ሓደ ህዝቢ ወይ ሕብረተሰብ ባህሊን ያታን እምነትን ናይ ነዊሕ ዓመታት ተሞኩሮን ተደሪኹ ዝግበር ሜላታት ናይ ምፍዋስ፡ ምክልኻል ሕማማን ምድንፋዕ ጥዕናን እዩ። እዚ ፍወሳ'ዚ ብዝተፈላለየ ዕጽዋት፡ ፍረታት፡ ሱራትን ዝግበር ኮይኑ እቶም መድሃኒታት ዝብልዑ፡ ዝስተዩ፡ ዝልከዩ፡ ዝጥፍጠፉ ወይ ድማ ብመልክዕ መጥባሕቲ ዝትግበሩን ምስ ደም ምፍሳስን ምትኳስን ዝተሓሓዙን እዮም። መብዛሕትኦም ካብዞም ልምዳዊ ኣፋውስ ብሰነፍልጠታዊ መገዲ ዝተረጋገጸ ረበሓ ዘይብሎምን መርዛምን ሰማሚን ትሕዝቶ ዘለዎም እዮም።

እዚ ሜላ ፍወሳ ካብ ጥንቲ ባቢሎናውያን ግብጻውያን ጀሚሩ ዝዝውተር ዝነበረ ኮይኑ ምስ ምምጻእ ዘመናዊ ፍወሳ ዳርጋ ኩሎም እቶም ጎዳኢ ትሕዝቶ ዘለዎም ባእታታት እናተለለዩ ክውገዱን ጎኒ ጎኒ ዘመናዊ ሕክምና ኣብ ጥቕሚ ክውዕሉ ትሕዝቶኦም ተፈሊጡን ተጸኒዑን ኣብ ግብሪ ክውዕል ከሎ፡ ኣብ ኣህጉርና ኣፍሪቃን ሳልሳይ ዓለምን ግን ብሰንኪ ሕጸረት ቀረብ ትካልን በዓል ሞያ ጥዕናን ክሳብ ሕጂ ይዝውተሩ ኣለዉ።

ኣብ ሃገርና ኤርትራ ነዚ ጥቕሙን ጉድኣቱን ገና ዘይተለለየ ሜላታት ፍወሳ ንምልላይን፡ ነቲ ጎዳኢ ዝኾነ ንምውጋዱን፡ ነቲ እወንታዊ ጎድኑ ንምድንፍዕን፡ ነቶም ፈወስቲ ብሕጋዊ መገዲ ብምምዝጋብን ትሕዝቶ ሜላታቶምን ዝፍውስዎን ዓይነት ሕማማትን ብዕሊ ብምግላጽን ብመጽናዕን ዝተጻፈፈ ምርምር ብምግባር ሕጋዊ መስመር ብምትሓዝ ኣብ ንጡፍ ረብሓ ጥዕና ህዝቦም ከምዝሳተፉ ንምግባርን ብሃገር ደረጃ ካብ ኩለን ዝምልከተን ሚኒስትሪታትን ማሕበራትን ላዕለዎት ትካላት ትምህርቲን ዝተወከሉ ክኢላታት ብክፍሊ ምቁጽጻር መድሃኒት ሚኒስትሪ ጥዕና እትእለ ሽማግለ ኣቑሞም ይነጥፉ ኣለዉ።

ካብቶም ገኒኖም ዝረኣዩ ሃሰይቲ ዝኾኑ ልምዳዊ ፍወሳታት ብሕልፊ ድማ ጠንቂ ሞትን ስንክልናን ህጻናት ኮይኖም ዘለዉ እዞም ዝስዕቡ እዮም፡

- **ዓንቀር ምኽላእ፡ ምትላሕ፡ ማሕጎማ/ መትኰሳ፡ ትሕዝቶኦምን ዘይተፈልጠ ኣቑጽልትን ሰራውርን ምብላዕ ኮነ ኣቃሚምካ ምስታይ፣**

- **ካብ ትካል ጥዕና ወጻኢ፡ ኣብ ፈቖዶ ቦታ ደቂ ተባዕትዮ ምኽንሻብ**

- **ኢደሰብ ኢልካ ካብ ዘመናዊ ሕክምና ምርሓቕ**

- **ክሽቦ ደቀንስትዮ**

- **ግጉይ መረዳእታን ፍወሳን መንሽሮ፡ ሕማም ምንፍርፋር፡ ሕማም ዓጸቦን ወይቦን**

- **ባህላዊ ወጌሳ ወይ ድማ ምጽፋይ።**

እዞም ጎዳእቲ ባህላዊ ፍወሳታት ዘውርድዎ ሃስያ ብኸምዚ ዝስዕብ ክንገልጾ ንኽእል፡-

- በሰንኪ እቲ ዝተወስደ መፈወሲ ባእታ ዝወርድ ሃስያ

እቶም ዝስተዩ ዝብልዑ ዝጥፍጠፉን ዝልከዩን ነገራት ንተኣፈፍቲ ኣካላት ሰብነትና ከም በዓል ሓንጎል፡ ኩሊት፡ ጸላም ከብዲ፡ ሳንቡኡን መዓንጣን፡ ስርዓት ደምን ብዘውርዶ ሃስያን ምምዝባል ዑደት ስርዓት ሂወትን ቀጥታዊ ሞትን ነባሪ ስንክልናን የምጽኡ።

- ብልምዳዊ ፍወሳ ዝመጽእ መድመይቲ

ከም በዓል መትኰሳ፡ ማሕጎማ፡ ምኽላእ ዓንቀር፡ ዝመጽእ መድመይቲ በኣጋ ናብትካል ጥዕና ዘይምኻድ ዝፈጥሮ ዋሕዲ ደምን መድምይትን ሞት ክስዕብን ዋሕዲ ደም ብምምጻእ ብሕልፊ ኣብ ዓብይቲን ህጻናትን ሕማም ዓጸቦ የስዕብ።

- ልምዳዊ ፍወሳ ንምፍታን ዝጠፍእ ግዜ ዘስዕቦ ሃስያ

ልምዳዊ ፍወሳ ንምፋታኑ ዝጠፍእ ግዜ ነቲ ሕማም ሱር ሰዲዱ ናብ ክሕከም ዘይከኣለሉ

ህሞት ክብጽሕን ሞት ክስዕብን ይኽእል እዩ። ንኣብነት ሓደ ህጻን ምልክታት ሕማም ዝኾኑ ረስኒ፡ ምንፍራፋር፡ ሃለዋት ምጥፋእ፡ ድኻምን ከርኢ ከሎ ባህላዊ ፍወሳ ንምፍታን ተባሂሉ ዝጠፋእ ሓደ ክልተ መዓልትታት፡ እቲ ህጻን ዘለዎ ሕማም ኣንቅጺ ኣንተኾይኑ እቲ ህጻን ኣብ ኣዝዩ ሓደገኛ ኩነታት ይበጽሕን ድሕሪኡ ናብ ትካል ጥዕና ከይዱ እኳ ኣንተተሓከመ ብሰንኪ ምድንጓይ ዑረት ዓይኒ፡ ምጽማም እዝኒ፡ ምድስካል ኣእምሮን ምልማስ መሓውርን ከስዕበሉ ይኽእል እዩ። ብተወሳኺ ልምዳዊ ፍወሳ ዘውርዶ ቃንዛን ስቅያትን ኣእምሮኣዊ ስምብራትን ቀሊል ኣይኮነን። ኣብ ርእሲኡ ንኽም ከም ኤች.ኣይ.ቪ፡ ወይቦ ቢ፡ ወይቦ ሲ ዝኣምሰሉ ተመሓላለፍቲ ሕማማት ይቃልዕ። ብዓቢኡ ድማ ጎዳኢ ልምዳዊ ፍወሳ ዝበዝሕግ ዜ ኣብ ልዕሊ ህጻናትን ደቀንስትዮን ዝፍጸም ስለዝኾነ ምግሃስ መሰል እዩ።

መሳርሒታት መኸልኢ ዓንቀር

ዓንቀር ምኽላእ

ዓንቀር ካብ ተፈጥሮ ዝዓደለና ምስ ኣብ ጎዲኒ ታሕተዋይ ሸነክ ትንሓግና ዘለዉ ሓናት ኢልና ንጽውዖም ጽኩታት ዝርከብ ኮይኑ ረኽሲ ከምጽኡ ዝኽእሉ ተህዋሳያን ዝከላኸል ንቡር ኣካል ሰብነትና እዩ። ዓንቀር ንምኽላእ ዝወሃቡ ግጉያት ምኽንያታት ተምላስን፡ ውጻኣትን

ንምፍዋስ፡ ረስኒ ንምዝሓል፡ሚዛን ምውሳኽ ንዝኣበየ ህጻን ንምሕጋዝ፡ ብርቱዕ ጽምኢ ማይ ንምክልኻል... ወዘተ ዝኣመስሉ እዮም።

ድሕሪ ዓንቀር ምኽላእ ዝስዕብ መድመይቲ እቲ ህጻን ይመውት ወይ ድማ ብዋሕዲ ደም ይሳቐ። ህጻን ክበልዕ፡ ክሰቲ፡ ክጠቡ ከሎ እቲ ዝተኸልኣሉ ጫፍ ስለዝረክስ ሓደገኛ ረኽሲ ሰብነት የስዕብ። ብተወሳኺ ንዓንቀር መኸልኢ ልምዳውያን ፈወስቲ ዝጥቀሙሉ መሳርሒ ብግቡእ ስለዝይመክን ንምትሕልላፍ ሓደገኛ ቫይረሳት ምቹእ ባይታ ይፈጥር።

ብሰንኪ ምኻልእ ዓንቀር ዝወርድ ሃስያን ስቅያትን ህጻናት

"ስኒ ባርካይ" ምትኳስ

ህጻን ከባቢ 7-9 ወርሒ ምስ ኮነ ስኒ ዘውጽኣሉን ፍሑኽ ዝብለሉን ዝረኽቦ ናብ ኣፉ ዘእትወሉን ግዜ ስለዝኾነ፡ ኣብ ግርጻን ሰሓ ይገብረሉ እዩ። ብተደጋጋሚ ኢዱ ናብ ኣፉ ብምእታው ክሓክኽ ክፍትን ከሎ ካብ ኢዱ ናብ ኣፉ ርስሓት ስለዝኣቱ ንቁሩብ መዓልታት ዝጸንሕ ማያዊ ውጻኣት ይህልዎ። እዚ ግን ጡብ ብምጥብዋን ፈሳሲ ብመሃብን ብቐሊሉ ክሕከም ዝክኣል ነገር እዩ። እዚ እናኾነ ግን ብልምዳውያን ፈወስቲ ነቲ የሕክኾ ኣሎ ዝበሃል ስኒ ዝቕልቀለሉ ግርጻን ብዝረሰነ መስፈ፡ ናይ ጽላል ስልኪ ምትኳስ ይፍጸም። እዚ ፍወሳ'ዚ መቑሰልቲ ግርጻን፡ ኣፍን መልሓስን ስለዘስዕብ ብሰንኩ ህጻን ክምገብን ክጠቡን ኣይክእልን። ንሕማም ዓጸቦን ረኽሲን ስለዘቃላዕ እቲ ህጻን ናብ ሓደገኛ ኩነት ጥዕናን ሕማምን ይበጽሕ። ነዚ ንምክልኻል እቲ ዝቐለለ ነገር ኣእዳው ናይቲ ህጻን በብእዋኑ ምሕጻብን ምጽራይን እዩ።

ብሰንኪ መትኮሳ ስኒ ባርካይ ዝሰዓቡ መቑሰልትን ረኽስን ኣፍ ኣብ ህጻናት

ምትላሕ፡ ምኽላሕ፡ ማሕጎማ፡ ኣካላት

እዚ ልምዳዊ ፍወሳዝ'ኢ ብበላሕቲ ነገራት ኣብ ኣካል ሰብ ዝግበር ምጭንዳሕ ወይ ምጥባሕን ምድማይን ኣካላት ሰብነትና ኮይኑ ንዝተፈላለዩ ሕማማት ይፍውስ ተባሂሉ ዝዘውተር እዩ። ብብዝሒ ዝቐርበሉ ምኽንያት ህጻናት ቀልጢፎም እግሪ ኣይተኸሉን ዝብል እዩ። እዚ ኣብ ከባቢ ታሕተዋይ ሸነኽ ሕቖ ዝግበር ምትላሕ፡ ኣብ ገለ ገለ እዋናት ድማ ፈውሲ ተባሂሉ ኣብ ውሽጢ እቲ ዝተጨንድሐ ቆርበት ወይ ጭዋዳ ብምእታው ዝግበር እዩ። ብምፍሳስ ደምን ብሰንኪ በቲ ኣብ ውሽጢ ዝተኸልሐ ቦታ ዝኣተወ "ፈውሲ" ዘስዓቦ ረኽስን ነድሪን ምምሽማሽ ቆርበትን ጭዋዳታትን ድማ ናብ ስንክልናን ሞትን የብጽሕ።

ዓይነት ንምውጻእን ህጻን ቀልጢፉ እግሪ ንኽተክልን ተባሂሉ ዝተገብረ ምትላሕን ሓልክታቱን

መትኮሳ

ዓበይቲ ኮነ ህጻናት ብዝተፋለላየ ምኽንያት ሕማም ንዝስምዖም ቃንዛ ንምፋዋስን ንምህድኡን ተባሂሉ ብብዝሒ ዝዘወተር ተግባር እዩ። ብዝተፈላለየ ነገራት ከም ርእሲ ስልኪ ናይ ጻላል፡ ዝረሰነ መስማር፡ መስፈን ሓጺንን ገይርካ ምትኳስ ወይ ምሕራር ሰብነት ክኸውን ከሎ፡ ኣብ ገለ ከባቢታት'ውን ንምሕዋይ ሕዱር ቁስልታት፡ ምፍዋስ ሕማም ዓጸብ ተባሂሉ ይዝወተር እዩ።

ሕማም ዓጸቦ ንምፍዋስን ቃንዛ ጎድኒ ንምህዳእን ዝተገብረ መትኮሳ

ከም ሳዕቤኑ እቲ ዝተተኮሰ ኣካል ይደማ ይቖስልን ይረክስን፣ ሕልኻላኹ ድማ ሕዱር በሰላን ቃንዛን ይፈጥር። ካብዚ ሓሊፉ ነቲ ኣብ ውሽጢ ዘሎ ሕማም ጨሪሱ ስለዘይፍውስ እቲ ሕማም ሳዕሪሩ ሞትን ስንክልናን የስዕብ።

ሕማም ዓባይ ሰዓልን መንደዓትን ንምፍዋስ ዝተገብረ መትኮሳ

“ዝዓበየ ሕልመይ፡ ንኤርትራ ኬድካ ምግልጋል’ዩ ነይሩ”

ዶክተር ሓሊ ያሲን ሓሰን

ሚርያም ዮሴፍ

ዶክተር ሓሊ ያሲን ሓሰን ሓንቲ ካብቶም ኣብ ስደት ተወሊዶም ዝዓበዩ መንእሰያት እያ። ንኤርትራ፡ እንትርፎ ናይ ዕረፍቲ ግዜኣ ንምሕላፍ ዝመጸትሉ እዋን ዝበዝሐ ግዜ ብዕላል ወለዳ እያ ትፈልጣ። ዓውዲ ሕክምና ድሕሪ ምዝዛማ ዝነበራ ዝዓበየ ባህጊ ድማ፡ ኣብ ኤርትራ ሃገራዊ ግቡኣ ምፍጻም እዩ ነይሩ። ምስ ዶክተር ሓሊ ዝገበርናዮ ሓጺር ዕላል እንሆ፡-

- ዶክተር ሓሊ፡ ምስ ኑብሰኺ ኩተላልይና?

ካብ ኣደይ ወይዘሮ ሰሚራ ጣሃ፡ ኣቦይ ኣቶ ያሲን ሓሰን ኣብ ሚያዝያ 1994 ኣብ ከተማ መካ፡ ስዑዲ ዓረብ ተወሊደ። ኣብታ ሸሞንተ ዝኣባላታ ስድራቤት፡ ካብ ሽዱሽተ ኣሕዋተይ መበል ካልኣይቲ እየ። ወለደይ ቅድሚ ናጽነት ናብ ስዑዲ ዝተሰዱ ኤርትራውያን እዮም። ስለዚ ኩልና ኣሕዋት ኣብኡ ተወሊድና ዝዓበና ኢና።

- ኣተዓባብያኺ ከመይ እዩ ነይሩ?

ኤርትራዊ ኣተዓባብያ እየ ዓብየ። ኣብ ኣተዓባብያና ዝዓበየ ተራ ዝተጻወቱ ድማ ወለደይ እዮም። ዋላ እኳ ኣብ ስደት እንተዓበና ኣተዓባብያና ካብ ናይ ኤርትራውያን ስድራቤታት ዝፍለ ኣይነበረን። ኩልና ስድራቤት ብሓባር ኮፍ ኣብ እንበለሉ፡ ዛዕባና ብዛዕባ ሃገርና፡ ህዝብና፡ ናይ ሕብረተሰብና ወግዕን ክብርታትን እዩ ነይሩ። ብተወሳኺ ዓመት-ዓመት ኣዝማድናን ሃገርናን ክንበጽሕ ናብ ኤርትራ ንመጽእ ብምንባርና ካብ ናይ ሃገርና ዝተፈልየ ኣተዓባብያ ኣይነበረናን።

- ናይ ትምህርቲ ድሕረ ባይታኽን ተመኩሮኽን ከመይ ይመስል?

ካብ መባእታ ክሳዕ ናይ ካልኣይ ደረጃ ኣብ ናይ ኣዋልድ (ናይ ዓረብ) ቤት ትምህርቲ ተኸታቲለ። እቲ ቤት ትምህርቲ ናይ ኣዋልድ ብምንባሩ ጥራይ ዘይኮነ፡ ሃይማኖታውን ባህላውን ልምድታት ናይቲ ዓዲ ተደሚርዎ፡ ምስ ደቂ ተባዕትዮ ኮነ ምስ ዝበዝሐ ክፋል ናይቲ ሕብረተሰብ ክትሕወስ ዘፍቅድ ኣይነበረን። ብባህረይ ሓፋር ስለዝነበርኩ፡ ኣብ ማሕበራዊ ሂወተይ ንፈለማ ዝተመኩርኩሉ ቦታ እዩ ነይሩ። ኑብሰይ ክፈልጥ’ውን ኣኽኢሉኒ እዩ።

ኣብ ትምህርተይ ልዑል ተገዳስነት ነይሩኒ። ወለደይ፡ ጻዕራም ምንባረይን ትምህርተይ ብግቡእ እከታተል ከም ዝነበርኩን፡ ምብኳር’ውን እፈቱ ከም ዘይነበርኩን ኩሉ ግዜ ካብ ዘዕልሉኒ እዩ። ድሕሪ’ዚ፡ ናብ ላዕለዋይ ደረጃ ትምህርቲ ቅድሚ ምቕጻለይ፡ ናይ ቋንቋ እንግሊዝ ዓቕመይ ክብ ንምባል ኣብ ኤምባሲ ኤርትራ ኣብ ሱዕድያ፡ ኣብ ከተማ ጅዳ፡ ንኤርትራውያን ዝወሃብ ናይ ትምህርቲ ዕድል ተኸፊቱ ብምንባሩ ንሓደ ዓመት ተማሂረ። ድሕሪኡ ናብ ላዕለዋይ ደረጃ ትምህርቲ ቀጺለ።

ብዓውዲ ሕክምና ናይ ምቕጻል ዝንባለ እዩ ነይሩኒ። ሞያይ ሰባት ኣብ ምሕጋዝ ዝቐንዐ ክኸውን እደሊ ነይረ። ምዕባየይ ሓፍተይ ኣብ ጆርዳን ብዓውዲ ፋርማሲ ትመሃረሉ ኣብ ዝነበረት እዋን ብሓንሳብ ክንከውን እኳ እንተመደብኩ፡ ምስቲ ክመሃሮ ዝደለኹ ዓውዲ ስለዘይተሳነየለይ ግን ክኸውን ኣይከኣለን። በዚ መሰረት ኣብ ሱዳን፡ ኣብ ሓንቲ ናይ ሕክምና ዩኒቨርሲቲ ኣመልኪተ ኣብ ዝደልዮ ዓውዲ ክጽንበር ዕድል ረኺበ። ኣብ 2013 ድማ ናይ ሕክምና ትምህርተይ ንምክትታል ናብ ሱዳን ኣምሪሐ።

ኣብ ሱዳን፡ ካብ ዝተፈላለያ ሃገራት ናይ ሕክምና ትምህርተን ክከታተላ ዝመጽኣ ዓሰርተ ዝኾና ኤርትራውያን ጸኒሐናኒ። ኣብ ሂወተይ ዘይርስዖ ዓቢ ደገፍ’ውን ገይረናለይ። ድሕሪ’ዚ ንሓሙሽተ ዓመት ትምህርተይ ድሕሪ ምክትታል ብዓውዲ ሓፈሻዊ ሕክምና ተመሪቐ። ንሓደ ዓመት ድማ ኣብ ሱዳን ኣብ ዝርከባ ዝተፈላለያ ሆስፒታላት ንልምምድ ወጺአ።

- ኣብ ሱዳን ዝነበረ ናይ ሓደ ዓመት ናይ ስራሕ ተመኩሮኺ ከመይ ትግምግምዮ?

ኣብ ሱዳን ኣብ ሰለስተ ሆስፒታላት ማለት፡ ኢብራሂም ማሊክ፡ በሻይር ከምኡ’ውን ሰባ እየ ናይ ልምምድ ስራሕ ሰሪሐ። ኣብ ክፍሊ መጥባሕቲ፡ ተመላለስቲ ሕሙማት፡ ሕክምና ህጻናት፡ ወሊድ፡ ወዘተ፡ ነቲ ብክልሰሓሳብ ዝተመሃርክዎ ብግብሪ ድርዒ ክውስኽሉ ክኢለ። ኣብ ሱዳን፡ ኣብ ዝተፈልየን ዘይፈልጦን ሕብረተሰብ ኣትየ ስለዝሰራሕኩ፡ ከም ተመኩሮ ቀሊል ኣይነበረን። ግደ ሓቂ፡ ምስቲ ድሒረ ኣብ ኤርትራ ምስ ዝጸናሕኩዎ ከወዳድሮ ከለኹ ናይ ሰማይን ምድርን ተመኩሮ እዩ።

ኣብ መወዳእታ 2019፡ ክልተ ሰሙን ቅድሚ ለበዳ ኮሮና ኣብ ሱዳን ዝነበረኒ ናይ ትምህርትን ስራሕን ግዜ ዛዚመ ናብ ሱዕድያ እየ ተመሊሰ። ስድራቤተይ፡ ብፍላይ ድማ ኣቦይ፡ ኩሉ ግዜ ትምህርቲ ድሕሪ ምዝዛመይ ናብ ኤርትራ መጺአ ከገልግል ይነግሩኒ ነይሮም። እዚ እቲ ከተግብሮ ዝደሊ ዝዓበየ ሕልመይ እዩ ነይሩ። ስለዚ ዝቕጽለ መደበይ ናብ ኤርትራ ምምጻእ እዩ ነይሩ። እንተኾነ፡ ብሰንኪ ዝተኸስተ ለበዳ ኮሮና ቫይረስ፡ ኩሉ ምንቅስቓሳት ደው ስለዝበለ፡ ሕልመይ ኣይሰመረን። ንኽልተ ዓመት ድማ ኣብ ስዑዲ ሰሪሐ። ኩነታት እናተመሓየሸ ምስ ከደ ድማ ምስታ ፈለማ ኣገልግሎት ክትህብ ዝጀመረት ነፋሪት ምስ ስድራይ ናብ ኤርትራ መጺአ።

- ኤርትራ እሞ ከመይ ተቐቢላትኪ፡ ብኸመይ ኢኺ’ኺ ናብ ስራሕ ኣቲኺ?

ናብ ኤርትራ ቅድሚ ምምጽኣይ፡ ገለ ሰባት፡ ኣብ ወጻኢ ተወሊድኪ ስለዝዓበኺ ናብራ ኣይትኽእልዮን ኢኺ ዝበሉኒ ነይሮም።

ስድራይ፡ ህዝበይ፡ ናብ ዘለዉዎ ዓዲ እምበር ናብ ዓዲ ጓና ኣይኮንኩን ዝኸይድ ዘለኹ እዩ ነይሩ መልሰይ። በዚ መሰረት፡ ቅድሚ ምምጽኣይ፡ ኣብ ሱዕድያ ንዘሎ ኤምባሲና መደበይ ድሕሪ ምሕባር ዘድልየኒ ደገፍ ኣሰንዮም ሰዲዶምኒ። ናብ ኤርትራ ምስ መጻእኩ ድማ ናብ ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ ኣምሪሐ።

ሃማመተኤ ጽቡቕ ተቐቢሎምኒ። ሞያይ ኣብ ግምት ብምእታው ድማ ናብቲ ከድምዓሉ ዘሎ'ኒ ቦታ ማለት ሚኒስትሪ ጥዕና ተላኢኸ፡ ናብ ሆስፒታል ኦሮታ ተመዲበ ስርሐይ ጀሚረ።

ሓጺር ናይ ስራሕ ተመኩሮ እዩ ነይሩኒ። ኣብ ሆስፒታል ኦሮታ ዝቐሰምኩዎ ተመኩሮ ግን ዋላ ብሕጂ ንዝመጽእ ናይ ስራሕ ተመኩሮይ ዝወዳደር ኣይክኸውንን እዩ። ኣብ ሆስፒታል ኦሮታ ሽድሽተ ወርሒ ምስ ሰራሕኩ፡ ብሰንኪ ውልቃዊ ጉዳያት ንክልተ ሰሙን ናብ ሱዕድያ ክምለስ ነይሩኒ። እንተኾነ መምለሲ ወረቐተይ ኣብ ዝመደብኩሉ ግዜ ካብ ሱዕድያ ከውጻኒ ስለዘይከኣለ ካብ ዝሓሰብኩዎ ወጻኢ ብዙሕ ኣዋርሕ ሓሊፉ። ሃመይን ቀልበይን ምስቶም ኣብ ኤርትራ ዝገደፍኩዎም መሳርሕተይ፡ ብጾተይን ብዙሕ ተመኩሮ ዝቐሰምኩሎም ተሓከምትን እዩ ነይሩ። ንኤርትራ ደጊመ ክምለስ ዝገበረኒ ቀንዲ ምኽንያት'ውን እቲ ኣብ ቀዳማይ እግረይ ዝነበረ ዘይርሳዕን ሃብታምን ተመኩሮ እዩ። ኮይኑ ድማ ኣብ 2024 ደጊመ ተመሊሰ ናብ ስራሕ ተጸምቢረ።

ዳግማይ ክመጽእ ከለኹ ኣዋርሕ ስለዝተፈለኹ ተሰኪፈ ነይረ። እንተኾነ ኣሕዋትካ፡ ኣሕዋትካ ምኺኖም ኣይተርፍን እዩ። ኣባላት ሆስፒታል ኦሮታ ኣዝዩ ፍሕሹው ኣቀባብላ ገይሮምለይ። ብሓፈሻ ኣብ ኤርትራ ኣብ ዝጸናሕኩሉ እዋን ዝደለብኩዎ ተመኩሮ ብሕጂ ክንደየናይ ከይድገም። ትግሃት፡ ምቕሉልነት፡ ኣኽብሮት፡ ምብህሃል፡ ናይ ስራሕ ናጽነት እየ ተማሂረ። ልዕሊ ዝኾነ፡ ካብ ህዝብና፡ ካብቲ ኣገልግሎት ደልዩ ዝመጽእ ተገልጋላይ ዝቐሰምክዎ ትምህርቲ ብቓላት ዘይግለጽ እዩ። ቋንቋ፡ ክብርታት ሕብረተሰብ፡ ግቡእ ኣዘራርባን ኣቀራርባን ካብ ተሓከምተይ እየ ተማሂረዮ። ኣብ ክፍሊ ህጹጽ ረድኤት ስለዝነበርኩ ድማ ምስ ኩሉ ዓይነት ሰብ ክራኸብ ኣኽኢሉኒ እዩ። ብሓፈሻ ምስ ኩሎም መሳርሕተይ ተዛካሪን መሃርን ግዜ ከሕልፍ ክኢለ እየ።

- ምስ ዓብይቲ ሓካይም ናይ ሃገርና ክትሰርሒ'ውን ዕድል ረኺብኪ ኢኺ። ካብኦም እንታይ ቀሲምኪ?

ሓካይምና ኣብ ዝለዓለ ደረጃ እየ ዝሰርሖም። ቁጽሮም ዘይኮነ ብቕዓቶም ዝተራብሐ እዩ። ብድሆና ሕጽረት መሳርሒ እምበር ሕጽረት ሓንጎል ኣይኮነን። ማዕረ-ማዕረ እቲ ኣብ ትምህርቲ ዝቐሰምኩዎ ፍልጠት ካብ ናይ ሃገርና ሓካይም ዝወሰኽኩዎ'ውን ቀሊል ኣይነበረን። ካልኣይቲ ቤት ትምህርተይ እየም እንተበልኩ ምግናን ኣይኮነን። ኣዝየ ድማ'የ ዘመስግኖም።

- ድሕሪ እዚ ጉዕዞኺ ናበይ እዩ?

ብትምህርቲ ናብ ዝለዓለ ደረጃ ክበጽሕ መደብ ኣለኒ። ብሕክምና ማህጸንን ወሊድን

እየ ክቕጽል ዝደሊ። ኣብቲ ዝቕመጠሉ ሃገር፡ ዘይከም ኣብ ኤርትራ፡ ደቀንስትዮ ብደቀንስትዮ ሓካይም ጥራይ እየን ዝሕከማ። ዋላ ኣብ ዝኸፍአ ደረጃ እናሃለዋ፡ ብዓል ቤተን ይኹን ኣሕዋተን፡ ብወዲ ተባዕታይ ሓኪም ክረኣያ ኣይፈቕዱን እዮም። ስለዚ፡ ደቀንስትዮ ክሕግዝ እዩ ድሌተይ። ኣብ ሃገርና መን እዩ እቲ ዝበለጸ ሓኪም ደኣ'ምበር ወዲ ድዩ ጓል ሕቶ ከምዘይኮነ ኣብዚ ናይ ስራሕ ተመኩሮይ ርእየ እየ። በቲ ዝውሰኾ ትምህርቲ ግን ደጊመ ናብ ሃገረይ መጺአ ከገልግል መደብ ኣለኒ።

- ኣብ ደገ ንዘለዉ ዜጋታትና ብፍላይ መንእሰያት እንታይ መልእኽቲ ኣለኪ?

ንሕና ኣብ ዝተፈልየ ዓለም ኢና ዘለና። ህዝብና ሃብታም ክብርታት ዘለዎ ህዝቢ እዩ። ክግልገል ዝመጽእ ህዝቢ ተገምጢሉ ንዓና እዩ ዘኽብር። ኣነ ቅድሚ ናብ ኤርትራ ምምጽኣይ ምስቲ ኣብ ሱዳን ዝነበርኩሉ እዋን እየ ዘወዳድሮ። ኣብ ሱዳን ኣብ ልምምድ ኣብ ዝነበርኩሉ እዋን፡ ኣብ ገለ ገለ ሆስፒታላት፡ ብፍላይ ድማ ለይቲ ተረኛታት ኣብ እንኾነሉ፡ ብፖሊስ ንሕለወሉ ግዜ ነይሩ። ኤርትራ ግን ለይቲ ይኹን ቀትሪ ሰላማዊ ህዝቢ፡ ሰላማዊ ሃገር እዩ። ልዕሊ ዝኾነ ከኣ ሃገር ሕድሪ እዩ። ኣብ ኩሉ ኩርናዓት ዓለም ዘለና ኤርትራውያን፡ ዋላ ቁንጣሮ ይኹን ዓቕምና፡ ንሃገርና ከነበርክት ኣለና። ስለዚ፡ ኩሉኹም መንእሰያት ሃገርኩም ምጽኡ፡ ኣገልግሉ፡ ህዝብኹም ፍለጡ፡ ኩሉ ዝበሃል ድማ ብዓይንኹም ረኣዩ ክብሎም እደሊ። የቐንየለይ።

ዶክተር ሓሊ ምስ ኣባላት ሕክምና ኦሮታ

ሕግን ሕብረተሰብን

ሕግን ስነ-ምግባርን መሳነይቲዶ ጽርዲ?

ሚኪኤል ጻጋይ

ኑብሰ-ጾር ብሰብ ተሃሪማ ምስ ዕሽላ ኣብ ትሞተሉ እዋን፡ ጉዳይ መቕጻዕትን ካሕሳን ናይቲ ቀታሊ እንታይ ይኸውን ዝብል ሕቶ ንዘበናት ኣማጉቱ'ዩ። ሕግታት እንዳባ ኤርትራ እንተተወኪስና ብፍላጥ ኮነ ብሓደጋ ኑብሰ-ጾር ምስ ዕሽላ ብመጉዳእቲ እንተሞይታ እቲ ገበነኛ ሓደዶ ወይ ክልተ ትንፋስ ብምጥፋእ'ዩ ዝኸሰስን ጋር ኑብሲ ዝኸፍልን ዝምልስ ድንጋገታት ኣስፊሮምዮም።

መሰጋገሪ ሲቪላዊ ሕግና ተወሊዱ ን48 ሰዓታት ብህይወት ዝጸንሐ ዕሽል፡ ካብ እዋን ጥንሲ ጀሚሩ መሰሉ ይሕሎ ካብ ምባል ሓሊፉ፡ ኣበየናይ ደረጃ ምዕባለ ጥንሲ'ዩ ድቂ ከም ሰብ ዝሕሰብ ዝምልስ ዝተነጸረ ትሕዝቶ የብሉን። ተወሊዱ ብሰንኪ ኣፈጣጥርኡ ቅድሚ 48 ሰዓታት እንተመይቱ'ውን በዓል መሰል ከም ዘይከውን'ዩ ኣብቲ ሲቪላዊ ሕጊ ዝግለጽ። መሰጋገሪ ገበናዊ ሕጊ'ዉን ቅትለት ሰብ ገበን ምኳኑ የነጽር'ምበር፡ ኑብሰ ጾር ተሃሪማ ምስ ዕሽላ ኣብ ትሞተሉ እዋን ብቕትለት ክልተ ትንፋስ ዘኽስስ ዓንቀጽ የብሉን።

ኑብሰ-ጾር ተሃሪማ ምስ ዕሽላ እንተሞተት ዝስዕብ ተሓታትነት እንታይ'ዩ? ዝብል ሕጋዊ ሕቶ ንምምላስ፡ ስርዓት ኣድግና ተገለባ ናይታ ዝሞተት ኑብሰ-ጾር ካሕሳ ምሉእ ጋር ኑብሲ ኮይኑ ናይ ዕሽል ከኣ ኣካላቱ ዘይሰርዐ ድቂ ደም ኮይኑ ምስ ዝፈስስ በዓሊ ርብዒ ጋር ኑብሲ፡ ኣካላቱ ዝሰርዐ ዕሽል እንተነይሩ ድማ ፍርቂ ጋር ኑብሲ ከም ዝኸፍል ደንጊጉ'ዩ። ኣብ ሕጊ ትምዝኣ ኣካላቱ ዝሰርዐ ዕሽል ምስ ዝቕተል ናይ ኣደን ናቱን ክልተ ምሉእ ጋር ኑብሲ ይኽፈል። ሕጊ ሳሆ፡ ጥንስቲ ምስ ዕሽላ ምስ ትመውት "ለማ ኑብሲ" (ክልተ ነፍሲ) ከም ዝጠፍአ ቆጺሩ፡ ናይ ክልተ ካሕሳ ክኽፈል ይእዝዝ። ብሕጊ ዓፋር፡ ጥንሲ ብዓይኒ ዝርአ እንተነይሩ ካሕሳኡ ካብቲ ዘይርአ ብዕጽፊ ይዛይድ። ብሕጊ ብሌን ጥንስቲ ምስ ዕሽላ እንተመይታ ንሳ ምሉእ ጋር ኑብሲ ዕሽላ ድማ ፍርቂ ጋር ኑብሲ ይኽፈል። ብመሰረት ሕጊ እንዳባ ሳሕል ህይወት ካብ ድቂ'ዩ ዝጅምር። ሞት ዕሽል ድማ ዝተወሰነ ካሕሳ ይኽፈሎ። ሕጊ ማርያ ብዘይካ ኣብ መጠን ካሕሳ ከምቲ ናይ ሳሕል'ዩ። ኣብ ዘይድንብቱር ሕጊ ራሻይዳ ድቂ ካብ ዝጀመረሉ እዋን ከም ሰብ ይቕጸር። ድቂ ዘለዋ ዝቕተለ ድማ ክልተ ምሉእ ጋር ኑብሲ ይኸፍል።

ዝተፈለየ ሕጊ ዘለዎም ብሄረ ናራን ብሄረ ብዳዊትንየም። ኣብ ዘይተደብተረ ሕጊ ናራ፡ ድቂ፡ ሰለስተ ወርሒ ክሳብ ዝበጽሕ ከም ሰብ ኣይቁጸርን'ዩ። ካብ ኣርባዕተ ወርሒ ንላዕሊ (ኣብ ኩብዲ ኣደ ምንቅስቓስ ምስ ጀመረ) ግና ከም ሰብ ይሕሰብ። ኣብ ዘይተደብተረ ሕጊ ብዳዊት'ዉን ብተመሳሳሊ ዕሽል ኣብ ኩብዲ ኣዲኡ ምንቅስቓስ ድሕሪ ምጅማሩ'ዩ ከም ሰብ ዝቕጸር።

ሕግታት እንዳባ ኮነ ዘበናዊ ሕግታት ብዛዕባ ኣብ ማህጸን ኣደ ዝርከብ ዕሽል ዝጭነቑሉ ምኽንያት ህይወት ካብ ማህጸን ስለዝጅምር'ዩ። እዚ ድቂ['ዚ ወይ ዕሽል ከኣ'ዩ ቀጻልነት ሰብ ከም ፍጡር ዘረጋግጽ። ስለዚ ናይ መቕጻዕትን ካሕሳን ኣጽኒሕና ጥንስቲ ንሳ'ውን ኑብሳ ክትኣሊ ከም ዝግባእ ከይዘንጋዕና ብዝኾነ ኣጋጣሚ ምስ ጥንስቲ ምስሕሓብ ብዘጋጥመ ጎነጻዊ ኣፈታትሓ ምውጋድ'ዩ። ኣብ ልዕሊ ዝኾነት እኽልቲ ጓለንስተይቲ ካብ ዝግበር ወስታ ምጥንቃቕ'ውን ኣገዳሲ'ዩ። ምኽንያቱ ኩሉ ጥንሲ ብዓይኒ ዝርአ ኣይኮነን። 'ጥንሲ ከም ዝነበራ ከይፈልጥኩ'የ ሃሪመያ።' እውን ካብቲ ዝወርድ ጉድኣት ኮነ ካብ ክስን መቕጻዕትን ዘገላግል ኣይኮነን።

ካብ ገጽ 22ዝቐጸለ

ሓርነት ትሕቲ ዕድመ ብመንጽር...

ካልእ ኣብ ግምት ዝኣቱ ካብ 15-17 ዓመት ዝዕድሚኣ ጓለንስተይቲ ኣብ ዝፈጸሙቶ ጾታዊ ምቅርራብ ጥንሲ የጋጥማ'ሞ እታ ትሕቲ ዕድመን ወለዳን ምስቲ ካልእ ወገን ብምርድዳእን ብዕርቅን ነዚ ዝምድና'ዚ ብምጽጋን ኣብ መርዓ ከብጽሕዎ ቅሩብነት የርእዩ። እዚ ጉዳይ'ዚ ናብ ትካላት ሕጊ

(ቤት ፍርዲ ምናልባት ከኣ ኣኽባር ሕጊ) ቀሪቡ፡ ንረብሓ ናይታ ዘይነፍሳ ዝተሰከመት እቲ መርዓ ክፍጸም እንተወሲኖም'ሞ መርዓ እንተተፈጺሙ ተኣሪሙ መገዲ ሕጊ ከም ዝሓዘ ክውሰድ ይከኣል። ኣብ ከምዚ ኩነታት እታ ትሕቲ ዕድመ ጓለንስተይቲ ሓዳራ ንምክያድ ካብ ወለዳ ሓራ ክትወጽእ ሕጊ ከፍቅደላ ይኽእል።

ንምጥቕላል፡ ሓርነት ትሕቲ ዕድመ 'ብይወሓስ የግብእ' ናይ ህልኽ ክርክር ዝልበስ ኣይኮነን። ብስም "ልዕሊ ዕድመ ኮይንና ኢና" ድማ ናብ ንትሕቲ ዕድመ ዘይፍቅድ መስተን ወልፍን ንኽኣትው ዕድል ዝህብ ከይከውን ደረት ክቕመጠሉ የድሊ። ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ እቲ ንድሕነት ሕብረተሰብን ፖሊሲን ዝትንከፍ ከም ሃገራዊ ምርጫ፡ ምሸክርካር መኪና፡ መርዓ ትሕቲ ዕድመ፡ ምውሳድ ኣልኮላዊ መስተ ወዘተ. ድማ እቲ ባህርያዊ ዕድመ ብዝኣኸለ ብሕጊ ከም ዝፍቀድ እናተገብረ ክስርሓሉ ይከኣል'ዩ።

ሓርነት ትሕቲ ዕድመ ብመንጽር መርዓ ትሕቲ ዕድመ

ሚኪኤል ጸጋይ

ሳሕቲ፡ ሓደ ብሕጊ ዝተደንገገ ረብሓ ወይ መሰል ምስ ካልእ ብሕጊ ዝተደንገገ ረብሓ ዘይቃዶ ክኸውን ወይ መተዓረቒ ዘድልዮ ክኸውን ይኽእል'ዩ። ሓደ ኣብነት ንምጥቃስ፡ ሕጊ ሓርነት ትሕቲ ዕድመ፡ ምስ ክልከላ መርዓ ትሕቲ ዕድመ ክነጻጸር ከሎ ሓደ ነቲ ሓደ ብኣሉታ ይትንክፍ'ዩ፡ ወይ ከኣ እንተወሓደ ንክልቲኡ ረብሓታት ዝዓርቕ ድንጋገታት የድሊ።

ሓርነት ትሕቲ ዕድመ emanicipation of minors ማለት፡ ትሕቲ ዕድመ፡ ዓለንስተይቲ ኮነት ወዲተባዕታይ፡ ዕድሚኦም 18 ዓመት ቅድሚ ምብጽሑ፡ ብልቦና ኮነ ብቑጠባዊ ትሕዝቶ ነብሶም ከም ዝኽእሉ እንተተመስኪርሎም ወይ መረዳእታ እንተኣቕሪቦም ካብ ወለዶም ሓራ ዝወጽእሉ ኣምር ሕጊ'ዩ። ትሕቲ ዕድመ ሓራ ክወጽኣሉ ዝኽእል ዕድመ በብሃገሩ ኣብ ዝእወጅ ሕግታት ዝንጸር ኮይኑ ኣብ ገለ ሃገራት 15 ዓመት ኣብ ካልኦት ከኣ 16 ዓመት ብዝበጽሐ'ዩ። ኣብ ሲቪላዊ ሕጊ ሃገርና 15 ዓመት ምዃኑ ተነጺሩ ይርከብ። ሓራ ዝወጽኡ ትሕቲ ዕድመ ከኣ ከም ምሉኣት ወይ ብጹሓት ሰባት፡ ሰነዳት መንነት ተዋሂብዎም ንብረቶምን ኣታዊኦምን ከመሓድሩ፡ ኣብ ዓበይቲ ቁጠባዊ ወይ ንግዳዊ ውዕላት ክወዓዓሉ፡ ንብረት ክሸጡ ክዕድጉ፡ ብህያብ ኮነ ብለበዋ ክህቡ ክቕበሉ፡ ብስሞም ክኸሱን ክኽሰሱን ይኽእሉ ማለት'ዩ። ወለዶም ከኣ ነቶም ሓራ ዝወጽኡ ደቆም ናይ ምቕላብን ምምሃርን ሓላፍነት ኣይህልዎምን ማለት'ዩ።

ንትሕቲ ዕድመ ዝፍቀድ ሓርነት እምበኣር፡ ትሕቲ ዕድመ ብዝረኸቦ ሞያ ወይ ጺጋ ሰሪሖ ወይ ነጊዱ ክነብር ዘኽእሎ ልቦና ኣለዎ ተባሂሉ ብወለዱ፡ ወለዱ እንተዘይሃልዮም ከኣ ብመጉዚቱ ዝድገፍ ብሕልፊ ከኣ ቤት ምኽሪ ቤተሰብ ተኣኪቦም ዝዝትይሉን ዝውስንዎን'ዩ። ቤት ምኽሪ ቤተ-ሰብ ብመቕርብ ናይቲ ትሕቲ ዕድመ ዝቐውም ሕጋዊ ትካል'ዩ። ቤት ምኽሪ ቤተሰብ እንተዘይወሲኑ ወይ ውሳነኡ እንተዘይኣዕጊቡ ከኣ እቲ ጉዳይ ናብ ዝምልከቶ ቤት ፍርዲ ሓሊፉ'ዩ ዝውሰን።

ትሕቲ ዕድመ ካብ ወለዱ ሓራ ክወጽእ ካብ ዘፍቀዱ ሕጋዊ ምኽንያታት ብመጀመርያ እዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ ብስለትን ቁጠባዊ ዓቕሚ ወይ ተኽእሎን ናይቶም ዝሕተተሎም ትሕቲ ዕድመ'ዩ። ኣብ ወፍሪ ትምህርቲ ኮነ ስራሕ ተሳቲፎም ክረብሑን ብኣኡ ኣቢሎም ከኣ ኣብ ሕብረተሰቦም ምእንቲ ከበርክቱን'ዩ። ከም እኹላት ሰባት ሕጋዊ ብቕዓት ክይለብሱ ብሕጊ ዝጸንዕ ንጥፈታት ከካይዱ ስለዘይክእሉ፡ ትሕቲ ዕድመ ሓራ ክወጽኡ ኣድላዪ ይኸውን። እንተኾነ እዚ መሰል'ዚ ዝኾነ ትሕቲ ዕድመ ስራሕ ስለዝጀመረ፡ ወይ ካብ ወለዱ ተፈልዩ ገዛ ስለዝተኻረየ

ወይ ብምኽንያት ባእሲ ገዝኡ ስለዝገደፈ ዝወሃብ ከም ዘይኮነ ክዝንጋዕ የብሉን።

ካልእ ንሓርነት ዘፍቅድ ሕጋዊ ምኽንያት ትሕቲ ዕድመ ሕጋዊ መርዓ ብዝፈጸመ'ዩ። እዚ ከኣ ምርዕዋት ትሕቲ ዕድመ ከም እኹላት ሰባት ተወሲዶም ሓዳሮም ከካይዱን ህይወቶም ክመርሑን ናጽነት ንምሃብ'ዩ። ኣብዚ ክንግንዘቦ ዝግባኣና፡ ትሕቲ ዕድመ ሕጊ ደረት ዕድመ ግሂሱ መርዓ ብምፍጻሙ፡ ወይ ቅድሚ መርዓ ስለዝወለደ ካብ ወለዱ ሓራ ክወጽእ ኮነ ሕጋዊ ብቕዓት ክለብስ ኣይፍቀደሉን'ዩ።

ብሕጊ ዝተመርዓው ትሕቲ ዕድመ ሓራ ምውጻእ ይፍቀደሎም።' ካብ ተባህለ መርዓ ትሕቲ ዕድመ ብሕጊ ይፍቀድ ድዩ? ዝብል ሕቶ ክልዓል ባህርያዊ'ዩ። ብመሰረት ሲቪላዊ ሕጊ ሃገርና መርዓ ዝፍጸም ኣብ መንጎ 18 ዓመት ዝበጽሑ ወድን ጓልን'ዩ። ካብ መርዓ ወጻኢ'ውን ሓደ እኹል ሰብ ዕድሚኡ ትሕቲ 18 ምስ ዝኾነት ጓለንስተይቲ ብስም ፍቕሪ ወይ ሙብጽዓ መርዓ ወይ ረብሓ ብምሃብ ስጋዊ ርክብ ብዝፈጸመ ብገበን ይሕተትን ብማእሰርቲ ይቕጻዕን'ዩ። ብሕጊ ዝተመርዓዉ ትሕቲ ዕድመ ሓርነት ክፍቀደሎም ይኽእል ዝብል ሓሳብ'ምበኣር መርዓ ትሕቲ ዕድመ ዘተባብዕ ከይከውን ከሰክፍ ይኽእል'ዩ። ንበቑዓት ትሕቲ ዕድመ ካብ ወለዶም ሓራ ኣውጺእካ ሕጋዊ ብቕዓት ለቢሶም ንኽሰርሑ ዕድል ምሃብ ሓደ ረብሓ ክኸውን'ከሎ፡ ነቲ ብዓለም ደረጃ ከቢድ ቃልሲ ዝካየደሉ ዘሎ ምውጋድ መርዓ ትሕቲ ዕድመ ምስ'ዚ ረብሓ'ዚ ብኸመይ ይሳነ ከኣ ክሕሰበሉ ይግባእ። ብሕልፊ ከኣ ብሕጋዊ መገዲ ዝተመርዓወ ትሕቲ ዕድመ ሓርነት ይፍቀደሉ ዝብል ሓረግ ክበርህ ግቡእ'ዩ።

ዝተፈላለያ ሃገራት 18 ዓመት ንዘይመልኡ ሓርነት ዘፍቕዳ ከምቲ ተደጋጊሙ ዝተጠቕሰ ንሰናይ ዕላማን ዕቤትን'ዩ። ስለዚ እተን ሃገራት ነዚ ናይ ትሕቲ ዕድመ ናይ ምፍጻም ሕጋዊ ብቕዓት ንሰናይ ስራሕ'ምበር፡ ንኻልእ ብዓበይቲ ሰባት ዝፍጸም ኣሉታዊ ልምዲ ንክውዕል ኣይኮነን። ስለዚ ሃገራት ኣብቲ ናይ ሓርነት ትሕቲ ዕድመ ሕግታተን ፍሉይ ደረት የቐምጣ'የን። ንኣብነት ሓራ ዝወጽአ ትሕቲ ዕድመ 21 ዓመት ክሳብ ዝመልእ ኣልኮላዊ መስተ ኣይፍቀደሉን። 18 ዓመት ክሳብ ዝመልእ ኣብ ሃገራዊ ምርጫ ኣይሳተፍን። ገለ ሃገራት ከኣ ትሕቲ ዕድመ ሓራ ይውጻእ'ምበር ሕጋዊ መርዓ ክፍጽም ዝኽእል ግን 18 ዓመት ወይ ልዕሊኡ ብዝመልአ'ዩ። ሓራ ትሕቲ ዕድመ መኪና ከየሽከርክር ዝኽልከላ'ውን ኣይስኣናን።ስለዚ'ምበኣር ካብ 15-17 ዝዕድሚኣ ወይ ዝዕድሚኡ ትሕቲ ዕድመ ካልእ ዓበይቲ ውዕላት እናፈጸሙ ክንሶም መርዓ ዝጽንብሉ ግን 18 ዓመት ብዝመልኡ'ዩ። እዚ ከኣ ፖሊሲ ምውጋድ መርዓ ትሕቲ ዕድመ ከም ዘይተዘንገዐ የረድእ።

ናብ ገጽ 21 ይቕጽል

ማህደር ታሪኽ

ጓል-ኣፍለ፡ ድምቐት ኮኾብ ጅግንነት

ራሄል በርሀ

"ኣንቲ ኤረይ ኩሕሎ፡ ኣስመራዶ ብደርጊ ትሕሎ፡ ሎም ዘበን ሓዲኡ ኣሎ" እናተባህለ ዝድረፈሉ ዓመት'ዩ ነይሩ - 1977። ናጽነት ኤርትራ ካብ ዝኾነ እዋን ንላዕሊ ከም ኮኾብ ወጋሕታ ደሚቑ ዝተራእየሉ እዋን። ጸላኢ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽሩ ዝነበራ ዝበዝሓ ከተማታት ኤርትራ ብህዝባዊ ሰራዊት ሓርነት ኤርትራ ተመንዚዑ፡ ከም ብማሕነቕቲ ንሞት ዝተፈረደ ገበናኛ መሸንቀቒ ኣብ ክሳዱ ኣትያ፡ ብፍርሕን ራዕድን ተዋሒጡ "ሎሚ'ዶ ጽባሕ ይቃበጽ" ይብሃል ነይሩ።

እዚ ኩነታትዚ ድሕሪ'ቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዝተፈጸመ ዕልዋ መንግስቲ፡ ስዒቡ ኣብ ኤርትራ ዝተኸሰተ ኣዝዩ ጽንኩር እዋን ብምንባሩ፡ ብሰሪ'ቲ ኣብ ከተማታትን ገጠራትን ኤርትራ ዝፍጸም ዝነበረ ማእሰርትን መቕዘፍትን ህዝቢ ኤርትራ መከራኡ ጸጊቡ'ዩ። ዝሞተ ሞይቱ፡ ካብ ሞት ዝሰረረ ድማ ተመቕሊሑን መነባብሮኡ ተዘሪጉን።

ስድራ-ቤት ኣቶ ትኩእ ገብረትንሳኤ'ውን ንኹለን ስድራ-ቤታት ኤርትራ ዝበጽሐን ዕጫ'ዩ በጺሑዎ። ኣቶ ትኩእ ንሸቕለት ከተማን ንጥፈታት ጀርዲንን ብሓደ ብምጥማር ኣብ ዓዶም ዓዲ ንፋስ ኮይኖም ስድራኦም የናብሩ'ኳ እንተነበሩ፡ ብሰንኪ'ቲ ኣብ 1975 ኣብ ኣስመራ ዝተፈጥረ ዕግርግር ግን፡ ኣብ ድርፎ ክቕመጡ'ዮም ተገዲዶም። ካብ ሕርሻ ዝፍርይዎ ምህርቲ ብምሻጥ ድማ ማሕበራዊ መነባብሮኦም የሰላስሉ ነይሮም።

ብውግእን ወረ ውግእን ከምኡ'ውን ሕሰም መነባብሮ ክንበር ከምዘይከኣል ዝኣመነ ደሳለ ዝተባህለ ሓዋ ንኣበባ ትኩእ - ጓል ኣፍለ፡ ነዲኡ ወይዘሮ ሃይማኖት ኣብርሃ "ከምዚ ኢልካ ክንበር ስለዘይከኣል ደቅኺ ሒዝኪ ናብ ገድሊ ምውጻእ ይሕሸኪ" ስለዝበላ ኣብ ሚያዝያ 1977 ምስ ኣርባዕተ ደቀን ዝተዘናበለ ህዝቢ ናብ ዝዕቆበሉ ዝነበረ ደብዓት - ሳሕል ኣትየን። ወይዘሮ ሃይማኖት ኣብቲ እዋን'ቲ ምስ በዓል ቤተን ኣቶ ትኩእ ገብረትንሳኤ ተፈላልየን ብምንባረንየን፡ ምስ ደቀን ጥራይ ናብ ሳሕል ኣምሪሐን።

ብድሕሪ'ዚ እታ ጓል 17 ዓመት ዝነበረት ጓል ኣፍለ፡ ደቀንስትዮ ናብ ዝዕለማሉ ዝነበራ መደበር ታዕሊም ብሊቓት ክትኣቱ እንከላ፡ ጎይትኦም፡ ሮማን ንጉሰን ዝተባህሉ ህጻናት ኣሕዋታ ግን ክመሃሩ ናብ ቤት-ትምህርቲ ሰውራ ተጸንበሩ። እታ ብፍቕሪ ማሚቓ ትሓድርን ትውዕልን ዝነበረት ስድራ-ቤት ኣቶ ትኩእ ገብረትንሳኤ ከም ደቂ ዛግራ ፋሕ ጭንግራሕ ኣተዋ።

ድሕሪ ናይ 6 ኣዋርሕ ወተሃደራዊን ፖለቲካዊን ስልጠና ጓል ኣፍለ ናብ ክፍሊ ሕርሻ ተመደበት። ጊንዳዕ ሓንቲ ካብተን ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ሓራ ወጺኣን ዝነበራ ከተማታት ብምንባራ ድማ፡ ኣብታ ከተማ ኣብ ዝነበረ ጨንፈር ተክኒክ ክፍሊ ሕርሻ፡ ጽገና ዶዘራትን ትራንስካባተራትን ክትመሃር ጀሚራ።

ህዝባዊ ግንባር ተዋጋኢ ወተሃደራዊ ውድብ ጥራይ ኣይነበረን። ኣብ ሳሕል ዝተመስረተ መንግስቲ'ዩ ነይሩ። መሰረት ኩለንተናዊ ቁጠባዊ ዕብየት ዝኾና መጠነ ንኡስ ትካላት ኣቕሚ ንጥፈታቱ ዘሰላስል ዝነበረ ውድብ'ዩ። ክፍሊ ሕርሻ ድማ ሓደ ካብኣተን'ዩ።

ምምዳብ ጓል ኣፍለ- ኣብቲ ጨንፈር ዘጉልሖ ነጥቢ፡ ፖሊሲ ምዕሩይ ተሳትፎ ደቀንስትዮ ኣብ ኩሉ ጽላታት ምንባሩን፡ መሰረት ናይ'ዝን ሕጂ ኣብ መላእ ሃገርና ዓንቢቡን ዘለዋ ኮሌጃትን፡ ኣብኣን ዝፈርያ ዘለዋ ምሁራት ደቀንስትዮ ተማሃሮን፡ እተን ኣብ ሜዳ ዝጥጥዓ ዝነበራ ውድባዊ ትካላትን፡ ኣብኣን ዝሰልጥና ዝነበራ ከም በዓል ጓል ኣፍለ ዝኣመሰላ ተጋደልትን ምንባረን'ዩ።

ጓል ኣፍለ፡ መባእታዊ ፍልጠት ጽገና ደዘራትን ትራንስከባተራትን ቀሲማ ክትሰርሕ ምስ ጀመረት፡ ናብ ከተማ ደቀምሓረ - ዞባ ደቡብ ተቐይራ፡ ኣብ ተመሳሳሊ ክፍልን ጨንፈር ጽገናን ቀጺላቶ። ኣብኡ ግን መካይንን ሞቶር ብሸክለታታትን ጥራይ ስለዝነበራ እናሰርሐትን እናተመሃረትን ከላ ስትራተጂያዊ ምዝላቕ ኣርከበ።

ጓል ኣፍለ፡ ኣብ እዋን ምዝላቕ 1978 ነቲ ሰውራ ኤርትራ ክድምስስ ዘመናዊ ኣጽዋራት ሕብረት ሶቭየት ዓጢቑ ዝህንደፍ ዝነበረ ሰራዊት ደርግ ንምምካት፡ ኣብ ዞባ ደቡብ ኣብ ዝተፈላለዩ ክፍልታት ተመዲቡ ዝሰርሕ ዝነበረ ተጋዳላይ ናብ ሓይልታት ይኸትት ብምንባሩ፡ ጓል ኣፍለ'ውን ካብ ክፍሊ ሕርሻ ናብ ብርጌድ 44 ከቲታ።

ጸላኢ ብግርሁ ስርናይ ዝፈለሞ 1ይ ወራር ድሕሪ ምሕምሻሹ፡ 2ይ ወራር ብማዕሚደ - ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል ስለዝቐጸሎ፡ ብርጌድ 44 ድሕሪ ነዊሕን ኣድካምን ናይ እግሪ ጉዕዞ ማዕሚደ'ኳ እንተበጽሐት፡ ሰራዊት ጸላኢ ብሓያል መኸተ ህዝባዊ ሰራዊት ተዳኺሙን ገሲጋሱ ተገቲኡን'ዩ ጸኒሑዋ። ስለዝኾነ፡ ጓል ኣፍለ ክንዮ ሞያ መካኒክነት ናይ ምውጋእ ዓቕማ እተርእየሉ ውግእ ከይተሳተፈት ምስ ብርጌዳ ከም እንደገና ናብ ከበሳ ተመሊሳ።

ዕላማ ምምላስ ብርጌድ 44 ናብ ከበሳ ንጹርዩ ነይሩ። ንሱ ድማ ነቲ ጸላኢ "ወንበዴታት ኣጥፊእናዮም ኢና። ዝተረፉ

ውሑዳት ድማ ኣብ ጎቦታት ናይ ሳሕል ስለዝተበታተኑ ንቕርሞም ኣለና" እናበለ ሞራል ህዝቢ ኤርትራ ንምስባር ዝነፍሖ ዝነበረ ሕሱር ፕሮፖጋንዳ፡ ወተሃደራዊ ስርሒታት ብምቕጻል ንምፍሻሉ ዝዓለመ'ዩ ነይሩ።

ብርጌድ ጓል ኣፍለ ብናይ ደባይ ቅዲ ኲናት ኣብ ምቕልቃል እንዳ ሚኪኤል ወኪ ዛግር፡ እምባትካላ፡ ነፋሲት፡ በራኽን ካልኦት ወተሃደራዊ መዓስከራት ጸላኢን ብምጥቃዕ፡ ነቲ ኣብ ሓሶት ዝተመርኮሰ ዘሙት ጸላኢ ኣብ ምብርዓን ልዑል ተራ'ያ ተጻዊታ። ጓል ኣፍለ ኣብዞም ዝተጠቕሱ ወተሃደራዊ ስርሒታት'ያ ማዕረ ደቂ-ተባዕትዮ ብጾታ ብምስላፍ ትብዓታን ተወፋይነታን ዘመስከረት።

ህዝባዊ ሰራዊት ሓርነት ኤርትራ 5ይ ወራር ንምብርዓን ምድላዋቱ ኣጻፊፉሉ ኣብ ዝነበረ እዋን፡ ብርጌድ 44 ናይ ደባይ ስርሒታ ኣብ ቖጓይ - ዞባ ዓንሰባ እያ ቀጺላቶ። እዚ ውግእ እዚ ኣጽዋራትን ሎጂስቲክን ዝጸዓነ 39 መካይን ጸላኢ ብድብያ ዝተቓጸላሉን፡ ነተን ቃፍላይ ዘሰነ ዝነበረ ሰራዊት ደርግ ብዘይ መላስ ኣውያት ዝጠፍኣሉ'ዩ ነይሩ። እዚ ጥራይ መዓስ፡ ነቲ ኣብ ከበባ ኣትዮ ዝተዳህኸ ሰራዊት ንምርዳእ ካብ ኣፍዓበት ዝተበገሰ ሓይሊ ጸላኢ'ውን ዝተደምሰሰሉ'ዩ ነይሩ። እዚ ዝተጠቕሰ ወተሃደራዊ ዓወታት ዝተመዝገበ ድማ ጓል ኣፍለን ብጾታን ሳላ ዘርኣይዎ ትብዓትን ጅግንነትን'ዩ።

ጸላኢ 5ይ ወራሩ ክጅምሮ ምድላዋቱ ከምዘጻፈፈ ምስ ተረጋገጸ፡ 'ዜሮ' ብዝተባህለ ቦታ ናይ ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል ክመጽእ ትጽቢት ስለዝተገብረሉ፡ ብርጌድ 44 ኣብ ታባ ዛግረ ዓራዳ ብረታ ብምዕማር ድልዉነታ ንኲናት ኣረጋገጸት። እንተኾነ፡ ጸላኢ ንዜሮ ጉዲፉ ብሸነኽ ኣግራዕ መጸ። በቲ ወተሃደራዊ መናውራ ዘይተገርሀት ብርጌድ 44 ንጸላኢ

ኣበባ ትኩእ ገ/ስላሴ(ጓልኣፍለ) ተጋ.1977 መ.ዓ. ሕንብርቲ

ብምኩላም ደማዊ ኲናት ኣካየደት። ብርጌድ 23 እውን ኣካል ናይ'ቲ ኲናት ስለዝነበረት፡ ጸላኢ ሕልሚ ታቱ ፈሺሉ። እቲ ኲናት ድማ ብድሙቕ ዓወት ህዝባዊ ሰራዊት ተዛዘመ።

ኲናት ማለት ብሓውን ዓረርን ምቅላስ'ዩ። ስለዝኾነ፡ ህይወት ብሉጻት ሰባት ይውስድን ኣካላቶም የስንክልን። ይኹንምበር፡ እቲ ምእንቲ ናጽነትን ክብሪ ሃገርን ዝኸፈል መስዋእቲ ይኹን መውጋእቲ፡ ንዘልኣለም እናተዘከረ ብሓበን ዝዝከር ክቡር ዋጋ'ዩ። ስለዝኾነ ድማ'ዩ ተጋዳላይ ህዝባዊ ግንባር "ኣነ ክስዋእ ንስኻ ጽናሕ" ብምባል ክብርቲ ህይወቱ ክውፊ ወትሩ ድልውነቱ ዘረጋግጽ ዝነበረ።

ከም መርኣያ ናይ'ዚ ካብ ወለዶታት ገድሊ እናተወራረሰ ዝመጸ ዘኽርዕ ክብሪ ጓል ኣፍለ ኣብ ኲሉም'ቶም ዝተኻፈለቶም ውግኣት መስዋእትን መውጋእትን ሓያሎ ብጾታ ርእያ'ያ። ናይ ዕድል ነገር ኮይኑ ግን ንሳ ሓንቲ መዓልቲ'ውን ትኹን ፈኲስ ይኹን ከቢድ መውጋእቲ ኣየጋጠማን።

ጸላኢ 5ይ ወራሩ ምስ ፈሸለ፡ 'የቀይ ኮኮብ ዘመቻ' ማለት 'ወፍሪ ቀይሕ ኮኾብ' ዝሰመዮ 6ይ ወራር ንምጅማር ምሸብሻብ ኣብ ዝገብረሉ ዝነበረ እዋን፡ ብርጌድ 44 ካብ ደባይ ስርሒታት ወጺኣ፡ ኣብ ቀዋሚ ዕርድታት ታባ መግዘእቲ ኣብ ዝተባህለ ቦታ ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል'ያ ዓሪዳ። እዚ ዝኸውን ዘሎ ነቲ ኣብ ጎልጉል ዓራዱ ዝነበረ

ጸላኢ ንምድኻም ሓያሎ ጸረ-መጥቃዕቲታት ድሕሪ ምክያዱ'ዩ።

ከም ኩሉን ቅድሚኣ ዝነበራ መዓልታት 21 ሰነ 1981 ድብዱብ ከቢድ ብረት ጸላኢ ዝጸዓቐላ ዕለት'ያ ነይራ። ጓል ኣፍለ ከም ኲሎም ብጾታ ዕጥቃ ዓጢቓ ብትኩርነት ናብ ጸላኢ ኣብ እተቋምተሉ ዝነበረት፡ ዓንዲ ሕቖኣ ተሃሪማ ናብ መሬት ወደቐት። ብጾታ ብባሬላ ጸይሮም ካብ ድፋዕ ኣውጺኦም ኣብ ሓሊበት ናብ ዝነበረ ሕክምና ብመኪና ወሰዱዋ። ማህረምታ ዓንዲ ሕቖኣ'ኳ እንተነበረ፡ ሳንቡኣ'ውን ብስኩጅ ተጎዲኡ ብምንባሩ ናይ ምስትንፋስ ጸገም ነይሩዋ። ኣድላዪ ሕክምናዊ ክንክን ምስ ተገብረላ ድማ'ያ ድሕሪ ሓደ ሰሙን ኣብ ፖርት ሱዳን ተደኲኑ ናብ ዝነበረ ከቢድ ስንክልና ዝነበሮም ተጋደልቲ ዝእለዩሉ ሕክምና ዝተላእከት።

ማህረምቲ ዓንዲ ሕቖ ከቢድ'ዩ። መሓውር ኣካላት ዘልምስ ኣብ ልዕሊ ምኳኑ ቃንዛኡ'ውን ሕሱም'ዩ። ስለዝኾነ ድማ'ያ ጓል ኣፍለ ኣብ ዓራት ምስ ደቀሰት

ከይተንቀሳቐሰት 6 ኣዋርሕ ዝተሓከመት። ቃንዛኣ ኣሕውዮም ብዓረብያ ስንኩላን ከምእትንቀሳቐስ ዝገበሩ ከም በዓል ሲራክ፡ ጓል ወልዳይ፡ በለጡ፡ ኣልጋነሽ፡ ጓል ርእሶም፡ ላልምባን ካልኦት ኣስማቶም ዘይተጠቕሰን ዘለዋ ክብሪ ድማ መዳርግቲ ኣልቦ'ዩ።

ብፍላይ ነቲ ንባዕሉ ርእሱ ተሃሪሙ ብስንክልና ዝሓለፈ፡ ሕክምና ፊዝዮተራፒ ተማሂሩ ስንኩላን ብጽቱ ዝሓገዘ፡ ንስንኩላን ክብል ህይወቱ ከም ዝሰረሰዐ ትገልጾ ሓላፊ ደንደን ሆስፒታል- ሲራክ ገብረመስቀል መዓልቦ ዘለዋ ኣኽብሮትን ኣድናቖትን ኣመና ልዑል'ዩ።

ጓል ኣፍለ ኣብ እዋን ናጽነት ኣብ ስዋኪን ኣብ ዝነበረ መእለዩ ስንኩላን ስለዝነበረት፡ ምስታ ካብ ፖርት ሱዳን ተበጊሳ ኣስመራ ዝኣተወት ቀዳመይቲ ጉጅለ ኣይነበረትን። ምስታ ስንኩላን ስዋኪንን ገለ ዝተረፉ ስንኩላን ፖርት ሱዳንን ዝሓቖፈት ካልኣይቲ ጉጅለ'ያ ለካቲት 1992 መዓስከር ደንደን- ኣስመራ ኣትያ።

“ስንኩል ኣእምሮ'ምበር ስንኩል ኣካላት የለን” ናይ ዝብል ኣበሃህላ ኣርኣያ ሓንቲ ጓል ኣፍለ'ያ። ዋላ'ኳ ብሞቶር ብሽክለታ ትንቀሳቐስ ስንክልቲ እንተኾነት፡ ካብ ትምህርትን ስራሕን ንሓንቲ መዓልቲ'ውን በኹሩ ኣይትፈልጥን።

ቅድምን ድሕርን ናጽነት ብዘካየደቶ ዘይሕለል ጻዕሪ ናይ መባእታ፡ ማእከላይን ካልኣይን ደረጃታት ትምህርቲ ዝዛዘመት ጓል ኣፍለ፡ ማትሪክ ተፈቲና መሕለፊ ነጥቢ ክትረክብ ብዘይምኽኣላ፡ ኣካዳሚያዊ ትምህርቲ ክትቅጽል ኣይከኣለትን። ይኹንምበር፡ ብሓገዝ ሃገራዊ ማሕበር ደቀንስትዮ ኤርትራ ንኣስታት 6 ኣዋርሕ ናይ ኮምፒዩተር ስልጠና ስለዝረኸበት፡ ከም ኩሉ ጥዑይ ዜጋ ብሞቶር ብሽክለታን እናተነሳቐሰት ክትሰርሕ ኣይተጸገመትን።

ኣብ 2001 ጓል ኣፍለ ብዝተመሃረቶ ሞያ ኮምፒዩተር ንምስራሕ ኣብ ኮርፖሬሽን ኤልክትሪሲቲ ኤርትራ (ሴዳው) ተመዲባ'ኳ እንተነበረት፡ ከይሰርሓትሉ'ያ ናብ ሚኒስትሪ ጥዕና ብምቕያር ኣብ መወከሲ ሆስፒታል ሓሊበት ክትሰርሕ ጀሚራ። ካብን ናብን ሓሊበትን መዓስከር ደንደንን ብሞቶር ብሽክለታ እናተመላለሰት ከኣ ኣብ ዳታ ኮምፒዩተርን ኣገልግሎት ካርድን ንሸሞንተ ዓመታት ሰሪሓ።

ይኹንምበር ምስ ብልሽት ሞቶር ብሽክለታት ዝተተሓሓዘ ናይ ስራሕ ብኩራት ምስ በዝሐ፡ ሚኒስትሪ ጥዕና ኣብ ቀረባኣ ናብ ዝርከብ ሆስፒታል ደንደን ስለዝመደባ፡ ኣብዚ እዋንዚ ከም ጸሓፊት ሓላፊት ናይ'ቲ ሆስፒታል ተመዲባ ብዝተመሃረቶ ሞያ ኣብ ምስራሕ ትርከብ።

ጓል ኣፍለ- ተኣላዪት ናይቲ ኣብ ትሕቲ ሚኒስትሪ ዕዮን ማሕበራዊ ድሕነትን ዝመሓደር- ሃገራዊ ማሕበር ስንኩላን ኲናት ተጋደልቲ ኤርትራ (ማስኩተኤ) ኮይና፡ ካብ ዝሓለፈ ሰለስተ ዓመታት ኣትሒዛ ድማ ከም ኣባል ባይቶ ናይ'ቲ ሃገራዊ ማሕበር ብምዃን ትዋሳእ ዘላ ንጥፍቲ ዜጋ'ያ።

ጓል ኣፍለ ብስንኪ ዘጋጠማ ማህረምቲ ዓንዲ ሕቖ “ማማየ” ዝብሉዋ ወሉዳት ክትረክብ ኣይከኣለትን። ግን ሓንቲ መዓልቲ'ውን ትኹን “ዘይወለድኩ” ኢላ ኣስተማሲላንጉህያንኣይትፈልጥን።ምስጢር ናይ'ዚ ድማ በታ ከም ውሉዳ እትርእያ ትእምርቲ ናጽነት ዝኾነት ሕብራዊት ባንዴራ ኤርትራ ተሓቢና ስለእትነብር'ዩ።

ንሳን በዓል ቤታን ብሰራሕተኛ ገዛ ዝእለዩ'ኳ እንተኾኑ፡ ደቂ ሮማ ሓብታ ግን ልክዕ ከም ውሉዳ'ዮም። ስለዝኾነ ድማ ወትሩ ከቢሮም ምስ ነበሩ'ዮም።

ጓል ኣፍለ ዋላ'ኳ ውላድ ኣይሃለዋ ምውቕ ሓዳር ግን ተፈልዩዋ ኣይፈልጥን። በዓል ቤታ ዑቕባጼን ኣብርሃ ተወልደ ኣብ ሕክምና ፖርት ሱዳን ዝተላለዩቶ ከምኡ ማህረምቲ ዓንዲ ሕቖ ዘጋጠሞ ጅግናዩ። እዚ ሕጂ ብሓባር ዘታትይዎ ዘለዉ ናብራ ካብ ሽዑ ዝፈለመ'ዩ።

ጓል ኣፍለ ቅድሚ መውጋእታ ከም ኩሉ ኣባል ተጋዳላይ ህዝባዊ ግንባር ግርማይ ሰመረ ዝተባህለ መጻምድቲ ነይሩዋ'ዩ። ኣብ 1981 ድማ ተመርዕዮም። ይኹንምበር ኣብ ሰላሕታ ወራር ብዘይ ሓድጊ ውላድ ተሰዊኡ።

ጓል ኣፍለ ሓደ ካብቲ ኣብ ጉዕዞ ህይወታ መንፈሳዊ ዕግበት ዝረኸበትሉ ፍጻመ፡ ካብ ማህጸና ዘይወጸት ግን ከኣ ከም ውላዳ ትርእያ ኑብያት ጁጋይ ንዝተባህለት ሰራሕተኛኣም፡ ኣብ 2013 ንሳ ከምኣደ፡ በዓል ቤታ ዑቕባጼን ድማ ከም ኣቦ ኮይኖም ኣብ መዓስከር ደንደን ኣመርዕዮምን መሪቖምን ከፋንዉዋ ምኽኣሎም'ዩ። ኑብያት ጓሎም ድማ በዓልቲ ሓዳርን ኣደ ኣርባዕተ ቆልዑን ኮይና ትርከብ።

ኣደይ ለተሃይማኖት፣ ውፍይቲ ኣደ ተጋደልቲ!

ካልሹም መሓመድ ደባስ

ኣደታት ኤርትራ፡ ንኣጽኑት ካብቲ ክቡር ስልማተን ክሳብ'ቶም ዝኸበሩ ውላደን እየን ወፍየን። ናይ ትማሊ ከይኣክል ለሚ'ውን ልኡላውነት እጃማ ምስ ደለየት፡ ድሕር ኣይበላን።

ወይዘሮ ለተሃይማኖት ቀሺ ገረማርያም ኢማኑ፡ ጓል 80 ዓመት ኣቢለን ይኾና። ዓደን ዓዲ ቀሺ ዞባ ማእከል ኮይኑ፡ ኣብ 13 ዓመተን ንኣቶ በርሀ መንገሻ ተመርዕየን፡ ናብ ዓዲ-ቐይሕ (ከባቢ ኣስመራ) ኣትየን። 16 ዓመተን ምስ ኮና ከኣ ጓል ተበኲራ። በዓል እንዳኣን ኣስመራ ስለዝነበሩ፡ በ'ኸሪ ጓለን ሓዚለን ናብ ኣስመራ መጺኣን ሓዳረን ሓዛ። ሸሞንተ ኩብደን ወሊደን፡ ሓንቲ ተንዲኣተን ሸውዓተ ዓብየምለን። በዓል ቤተን ሓረሶም ወይ ጓሰየም ኣይፈልጡን። ኣብ ኣስመራ ፋብሪካ ጥርሙዝ (ሜሪንግ) ጸብቕ ደሞዝ ዝነበሮም መካኒክ ነበሩ። ስድራ ኣቶ በርሀ ርብሒቲ ኣብ ዝነበረትሉ ግዜ፡ ወይዘሮ ለተሃይማኖት እታወን ኣካዊነን ናብራ ከደላድላ ዘይኮነ፡ ዝሓዘኣ ዘረምስሳኣ ምእንቲ ሃገር ንህዝባዊ ግንባር ኣብ ምድልዳል ከም ዘውዓላኣ የዕልላ። እቲ ዓመተ ምህረት ሎሚ ብልክዕ ኣይዝክራኦን፡ ግና ናብ እንዳ ሕማኣን ንዓዲ-ቐይሕ ይመላለሳ ነበራ'ሞ፡ ሓደ መዓልቲ ተጋደልቲ ኣብ ቤቶም መጺዖም። ለዋህ ኣደ፡ ብልዑ ስተዩ በሃሊት ስለዝኾና፡ ሰላም ተበሃሂሎም ሓንሳብ ኮፍ ምስ በሉ፡ ዝበላዕን ዝስተን ቀሪበን ኣዐንገላኦም።

ድሕሪኡ "ኣደይ ኣባኽን መጺእና" ይበሉኒ። ከመይ ዝበሉ ኣገባብዝ እየም ነይሮም። ኣደኦም ትደፋእ። በዓል ሃብተኣብ፡ ተስፋማርያም . . . ዝበሃሉ እየም።

"ኢሂ ደቀይ?" እብሎም።

"ኣደ ክትትኮናና" ይበሉኒ።

"'እውይ ኣነ ደቀይ! እኸውን ጥራይ! ሕራይ': ኢለዮም ኣይኣብ'ኽምምን" እናበላ ይዝክራ።

ከምኡ ክብልወን ከለው፡ ኣካላተን ብምልኡ ከምዛ ኳሬንቲ ዝሓዘን ተዘዘ ክብል ተፈለጠን። ኩብደን ተገላበጠ፡ ከምዛ ኣደ ስኢናም ዝዘኽተሙ ኮይኑ ተሰመዐን። ኣደ ክኾናኦም ድማ ብልበን ፈተዋ።

ብድሕሪዚ፡ "በላ በይንኽን ዘይኮነስ ካልኦት ወደባ" ይበሉኒ። 'ሕራይ' ኢለ እተን ዝኣምነን ዝኾና ውድብ ኣቢለ ሸውዓተ ሰበይቲ (ሓንቲ ዋህዮ) ኣኺልና፡ ንካልእ ኣይነገርኩን። እተን ዝተወደብና ሰልድና ኣኪብና ወርሒ-ወርሒ ስለ ዝመጹና ኣዳሊናሎም ንጸንሕ። መዝኪቦም ይቕበሉና። እቲ ጽሑፍ ኣብ ገዛይ ይቕመጥ፡ ኣብ ሰንቀ ናይ ህድሞ ድማ እሓብኦ። በዓል እንግጣጢዕ፡ ሽሮ፡ በርበረ፡ ጥሕኒ ድማ ከከም ዓቕምና ኣዋጺእና ኣዳሊና ብኣእዱግ ጽዒንና ባዕልና ነብጽሖ" ክብላ ይዝክራ። እዚ ዝተወደባሉ እዋን ብመሰረት ተዋሂቡወን ዘሎ ምስክር ወረቐት፡ ኣብ 1977 ወይ ኣቐድም ኣቢሉ እዩ ክኸውን ዝኽእል።

ወይዘሮ ለተሃይማኖት ኣስመራን ዓድን እየን ዝመላለሳ። ብጹተን ግን ቀወምቲ ተቐመጥቲ ዓዲ ቀይሕ ነበራ። ኣብ ኣስመራ ሒደት ኣንስቲ ወዲበን ነይረን። ንሰን ምስ ሞታ ግን ኣብ ኣስመራ ካልኦት ኣይወደባን። ምሉእ ግዜኣን ምስተን ናይ ዓዲ ከሕልፍኦ ጀመራ። ንተጋደልቲ ይጠቅም ዝበላኦ ንበረት ዓዲገን፡ ሽሮ በርበረ ተሰኪመን ቈልዓ ሓዚለን ናይ በዓል ቤተንን ካልኦትን ዝተዋጽአ ገንዘብ ሒዘን ክንቀሳቐሳ ከለዋ ይኹን፡ ካብ ዓዲ ዘምጽኣኦ መልእኽቲ ገለ ምስ ጸጉረን ቆኒነን ገሊኡ'ውን ኣብ ስቱር ሾጉሺጉን ብእግረን ለፋዕ ክብላ፡ ዕድለን ጸቢቑ ኣብ መፈተሺ ኬላ ተረኺበን ኣይፈልጣን። "ኣነዶ ኾይነ ብሓይሊ እግዚኣብሄር'ዩ እምበር! ሓደ መዓልቲ ክፉእ ጎኒፉኒ ኣይፈልጥን" ክብላ ድማ ንፈጣሪ የመስግና። ኣብ ከተማውን ኣብ ኣኼባታት ደርግ ክሳተፋ ዘገድዳ ሓለፍቲ ኣይኃፋኣንን። "ሓደ መዓልቲ ጥራይ ተኣኪብ፡ ኢትዮጵያ ትቕደም፡ ኤርትራ ትጉደም፡ በላ ምስ በሉና፡ ገልቢጥና ኢልናያ። ሽዑ ተጠራጢሮም እንታይ ትብላ ኣለኽን ምስ በሉና፡ ከምታ ዝበሉና ገይርና ክርናዮም። 'ኡኑት ኡኑት' (ሓቂ ብሓቂ) ኢሎምና። ናትና እንተዘይሓስዮምልና፡ ንሶም እንታይ ይፈልጥዎ" እናበላ ይስሕቃ።

ናይ ቀደመን ክዝክራ ከለዋ፡ "ጉቦዝና ነይሩ፡ ከይደ ኣይደክም፡ ኣብ ዝተባሃልክዎ ቦታ ጠበቕ እብል። ፖለቲካ ኣጸቢቐ ተማሂረ፡ ዳምባ፡ ዓላ፡ ጸሮና፡ ዓዲ ጎልጎል ... ኣበይከ ዘይከድኩ። ሰሚናራት ከሓልፈኒ ኣይደልን፡ ካብኡ ተስፋይ ሰኒቐየ ንዓደይ ዝምለስ። ክሳብ'ዛ ተጋደልቲ ደቀይ ዝኣትዉ ከኣ፡ እታ ዓዲ ኣይገደፍክዋን" ክብላ የዕልላ።

ዝበዝሕ ከተማታት ብሰውራ ተሓሪሩ ኣብ ዝነበረሉ 1977፡ ህዝቢ ሰሓርቲ መገቢ ምድላው፡ ማይን ስንቅን ምቕባል፡ ውጉኣት ምልዓል፡ ስውኣት ምቕባር፡ ሓበሬታ ምቕራብ፡ ኮታ ፍርቂ ጾር ናይ ተጋደልቲ ባዕሉ ተሰኪምዎ ነይሩ። ናይ ኣደታት እሞ ኸኣ ፍሉይዩ፣ ሓዳረን፡ ደቀን፡ ናብራኣን መዓስ የርክባሉ ዘገርም እዩ። "ንሰን ገጥ እንተዘይብላ፡

ተጋዳላይ ከመይ ኢሉ ምመኮተ?" ይብል ሓደ ካብ ወደብተን።

ወይዘሮ ለተሃይማኖት ነቲ ስራሕ ክገልጻኦ ከለዋ፡ "ስራሕ ለይትን መዓልትን'ዩ። ኣንኳይ ንሕናስ መንነና'ኳ ንቑሕ ነይሩ። 'መንነ ነቒሑ እንተ ተወደበ፡ ሃንዘና'ኳ ወጺእ ፍጹም ከይሓረረ' እናበልና ድማ ንደርፈሉ ነርና።። ንምንታይሲ፡ እቲ ካልእ እዋን መንነ ኣላዲ'ኻ ድሕሪ ክንደይ ቅብጥር ኢ'ኻ ተውጺኣሉ። እዚ ንተጋደልቲ ንስንክተሉ ብሓዲሹ ኣምጺእ ኣቢልና እቶን ጥቅዕ-ጥቅዕ ኣቢልና ንኣጉዶ፣ ዘይቲ ትውን ኣቢልና ብዘይ ጸገም ይወጸልና። ኣይትዓድልለይ ኣርዑተይ ነዊተይ፡ እመጽእ ኣሎኹ ኣደይ ወላዲተይ' እናበልና ክንጻወት፡ ድኻም ኣይፍለጠናን። ዝስንከት ሃንዛ ብኣእዱግ ተጻዒኑ ናብ ደቅና ይኸይድ" ይብላ።

መንእሰያት ኣብ ግንባራት ምሕጋዝ ጥራይ ዘይኮነ፡ ከም ኣሕዋቶምን ኣሓቶምን ክጋደሉ ሜዳ ዝወጹ ብዙሓት እየም። ወደን ሚኪኤል በርሀ፡ ኣብ 1977 ሰላዕ ዳዕሮ ብነፈርቲ ጸላኢ ሓዊ ምስ ነደደት፡ "እንታይ ክሳብ ዝጉበኣና ኢና ንጸበ" ብምባል፡ ምስ ካልኦት ብጾቱ ኣብ መስከረም ናይ'ታ ዓመት ኣብ ህዝባዊ ግንባር ተሰለፈ። ዛይድ ሓወቱ ድማ፡ 1983 ካብ ኣስመራ ምስ ሓሙሽተ መዛኑኣ ናብ ህዝባዊ ግንባር ተሰሊፉ። ሚኪኤል ኣብ 1983 ኣብ ኣኽዋር ክስዋእ ከሎ፡ ዛይድ ኣብ 1991 ኣብ ኦሮታ ተሰዊኡ።

"ኣቶም ደቂ ክምለሱ ኢሎም ኣይወጹን፡ ዕጫኦም ኮይና ተሪፎም። በዓል ቤተይ ከኣ እዚ ኩሉ ጻዕሩን ትምኒቱን ነዛ ናጽነት ከይረኣያ ድሕሪ ሓርነት ባጽዕ፡ ኣብ 1990 ዓሪፉ። ርቡሓት ዝነበርና፡ ንሱ ዓሪፈ፡ እዛ ድኽነት ከኣ ምጺኣ!" እናበላ

የስተንትና፡፡

በዓል-ቤተን ምስ ሞቱ፡ ኣስመራ'ኳ ኮፍ እንተበላ፡ ክሳብ ናጽነት ዓዲ ኣይገደፋን፡፡ "ሓዳረይን ደቀይን ጉዲፈ ንዓዲ ክመላለስን ምእንቲ ናጽነት ንህዝባዊ ግንባር ከገልግልን ከለኹ፡ ገለ ሰባት፡ 'እንታይ ክትብፋልኪ እዩም ክንደዚ ደፍእ ትብሊ ዘለኺ?' ይብሉኒ ነይሮም፡፡ ኣነ ከኣ፡ 'ኣብ ርሻን የስፍሩኒ ግዲ' እብሎም ነይረ፡፡ ሕጂ ከኣ ብመስዋእቶም ኒታ እንምኒያ ባንዴራ ስለዘንበልበልዋ፡ ካብኡ ዝዓቢ ጻማ የብልናን፡፡ ግዜ ምስ ጠዓመ ድማ ዘይከፍልና ክሓልፈልና

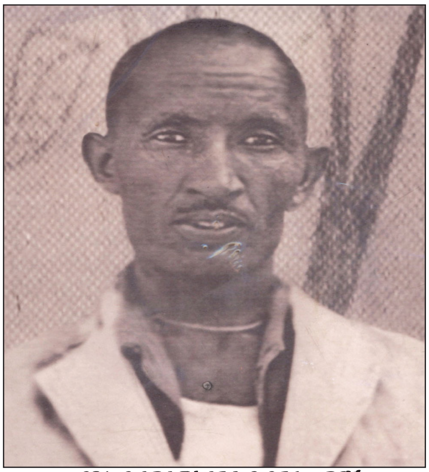
በዓል ቤተን ነፍስሄር ኣቶ በርሀ መንገሻ

እዩ" ክብላ ፍቕሪ ሃገር ምስ ርኽበትን ስእኑትን ከምዘይቀያየር ይምስክራ፡፡

ወይዘሮ ለተሃይማኖት፡ ብመስዋእቲ ደቀን ኣየስቆርቁራን እየን፡፡ ኑተን ኣብ ከፋቲ ዘይብላ ግዛ ዝተረፋ ስድራቤታት ርእየን ይጸናናዓ፡፡ "ብዝቐደመ መዓስ ኣብቂዑ፡ ኢትዮጵያ መዓስ ኣደቂሳትና፡ ሳላ ደቅና ዘገልገሉ ግና፡ ክብርና ሒዝና ንነብር ኣለና፡፡ እቲ ሓደ ወደይ ቀዳማይ ዘርያዩ፡፡ ተመርዕዩ ሓዳሩ ገይሩ ቈልዑ ከዕቢ ምስ ናብራ ዓለም ይቃለስ ኣሎ፡፡ ካብኡ ዝንእሰውን ኣብ ኣገልግሎት ኣሎ፡፡ ሓለዋ ናይዛ ሃገር መወዳእታ የብሉን፡፡ ባንዴራ ክበርዩ ዋጋኣ" እየን ዝብላ፡፡

ንሰን ንዓዲን ንከተማን ክብላ ከለዋ፡ ደቀን ምስ ኣቦኦምዮም ዝተርፉ፣ መን ይኣልየለን ኢልካ ትግረም፡፡ መልሰን፡ "ኣብ ዓዲ ብርኽቲ ሓምት ነይረናኒ፡ ንሰን ይኣልያኦም፣ ኣብ ከተማ ድማ በባዕሎም ይእለዩ፡፡ እንታይ ደኣ፡ ሃገር እንድያ - ንርስቲ ይዋጋኣላ ኣንስቲ'ኳ ዝበሃል፡፡"

ኣቶ በርሀ፡ ገንዘቦም ወሲኾም ደኣ የፋንውወን እምበር፡ 'ደቀይን ነፍሰይን ምስ መን ትገድፍና' ኪይበልወን፡ ናብ ቤት ዘልኣለሞም ኪይዶም፡፡ "ንባዕሉስ ውዱብ እንደዩ፡ ክፍሊቱ ባዕላይ የብጹሓሉ፡ ግና ዋላ ኑተን ብጾተይ ይኸፍልዩ ኣይብለንንየ፡፡ ክፍለጥ ስለዘይደለ" ይውሰኻ፡፡

ምንሱሓብ ኮይኑ ህዝባዊ ግንባር ካብ ከባቢ ኣስመራ ኣዝሊቓ ሳሕል ምስ ወረደት ኣብ ከቢድ ሻቅሎት ከለዋ፡ ክፍሊ ህዝቢ ተመሊሶም ምስ መጽወን፡ ዕልል ኢለን ተቐበላኦም፡፡ "ኣብ ዓዲ ስለዝኾነ ደሓንዩ ኣይንፈርህን ኢና" በላ፡ ኑቲ ምስ ተጋደልቲ ዳግማይ ዝተረኣኣያሉ እዋን እንክዝክራ፡፡

ሓደ ግዜ ኣብ ንግደት ዓዲ፡ ስድራ ተኣኻኺባ ከላ፡ ክልተ ወተሃደራት ኢትዮጵያ "ኣብ'ዚ ገዛ ወንበዴ ኣሎ" ኢሎም መጽኡወን፡፡ ኣመጻጽኣኦም ምስ ረኣያ ንእዮብ ወደን ንውሻጠ እቶ ኢለናኦ፡፡ "ኣበይ ኣሎ እቲ ወንበዴ" ምስ በልወን፡ ሓንቲ ዝፈልጣኦ ናይ ኣምሓርኛ ቃል ተጠቒመን፡ "ልጄ፡ ወንበዴ የለን፡ ኣቲ'ኻ ረአ" በላኦ ኑቲ ዝህንደድ ዝነበረ ወተሃደር ደርግ፡፡ ናብ'ቲ ውሻጠ እትው ምስ በለ ሊይሊይ ዝብል ቀጢን መንእሰይ ቀባሕባሕ ክብል ይጸንሖ፡፡ ብረቱ ናብኡ ከቕንዕ ምስ ረኣየት፡ ሓወቱ ኒታ ብረት ብኢዳ ከረው ኣቢላ ትሕዞ፡፡ እቲ ካልኣዩ ከኣ፡ ነዓኣ ብሰደፍ ብረት ደሶኣ ይዘብጣ፡፡ ሽዑ፡ ስድራን ጋሻኦምን ተኣኻኺቦም፡ ንንግደት ካብ ኣስመራ ዝመጸ ጋሻ እዩ' ኢሎም ብልመና ገላጊሎሞ፡፡ እቲ ሽዑ ካብ ኣፈሙዝ ዝደሓነ ወደን፡ ሎሚ ንሃገር የገልግል ኣሎ፡፡

እዘን ኣደ ከም ዝብላኦ፡ ደሞዝ በዓል ቤተን ርቡሕ ስለዝነበረ፡ እዛ ስድራ ኣብ ኣስመራ መንበሪ ቤት ክትውንን ዓቕሚ ነይሩዋ እዩ፡፡ ዘዘሓለዞ ዘረምሰሳኦን ንገደሊ ስለዝነበረ ግን፡ ንብረት ኣየጥረየትን፡፡ ሎሚ ደኣ ብኸመይ ይናበራ ሕቶ ይኾነካ፡፡ ምኽንያቱ፡ ኣደኦን ደቃን ናይ ምእላይ ጾር ተሰኪማ ዘላ ኣኽበረት ጓለን፡ ፍሉጥ ኣታዊ ትረኽበሉ ስራሕ የብላን፡፡ ንሰን ግን ልዑል ሓበ'ዩ ዘለወን፣ "ደሓን ትእቶ መንግስቲ፣ ምውት'ዶ ደኣ ይቕልብ'ዩ፡ ብደበስ ናይቶም ስዉኣት ደቅና እናካወንና ንነብር ኣለና፡፡ ሓንትስ፡ እዛ ግዜይ ክሸነን ሽቓቕን ዘይብላ ሓንቲ ክፍሊ ኮይና፡ ኣብ ህዝባዊ ሽቓቕ ኬደካ ምጥቃም ከኣ ሎሚ ምስ ዕብየት የጸግመኒ ስለዘሎ፡ ንሳ ትፍትሓላ መዓልቲ ትምጻኣላይ እምበር ካልእ ጸገም የብለይን፡፡ ህዝባዊ ግንባር ኪይመትኩ ኩተሐንሰኒ'የ ዝደሊ ዘለኹ፡፡ ከምታ ኑቶም ተጋደልቲ ደቀይ ከሐንስ ዝጸዓርኩ..." ይብላ ወይዘሮ ለተሃይማኖት ፍሽኽታ ኣሰንየን፡፡

ሕሳስ ልደ ጓለን ወይዘሮ ኣኽበረት በርሀ፡ ኣደ ቈልዑ ኮይና፡ ኣላዩተን ንሳ እያ፡፡ "ኣደይ ኣብ ዓዲ፡ ግብሪ ኣይነበራ ፍርቂ ግብሪ! እኽሊ ናይ ዓደና ጥዒምና ኣይንፈልጥን፡፡ ተጋደልቲ ክትረክብ ኢላ'ያ ትኸይድ ነይራ፡፡ ዳርጋ ኣይንፈልጣን ኢና፡፡ ኣብዛ ገዛ ግድፍ ኣቢላትና ትኸይድ፡ ካብ ንመሃሮ ዘይንመሃሮ ይበዝሕ፡፡ መዓስያ ትመጽእ ኢልና ጭልም ንብል፡፡ ቈልዑ ኮይናስ ኣይሓንቀቕናን፡፡ ስውእቲ ዛይድ ሓውተይ፡ ክትኣልየና ሓደ ውሱን እዋን ምሳና ጸኒሓ፡ ደሓር ግን ምስ ሓሙሽተ ብጾታ ንሜዳ ወጺኣ፡፡ ናጽነት ምስ ኮነ እያ ምሳና ኮፍ ኢላ ከነስተማቕራ ክኢልና፡፡ ኣቦይ ከኣ ደጋፊኣ እዩ ነይሩ፡፡ ደቅኺ ጉዲፍኪ ናበይ ትኸዲ ኣይብላንዩ፡፡ ንሱ ዝሰርሖ ገንዘብ'ያ ሳሙናታት፡ ኮስቱሞታት፡ ላማታትን ካልእን ሒዛ ትኸይድ ዝነበረት፡፡ በየን ከም ተውጽኦ እንድዒ፡፡ ኣቦይ ድምጺ ሓፋሽ

ጓለን ወይዘሮ ኣኽበረት በርሀ፡

ምስማዕ ኣዝዩ ይፈቱ ነይሩ፡፡ ኣነ ኣብ ደገ ኮይነ ጠለይ-ጠለይ እናተጻወትኩ ሰብ ኪይመጽእ ይሕልወሉ፡፡ ዝኾነ ዜና ዓወት ክሰምዕ ከሎ፡ ዓሸሸ! ይብል፡፡ ኣነውን ተጸናጺነ፡ ገለ ቅሩብ እሰምዕ፡፡ ንዕኡ ርእየ ድማ እሕጎስ፡፡ እንተኾነ፡ ናጽነት ኣይረኣያን ዓወት ባጽዕ ምስ ተበሰረ ብዝሕ ኪይጸንሐ እዩ ዓሪፉ፡፡"

ኤርትራ ናጻ ኣብ ዝኾነትሉ ግዜ፡ ወይዘሮ ለተሃይማኖት ኣብ ዓዲ ኮይነን ማይን መግብን የቕብላ ነይረን፡፡ ንኣስመራ ድሕሪ ሰሙን መጺኣን፡፡ ድሕሪኡ ግና ንዓዲ ገጸን ዘወር ኣይበላን፡፡ "ዓባየይ ምስ ሞተት፡ እቲ መእተዊ ተጋደልቲ ዝነበረ ህድሞና ኣሪጉ፣ ኣብኡ ተዓቒቡ ዝነበረ ጽሑፋት ብማይ ምስ ተበላሸው፡ ዝገደደ ጉህያ ዓዲ ኣይተመልሰትን፡፡ ናይ ሓፋሽ ውድባት ኮይና ዘገልገሉቶ ምስክር ወረቐት ክሁብዋ ምስ ደለዩ እየም ኣናደዮም ረኺቦማ፡" ትብል፡፡

ኣብ መዛዘሚ ዕላለን፡ "ንዓድና፡ ነልመዓያ ንኾልዓያ፣ ዶብናውን ጸቢቕ ገይርና ንሓልዎ፡፡ ዓበይትናን ናእሽቱናን ንከባበር፡ ምኩባባር በረኸት ኣለዎ፡፡ ደቀንስትዮ ደቅናውን፡ ሳላ ዝተጋደልና፡ ከከፉኡ ስለ ዝሓለፍኦ፡ ንዚያዳ ዕብየት ክመሃራ ኣለወን፡፡ ናጽነትና ዘልኣለም ክትነብር ድማ፡ ሕድርና ነጽንዕ" ክብላ ይላበዋ፡፡

ዲያስፖራ

“ንሞያይን ሓሳባይን መልክዕ ዘትሓዘቶ፡ ኤርትራ’ያ”

የሴፍ ሃይለማርያም

መንእሰይ የሃና ተስፋማርያም

- ብድሕረ ባይታኺ ክንጅምር?

የሃና ተስፋማርያም ተኸስተ እበሃል፣ ኣብ ኣስመራ ተወሊደ ዓብየ። መባእታ ትምህርተይ ኣብ እንዳ ጥልያን ተማሂረ። ዓል 14 ዓመት ምስ ኰንኩ ድማ፡ ካብ ኤርትራ ወጺአ ናይ 2ይ ደረጃ ትምህርተይ ኣብ ፍልስጤም ወዲአ። ብድሕሪኡ ናብ ጀርመን ከይደ ብዓውዲ ባዮቴክኖሎጂ ቀዳማይ ዲግሪ ዛዚመ። ካብኡ፡ ናብ ኣመሪካ ብምቕጻል፡ እንደገና ብባዮቴክኖሎጂ ማስተርስ ገይረ።

- ብዛዕባ ኤርትራ እንታይ ትፈልጢ?

ካብ ኤርትራ ብንእስነተይ’ኳ እንተወጻእኩ፡ ወለደይ ተጋደልቲ ስለ ዝኾኑ፡ ኤርትራ ንዓይ ብዙሕ ነገር’ያ። መንነተይ ጥራይ ዘይኮነት’ውን፡ ንሞያይን ኣተሓሳስባይን መልክዕ ዘትሓዘቶ ኤርትራ’ያ። ልዕሊ ኲሉ ከኣ፡ ብዕድመ ጎቢዘ ድሕሪ ነዊሕ ዓመታት ተመሊሰ ክርእያ ከለኹ፡ ውሕስነትን ናጽነትን ዘለዋ ናተይ ዝብላ ሃገር ስለዘላትኒ፡ እሕበን። ስለዚ ኤርትራ ንዓይ ኲሉ’ያ።

- ብኸመይ ባዮቴክኖሎጂ ከተጽንዒ መሪጽኪ?

ባዮቴክኖሎጂ ዝመረጽኩሉ ምኽንያት፡ ካብ ናተይ ውልቃዊ ዝምባለ ዝብገስ’ዩ። ከም ሰብ ኣብ ውልቀ ነገር ናይ ምድሃብ ባህሪ የብለይን። ንሓደ ነገር ብብዙሕ ዓይኒ’የ ዝርእዮ። ስለዚ፡ ባዮቴክኖሎጂ ድማ ምስ ናተይ ባህሪ ማለት ንኹሉ ዘጠቓልል ኰይኑ’የ ረኺበዮ። እዚ ከኣ፡ ካብ ሓንቲ ዓይነት ትምህርቲ ጥራይ ትመሃር፡ ነተን ኲለን ናይ ስነ-ፍልጠት ዓይነታት ትምህርቲ - ባዮሎጂ፡ ከሚስትሪ፡ ፊዚክስ ወዘተ. ኣብ ሓደ ዓውዲ ተማሂርካ፡ ብዙሕ ዓይነት መፍትሒ ከተምጽእ የኽእለካ ማለት’ዩ። በዚ መሰረት፡ ባዮቴክኖሎጂ እንተ ተማሂረ፡ ብዛዕባ ሕክምና፡ መግቢ፡ ሕርሻ፡ ማሪን፡ ጸዓት፡ ትሕተ-ቅርጺ ወዘተ. ኣስፊሐ ክሓስብ ዝገብረኒ ሞያ ምዃኑ ተረዲአ’የ ክሳብ ማስተርስ ከጽንዖ መሪጸ።

- ናይ ስራሕ ሂወትክን ዝቐሰምክዮ ተሞኩሮን?

ናይ ቀዳማይ ዲግሪ ትምህርተይ ምስ ዛዘምኩ፡ ስራሕ ረኺበ ነይረ፣ ግና ትምህርቲ ናይ ምቕጻል ዕድል ስለ ዘጋጠመኒ፡ በቲ ከጽንዖ ዝጀመርኩ ዓውዲ ኣብ ኮሎምቢያ ዩኒቨርሲቲ ባዮቴክኖሎጂ ክቕጽል መሪጸ። ምስ ወዳእኩ፡ ኣብ’ቲ ዩኒቨርሲቲ ንሸሞንተ ዓመት ሰሪሐ። ስራሕ ኣብ ደገ፡ ከምቲ ንስኻ ዝገበርካዮ’ዩ። ኲሉ ሰብ በቲ ዝተማህሮ ሞያ ክሰርሕ ግድን ኣይኮነን። ኣነ ከኣ፡ ኣብ ህዝቢ ብህጹጽ ክስርሓሉ ዝኽእል፡ ምሳይ ዝኸይድ ስራሕ የናዲ ነይረ። ሽዑ፡ ሓንቲ ብዛዕባ ምትእስሳር ሕማም ዓሶን ምቅይያር ክሊማን ዝብል መጽናዕቲ እተካይድ ጉጅለ ነይራ። ምስኣም ከኣ፡ ‘ቲሲስ’ ንኽገብር ስራሕ ጀሚረ። ናብ’ቲ ቦታ ክኣቱ ከለኹ፡ መጀመርያ ናይ ምልላይ ቃለ-መሕትት ገይረ። ኣብ’ቲ ኮሪደር ከኣ፡ ብዛዕባ ኣብ ኤርትራ ናይ ዝገበርዎ ንዓሶ ዝምልከት መጽናዕቲ እትገልጽ ፖስተር ነይራ። ናይ ኤርትራ ፖስተር ምስ ረኣኹ ድማ፡ ገለ ምልክት ኣለዋ ኢለ፡ ክቕጽል ወሲነ፡ ምስኣም ሰሪሐ። ንኣብነት፡ ብዛዕባ ዓሶን ምቅይያር ክሊማን ማለት ምስ ጸቕጢ፡ ሙቐትን ዝናብን ዘለዎ ምትእስሳር ብዙሕ ኣጽኒዐን ተሞኩሮ ኣጥሪየን። ብዛዕባ ክሊማ፡ መበገሲኡን ጠንቁን ምስ ካልእ ጉጅለ ብምዃን ከጽንዖን ክዋስኣሉን ዕድል ረኺበ። ኣብ ሕርሻ’ውን፡ ንኣሽቱ ሓረስቶት ነቲ ዝመጽእ ዘሎ ድርቂ፡ ብዝሒ ዝናብ፡ ጸቕጢ ኣየርን ተጻብኦታትን ብኸመይ ከም ዝብድህዎ፡ ብሓበሬታ፡ ብፋይናንስን ካልእን ዝተሰነየ ፕሮጀክትታት ንሓያለ ዓመታት ሰሪሐ። ቀንዲ ዕላማ ናይ’ቲ ኣብ ሃገራት ኣፍሪቃን እስያን እነካይዶ ዝነበርና መጽናዕቲ፡ ነቲ ዘሎ ሓበሬታ ብኸመይ ትጥቀመሉ፣ ሚኒስትሪታትን ህዝብን እንታይ ዓይነት ሓበሬታ የድልዮም፣ ኣቐዲሞም ክረኽብዎ ዘለዎም ሓበሬታታት ኣሎ ዲዩ፣ እቲ ዝጠቅም ሓበሬታ ከመይ ዝኣመሰለ’ዩ፣ ዝብል ስለዝነበረ፡ ሞያይን ተሞኩሮይን ዘዕበየሉ ግብራዊ ትምህርቲ ቀሲመሉ’የ።

- ብስራሕ ዝተንቀሳቐስክዮም ቦታታት?

መብዛሕትኡ ኣብ ኣፍሪቃ እዩ። ኣብ ደቡባዊ ክፋል ኣፍሪቃ፡ ኣብ ሃገራት ዛምቢያ፡ ዚምባብዌ፡ ማላዊ፡ ጅቡቲን ኢትዮጵያን። ኣብ ምዕራብ ኣፍሪቃ’ውን ኣብ ብዙሕ ፕሮጀክትታት ተሳቲፈ ሰሪሐ። ኣብ እስያ ድማ ኣብ ሃገራት ባንግላድሽን ቬትናምን ተንቀሳቒሰ ሰሪሐ። ኣብ’ዘን ሃገራት እነካይዶ ስራሓት፡ መብዛሕትኡ ኣብ ናይ ሕርሻ ቦታ (ፊልድ ዎርክ) ከይድና፡ ምስ’ቲ ህዝቢ ተራኺብና ኢና ንሰርሖ። ከም ምሁራት ድማ፡ ነቲ ኣብ ባይታ ዘሎ ብዓይንና ተዓዚብና፡ ምስ’ቲ ክስርሕ

ዝኸእልን ውጽኢታውን እናዛመድና፡ ሓበሬታ ንህቦምን ነተባብዖምን። ነቲ ህዝቢ ድማ፡ ሰሚናራትን ዎርክሾፕን እናገበርና፡ ሓሳብና ንህቦምን ሓሳባቶም ንቕበልን። ነቲ ዝጀመርናዮ ፕሮጀክት'ውን ምዕባለታቱ እናተኸታተልና ንግምግሞን ኣብ ዝብጻሕ ነብጽሖን።

<u>መንእሰይ ዮሃና ምስ ዓባያ</u>

- ክሊማዊ ለውጢ ማዕረ ክንደይ'ዩ ህጹጽ ግብረ-መልሲ ዘድልዮ?

ምቅይያር ክሊማ ሓደ ሳዕቤን ናይ'ቲ ዘለናዮ ኩነታት ናይ ዓለም'ዩ። ብቐንዱ'ውን ምስ ፖለቲካዊ፡ ቍጠባዊን ካልእን ኩነታት ዓለምና ዝተጠናነገ'ዩ። ብፖለቲካ ክንብል ከለና፡ ጎብለል ኰይነን ንኻልኦት ሃገራት ክጎብጣ ዝደልያ ሃገራት፡ ንኻልኦት ካብ ምዕባለ ንምብኳር ዝገብርኦ ዘለዋ፡ ስነ-ኣእምሮኣዊ ኰነ ማተርያላዊ ኩነታት'ዩ። ብቍጠባ ክንብል ከለና ድማ፡ ምዕቡላት ሃገራት ቍጠባዊ ምዕባለአን ንምርግጋጽ ዘኽእለን ስጕምቲታት እናወሰዳ፡ ነተን ዘይምዕቡላት ሃገራት ብስም ምምካት ክሊማዊ ለውጢ፡ ካብ ቍጠባዊ ምዕባለን ገስጋስን ይኹልፍኣን ኣለዋ። ብስም ምምካት ክሊማዊ ለውጢ፡ ኣብ ልዕሊኣን ፖሊስታት እናጽደቓ ይዓግትኣን ኣለዋ። ብሰንኪ ቅልጡፍ ክሊማዊ ኩነታት ዝፍጠር ዘሎ ዘይንቡር ድርቂ፡ ብዙሕ ዝናብን ህቡብላን ድማ፡ ዝያዳ ኩሉ ኣብ'ተን ክዓግትን ክከላኸልን ዝኽእል ቍጠባን ዓቕሚ ዘይብለን ሃገራት ሰፍ ዘይብል ሃስያን ዕንወትን ዘውርድ ዘሎ። ስለዚ፡ ዘይማዕበላ ሃገራት፡ ማዕቢለን ኣብ ውድድር ከይኣትዋን ብቑዕ ምክልኻል ክሊማዊ ኩነታት ከይህልወንን ገይሮመን ኣለዉ። ንኣብነት፡ ምዕቡላት ሃገራት ከም ድላዮም ፎሲል ፈወል እናተጠቐሙ፡ ዘይማዕበላ ሃገራት ግና፡ ብስም ክሊማዊ ለውጢ፡ ንተፈጥሮኣዊ ጸጋታተን ከይጥቀማ ክዓግቱወን ይረኣዩ ኣለዉ። ስለዚ፡ ክሊማዊ ኩነታት፡ ህጹጽ ግብረ-መልሲ ዘድልዮ'ኳ እንተኾነ፡ ብቕዳምነት ግና ንጹል ጉዳይ ዘይኰነስ፡ ምስ ፖለቲካን ቍጠባን ተኣሳሲሩ ዝኸይድ ምኺኑ ምፍላጥ ኣገዳሲ'ዩ።

- ምምካት ክሊማዊ ለውጢ፡ ብኸመ'ዩ ንዘይማዕበላ ሃገራት ዝጸልወን?

ምዕባለ ኣፍሪቃ ይመጽእ ኣሎ፣ ቅልጡፍ'ውን እዩ ክኸውን። ኣፍሪቃ ንመን'ያ ትምዕብል ዘላ ዝብል ግን ዓቢ ሕቶ'ዩ። እዚ ማለት፡ ኣፍሪቃ ንኣፍሪቃውያን ንኽትምግብ ዲያ ትምዕብል ዘላ ዋላስ፡ ንኤውሮጳን ኣመሪካን ንኻልኦት ምዕቡላት ሃገራትን ንኽትምግብ'ያ ትምዕብል ዘላ? መልሲ ዘድልዮ ሕቶ'ዩ። ካልእ፡ ብስም ሓምላይ ሰውራ (green revolution) ማለት “ሶላር ተጠቐሙ፣ ዝተቓጸለ ሕማቕ ኣየር ናብ ሰማይ ኣይትስደዱ ወይ ኢሚሽን ኣይትግበሩ” እናተባህለ ናይ ምድራት መምርሒ ይገበር ኣሎ። ኣህጉር ኣፍሪቃን ኤስያን ግን ብዙሕ ኢሚሽን ዘይብለን'የን። ብፍላይ ኣፍሪቃ፡ ዘለዋ ኢምሽን ብዘይ መጠንትሑት'ዩ። ብዙሕ ኢሚሽን ዝገብሩስ ንሳቶም ከለዉ ግን፡ ከመይ ኢሎም'ዮም ተመሊሶም ፖሊስታት እናጽደቑ ኢሚሽን ኣይትግበሩ ዝብሉና? እንተ ኢልና፡ ኣፍሪቃ ነቲ ባይታ ኣይሓዘቶን ከምዘላ'ዩ ዘርኢ። ኣፍሪቃ ግን ተቐባሊት ሓሳብ፡ ተቐባሊት ትእዛዝን ደኣ'ምበር፡ “ናተይ ኢሚሽን ስለዘብለይ፡ ብኸመይ ኢሚሽን ደው ይብል ኣነ'የ መምርሒ ዘውጽእ” ኢላ ከም መራሒት ክትዋሳእ ኣይከኣለትን ዘላ። ስለዚ፡ ሓምላይ ሰውራ፡ ካብ ምጥቃም ፎሲል ፊወል ወጻኢ፡ ናቱ ቍጠባዊ ስርዓት ክፈጥር ዝደሊ ምንቅስቓስ'ዩ። ኣብ ክንዲ ነዳዲ ተሓዳሲ ጸዓት ክትጥቀም ዝጽውዕ'ዩ። እዚ ረብሓ'ኳ እንተለዎ፡ ኣፍሪቃ ግን ነቲ ኣብ ከርሲ መሬታ ዘሎ ማዕድን መዓስ'ያ ክትጥቀመሉ? ንሳተን ነቲ ኣብ ከርሲ መሬተን ዘሎ ማዕድን ዝኣኽለን ተጠቒመናሉ ከብቅዓስ፡ ሕጂ ንስለ ክሊማዊ ለውጢ ክብላ፡ ነቲ ተፈጥሮኣዊ ጸጋታትና ከይንጥቀመሉ ሕግታትን ቀይድታትን ክገብራልና ቅኑዕ ዲዩ? ዘለና ማዕድናት ክንጥቀመሉ ግን መሰልና'ዩ። ነዚ ክልቲኡ ከመይ ገይርካ ሚዛን ተትሕዞ ዝብል ከኣ፡ ፖለቲካዊ ንቕሓትን ቍጠባዊ ዓቕምን ይሓትት። ኣፍሪቃ በቲ ንሳቶም ዝደልይዎ ንኽትምዕብል ዝግበር ዘሎ ጻዕርን ተጻብኦን ሓያል ምኺኑ ምርዳእ ድማ ኣገዳሲ'ዩ።

- ስነ-ኣእምሮኣዊ ኲናት እንታይ'ዩ ብኸመይ ንመንእሰያት ይገጥሞም?

ሓደ ሰብ ስእነት እንተሃልዩዎ፡ ማተርያላዊ ሓሳብ እንተ ሒዙዎ፡ እንተ ተጸጊሙ፡ ነታ ሽግሩ ንኽፈትሕ ጽዒሩ ምስ ተሓለሎ፡ ኣብ ዘየድሊ ሂወት'ዩ ዝኣቱ። ኣብ ስደት ዘሎ መንእሰይ ከኣ፡ በቲ ዘሎ ዓውሎማን ምዕባለን ተዋሒጡ፡ ባህሉን መንነቱን

ከጥፍእ ልዑል ዕድል'ዩ ዘለዎ። እቲ ኣብኡ ኣሎ ዝበሃል ናጽነት'ውን ናይ ብሓቂ ናጽነት ኣይኮነን። ስለዚ፡ ኤውሮጳን ኣመሪካን ንኽትጠፍእ ዝዕድም ሕብረተሰባት'ዩ ሒዙ ዘሎ። እቲ ኣብ ደገ ዘሎ ርእሰ-ማላዊ ሕብረትሰብ ንሓደ መንእሰይ ብድሌቱን ብጸገሙን ጅሆ ሒዙ'ዩ ዝምዕብል። ነዚ ዝሕውን ማሕበራዊ መራኸቢታት ፌስይቡክ፡ ኢንስታግራም፡ ቲክቶክ፡ ዩቲዩብ ወዘተ. ተማሂዞም ኣለዉ። በዞም ማሕበራዊ መራኸቢታት ድማ ዝምዝምዘካ ሓሳባት ይመጽእ'ሞ ግዳይ ይገብረካ። ኣብ ክንዲ ኣብ ስራሕ፡ ኣብ ሞያ፡ ኣብ ምዕባለ ግዜኻ ተጥፍእ፡ ኣብ ተኸደንኩ፡ ረገጽኩ፡ ኮታ ጭንቀት ኣብ ዘለዎ ሂወት ኢኻ ትነብር። ናይ ስእነት ኣተሓሳስባ ከም እትሕዝ ይገብረካ። ስለዚ፡ ኣብ ደገ ስለ ዘለኻ፡ ፍሉይ ኣተሓሳስባ ኣለካ ማለት ኣይኮነን። እዚ፡ ንመንእሰያት ዝገጥሞም ዘሎ፡ ስነ-ኣእምሮኣዊ ሽግርን ተጻብኦታትን'ዩ። ነዚ ኩሉ ክትብድህ ግን፡ ፈለማ መን ምኻንካ፣ ባህልኻ እንታይ ምኻኑ፣ እንታይ ትሓስብን ብኸመይ ትሓስብን ክትፈልጥ ኣለካ። ብርቱዕ ማሕበረኮም ክህልወካ ኣለዎ። እዚ ዘይምፍላጥ፡ ብዙሓት መንእሰያት ግዳይ ጭንቀት ይኾኑ'ዮም።

- ናብ መንእሰያት ዝቐንዐ መልእኽቲ እንታይ ኣለኪ?

እቲ መጀመርያ ክላበዎ ዝደሊ፡ ኣብ ደገ ንነብር ዜጋታት፡ ነቲ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዘሎ መንእሰይ ሓቂ ክንነግሮ ኣለና'የ ዝብል። ኣብ ደገ እንምስርቶ ዘለና ሂወት እንታይ ይመስል? ሓሳብናን መረዳእታናን እንታይ ይመስል? ግዜና እንታይ ይመስል? ንግዜና ኣብ ምንታይ ነሕልፎ ኣለና? ነብስና'ውን እንታይ ትመስል ኣላ? ፈቲሸና፡ እቲ ሓቂ ክንሕብሮ ይግባእ። ብተወሳኺ፡ ነቲ ናብ መንእሰይ ዝቐንዐ ተጻብኦታት ዝምክት ሓያልን ንቑሕን ማሕበረኮም ክንምስርት ይግባእ። እንተ ዘይኮይኑ፡ ስደት መሪር'ዩ፡ ጽምዋን ከቢድ ናፍቆትን ዓድኻ ዝዓብሎሎ'ዩ። መንነትካ ዘርስዕ ሓያል ባህላውን ማሕበራውን ማዕበላትን ቅልውላዋትን ዝሰፈኖ'ዩ። እቲ እትበልዖን እትኸደኖን፡ ዕረፍቲን ሰላምን ዝህበካ ኣይኮነን። ቅሳነት ስለዘይብሉ፡ ሓደ መዓልቲ ንዓድኻ ክትምለስ ምኻንካ እናሓሰብካ ኢኻ ትነብሮ። ስለዚ፡ መንፈሳዊ ቅሳነት ዘይብሉ'ዩ። ዓድና ግን፡ ከምቲ እትደልዮ ዝብላዕን ዝስተን'ኳ እንተዘይብላ፡ እቲ ካብ ኩሉ ዝበልጽ ሰላምን ህድኣትን ዝመልኣ ስለ ዝኾነ፡ መወዳድርቲ የብላን። መንእሰያት ድማ ነዚ ተገንዚቦም፡ ነቲ ዘሎ ግዝያዊ ሽግርን ብድሆታትን፡ ብጽንዓትን ብመኸተን ክሰግርዎ እመኽሮም።

- ብሞያኺ ንምብርካት ዝወሰድክዮ እንታይ ኣሎ?

ዛጊት፡ ዝበዝሐ ግዜየይ ኣብ ትምህርቲን ምንቅስቓስ ዘለዎ ስራሕን'የ ዘሕልፎ ዘለኹ። ኣብ በዓል ናጽነትን መዓልቲ ሰማእታትን ጥራይ'የ ዝዋሳእ። ሕጂ ናብ ኤርትራ ምስ መጻእኩ ድማ፡ ኣብ'ተን ብሞያይ ከበርክተለን ዝኽእል፡ ናይ ትዕዝብቲ ዑደት ኣካይደ ኣለኹ። ብፍላይ ኣብ መዳይ ሕርሻ፡ ጥዕናን ክሊማዊ ለውጥን፡ ምስ ሞያይ ዝተሓሓዝ ክገብሮ ዘለኒ ተረዲኤ ኣለኹ። ምስ ክሊማዊ ለውጢ ኣብ ዝተኣሳሰር ንጥፈታት ክሳተፍ'ውን ድሌተይ'ዩ። ስለዚ፡ ቀስ ብቐስ፡ ናብ'ቲ እጃመይ ከበርክተሉ ዝሓልሞ ንኽበጽሕ ተስፋ ኣለኒ።

- ደቀንስትዮ ንኽሕይላ እንታይ ክገብራ ኣለወን?

ጓለንስተይቲ ባህሊ'ያ፣ ጓለንስተይቲ መኣዲ ስድራቤት'ያ፣ ጓለንስተይቲ ንኹሉ ኣማእኪላ እትኸይድ ፍጥርቲ'ያ። ስለዚ፡ ኣብ ኩሉ ነገር ብዝሓየለ ክትነጥፍን ክትዋሳእን ኣለዋ። እቲ ብህዝብን መንግስትን ዝፍጠር ዘሎ ባይታ'ውን ነዚ ዘጕልሕ ስለ ዝኾነ፡ ደቀንስትዮ ነቲ ዕድል ክጥቀማሉ ኣዘኻኽረን። በዚ መሰረት፡ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዘለዋ ደቂ-ኣንስትዮ፡ ኣብ ሞያን ኣካዳሚን ጸቒጠን ክምዕብላ፣። ኣብ ደገ ዘለና ደቀንስትዮ ድማ፡ ኣብ ርእሲ'ቲ እንቕስሞ ዝለዓለ ደረጃ ትምህርቲ፡ ባህልናን መንነትናን ኣብ ምዕቃብን ናብ ዝቕጽል ወለዶ ኣብ ምስግጋርን ክንሕይል ኣለና።

- ተመሓላልፍዮ ለበዋ እንተሎ?

ፈለማ፡ ነቲ ኣብ ውሽጥን ኣብ ደገን፡ ንኹሉ ተጻብኦታትን ሽርሒታትን በዲሁ ናብ ትስፉው ጎደና ምዕባለን ዓወትን ዝግስግስ ዘሎ ህዝብን መንግስቲን ኤርትራ፡ የሃና ክብል እፈቱ። ኣብ ደገ እንርከብ መንእሰያት ኤርትራውያን ድማ፡ ሕጂ'ውን ሕድሪ ናይ'ቲ ንናጽነት ኮነ ንምኽባር ልኡላውነት ዝተኸፍለን ዝኽፈል ዘሎን ጽንዓትን ተበጃውነትን ወሪስና፡ ኣብ'ቲ ዝመጽእ ዘሎ ምዕባለ ሃገር ምስ'ቲ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዘሎ ዜጋ ብዝለዓለ ጥምረት ክንሰርሕ ምኻንና ክሕብር እደሊ።

ደቂ-ኣንስትዮን ኣከባብን

ዓወት ኣብ ቀጻሊ ጻዕሪ ይምርኰስ

ዓንዶም ግርማይ(ወዲ ደረስ)

ምስሳንን ጽምኢ ዝጸወሩ ኣትክልትን ካልኦት መደባትን ምትእትታው፡ ብክሊማዊ ለውጢ ንዝስዕብ ሃስያ ዘጉድሉን ኣብ ኤርትራ ድማ ዓመት ምሉእ ዝሰርሓሉም መደባት እዮም።

ደለይቲ ፍትሒ፡ ሊቃውንቲ ዓውዲ ስነ-ፍልጠት ብሓፈሻ፡ ኣደታት፡ ጸሓፍቲን ስነ-ጥበበኛታት ደቀንስትዮ ድማ ብፍላይ፡ ድሕነት ኣከባቢ ኣብ ምውሓስ ዕዙዝ ግደ ክጉብራ ጸኒሐንን ኣለዋን። ንድሕነት ኣከባቢ ተጣቢቐን ተባሂለን ግዳይ ዝተፈላለዩ ማሕበራዊ ተነጽሎ፡ ዘለፋ፡ ማእሰርቲ ክሳብ ብህይወት ዋጋ ዝኸፈላን ገኖውን ህይወተን ኣብ ሓደጋ ኣእትየን ቃልሰን ኣብ ምቕጻል ዝርከባን ደቀንስትዮ ውሑዳት ኣይኮናን። ቀጺልና፡ ንኣበርክቶን ኒሕን ናይተን "ድሕነት ኣከባቢ ኣውሒስካ፡ ህይወታዊ ብሰላም ዝነብራ ምችእቲ ፕላኔትና ምግባራ፡" ብዝብል ሓሳብ፡ ሰውራዊ ምንቅስቓስ ዘለዓዓላ ሓሙሽተ ኣብነታዊያን ደቀንስትዮ ክንርኢ ኢና።

ሮዛሊ ኤጅ፡- "ዕልልቲ ተጣባቒት ኣከባቢ" ተባሂላ እያ ትፍለጥ። ብትሕትናኣን ተወፋይነታን እትልለ፡ ሃብታም ማሕበራዊ ምትእስሳር ኣብ ዝመልአ ኣመሪካውያን ስድራ ተወሊዳ ዝዓበየት ኤጅ፡ ምሉእ ዕድመኣ ንድሕነት ኣከባቢ ዓጢቓ ዝወፈየት ሓርበኛ'ያ። ኣከባቢ ምትእስሳር ኣብ ዘለዎም ጉዳያትን ኣድልዎ ጾታዊ ማዕርነትን ኣትኪላ ተዋጊኣ። ኣብ'ዞም ዝተጠቕሱ ብትካላት ኮነ ማሕበራት ተፈጺሞም ዝበሉቶም ጉዳያት (በደላትን ብልሽውናን) ብምቅላዕ፡ ናብ ዝምልከቶም ኣህጉራውያን ማሕበራትን

ሮዛሊ ኤጅ

ትካላትን ከሲሳን መኣረሚ ስጉምቲ ከምዝውሰድ ገይራን።

ኣብ ጉዕዞ ቃልሳ ብዙሕ ተጻብኦ ከምዘጋጠማ እትጥቀስ ኤጅ፡ ተስፋ ትቘርጽ ሰብ ኣይነበረትን። ጐድኒ-ጐድኒ ትካላት ተጣበቕቲ ቅልውላው ኣከባቢ እናተጓዕዘት ኣንጻር ኩሉ ተጻብኦ መኪታ ቃልሳ ቀጺላ። ሃገራዊ ሕዛእቲ ሃገራ ክዕቀቡ ከሊሎም። ሓደ ኣብነት ናይ'ዚ፡ ኣብ ሓውሲ ደሴት ኣሎምጊክ ሰሜናዊ ምዕራብ ሰለማዊ ውቅያኖስ ዝርከብ፡ ኩሉ ዓይነት ፍጡር ዝርከቦ ሃብታም ከባቢ ክኽለል ዓቢ ግደ ተጻዊታ።

ኤጅ፡ ኣብ ኣከባቢ ዝጣበቕ ማሕበር ኦዱቦን ንምሕያል፡ ፍልጠታን ጉልበታን ገንዘባን ኣበርኪታ። ኣብ ዓንኬላት ዕቃብ ዘይነበረ ኣተሓሳስባ ዕቃብ ኣግራብን እንስሳታትን መገዲ'ውን ጸረገ። ድሕሪ ነዊሕን መሪርን ቃልሲ፡ ሃውክ ዝብል፡ ንሳ ትመርሖ ኣንጻር ምዕቃብ ኣከባቢ ዝጣበቕ ምንቅስቓስ መስሪታ። እምባ ሃውክ፡ ክሳብ ሕጂ ኣገዳሲ ስፍራ መዕቆቢ ህይወታውያን ምዃኑ ይጥቀስ። ቡቲ ውርጹጽን ውሑሉልን ኣካይደኣን ናይ ስራሕ ትልማን፡ ቃልሳ ንብዙሓት ደቀንስትዮ ከምዝጸለወን፡ ጸኒዐን ክቃለሳ መገዲ ከምዝጸረገን ይሕበር።

ሲልቪያ ኤርል፡- ሲልቪያ ኤርል፡ ሰባት ውቅያኖሳት ክዕቀቡ ሓሳብ ዘቕረበትን ዘነቓቕሓትን'ያ። ሄር ዲፕነስ ብዝብል መጸውዒ እትፍለጥ ኤርል፡ ኣብ 1966 መጽናዕቲ ኣብ ኣልጌ ኣካይዳመዓርግፒኤችዲንምርካብጉዕዞ'ጀሚራ። ኣብ 1986፡ በዚ ዝተጠቕሰ ዓውዲ ምርምር ንምግባር ዝተበገሰት ናይ ፈለማ ጓልንስተይቲ እያ። ኣብ 1998 ድማ፡ "ኣብ ፕላኔትና ናይ ፈለማ ጅግና ጓለንስተይቲ፡" ብዝብል ተሰምያ፡ ካብ መጽሔት ታይም ሽልማት ረኺባ። ኣብ ኣህጉራዊ ማሕበር ውቅያኖሳትን ኣትሞስፈሪክን ሊቅ ኮይና ዘገልገለት ናይ መጀመርታ ጓልንስተይቲ ብምዃን ድማ፡ ኣደ ወንበር ቤት ምኽሪ ውቅያኖስ ንጉግል ኤርዝ ኮይና ኣገልጊላ።

ኤርል፡ ንኣበርክቶኣ ኣብ ድሕነት ዕቃብን ኣከባብን ዘምስክር፡ ካብ ዝተፈላለዩ ዩኒቨርሲቲታት ብርክት ዝበሉ ሽልማት ዓቲራ። ካልእ፡ ንውጽኢት ጻዕራ ዝገልጹ ልዕሊ 150

ሰልቪያ ኤርል

ጽሑፋት ንሕትመት ኣብቂዓ። "ሰመያዊ ተልእኾ" ዝተሰምየ፡ ኣብ ዕቃብ ውቅያኖስ ዘካየደቶ ወፍሪ ብኣብነት ዝጥቀስ'ዩ።

ዋንጋሪ ማታይ፡- ተዓዋቲት ሽልማት ኖቤል፡ መራሒት ምንቅስቓስ ድሕነት ኣከባቢ ኰይና፡ ዝነውሐ ካብ ዕድመኣ ድሕነት ኣከባቢ ኣብ ምጥባቕን ምጉስጓስን ዝወፈየት ኬንያዊት'ያ። ኣብ ኬንያ ኣብ ገጠር ቁሸት ንየሪ ድማ ተወሊዳ። ኣብ ዕቃብ ኣከባቢ፡ "ገረብ ካብ ምትካል ንላዕሊ፡ ሓሳባት ምትካል'ዩ" ዝብል ምጉት ያትኣምን። ንሳ፡ ሓንቲ ካብ'ቶም፡ "ኤርሊፍት ኣፍሪቃ" ብዝብል፡ ብ1960 ኣብ ዩኒቨርስታት ኣመሪካ ክመሃሩ ዕድል ዝረኸቡ 300 ኬንያውያን ተማሃሮ'ያ። ብዓውዲ ባዮሎጂ ብማስተርስ ድሕሪ ምምራቓ ናብ ሃገራ ኬንያ ተመሊሳ። ትምህርታ ብምቕጻል ከኣ፡ ኣብ ምብራቕን ማእከላይን ኣፍሪቃ ናይ ዶክተረይት ዲግሪ ዝረኸበት ፈላሚት ጓለንስተይቲ ክትከውን በቒዓ።

ማታይ፡ ኣብ መንጎ ጾታዊ ዘይማዕርነትን ከባብያዊ ጉዳያትን ዘሎ ምትእስሳር ሓቑፋ፡ ንደቀንስትዮ ዘላቒ ኣገባብ ኣጠቓቕማ መሬት ዝምህር 'ምንቅስቓስ ሓምላይ ቅናት' መስሪተት'ያ። እቲ ምንቅስቓስ ካብ ዝምስረተ፡ ልዕሊ 30 ሽሕ ደቀንስትዮ ሰልጢነን፡ ልዕሊ 51 ሚልዮን ኣግራብ ተተኺሉ። ኣብ 2004 ኣብ ዘላቒ ምዕባለን ፍትሕን ሰላምን ብዝገበረቶ ዓቢ ኣስተዋጽኦ፡ ሽልማት ሰላም ኖበል ክትዓትር በቒዓ።

ሎይስ ጊብስ፡- ሎይስ ጊብስ ዝብል ስም እትጽዋዕ፡ ንፍዕቲ ተጣባባቒት ኣከባቢ'ያ። ጊብስ

ዋንጋሪ ማታይ

ኣንጻር ኣከባብያዊ ብከላ ክትግስግስ ምኽንያት ዝኾነታ፡ ወዳ ናይ መባእታ ደረጃ ዝተማህረላ ቤት ትምህርቲ ኒያጋራ ፎልስ ኒውዮርክ'ያ። ኣብ'ቲ ከባቢ ብዝተገብረ ዳህሳስ፡ እታ መባእታ ቤት ትምህርቲ ዝተደኮነትሉ ቦታን ከባቢን ብመርዛም ጉሓፍ ዝተበከለ ምዃኑ ድሕሪ ምርግጋጹ፡ ንጥዕና ወዳን ኩሎም ቈልዑን ስጊኣ፡ ነቲ ሓበሬታ ከተካፍል ማዕጾ ዝምልከቶም ክትኳሕኩሕን ተደጋጋሚ ጥርዓን ክተውሕዝን ጀመረት። ጐረባብታ ወዲባ'ውን፡ ብስምቲ ትነብረሉ ዓዲ፡ "ማሕበር ፍቕሪ ወነንቲ ገዛውቲ" መስሪታ። ቃልሳ በዚ ኣይዓረፈን፡ ንሓደገኛነት'ቲ እትነብረሉ ከባቢ ከተርድእ፡ ምስ ክፍሊ ጥዕና ኒውዮርክ ነዊሕ ክርክር ኣካይዳ። ዘልዓለቶ ጉዳይ ድሕሪ ነዊሕ ኣቓልቦ ረኺቡ፡ ኣሽሓት ነበር'ቲ ከባቢ ካብ'ቲ ሓደገኛ ስፍራ ናብ ውሑስ ቦታ ክግዕዙን፡ እቲ ከባቢ ሰፊሕ ጽሬት ክካየደሉን ጀሚሩ። ተመሳሳሊ ዝተበከሉ ኣከባቢ ከይህልዉ እተጽንዕ ትካል ሓለዋ ከባቢ ቈይማን መደባት ኣውጺኣን።

ጊብስ ቀጺላ፡ ኣከባብያዊ ቅልውላው ዝፈትሕ ኣብ ሓያል ውዳበ ትካላት ምርኩስ ዝገብር - ጥዕና፡ ከባብን ፍትሕን (CHEJ) ዝብል፡ ማእከል መስሪታ። እዚ ማእከል፡ መንግስቲ ክገብሮ ዝግበኦ ይገብርን ኣይገብርን ንምርግጋጽ፡ ድልዱላት ናይ ከባቢ ትካላት ምፍጣር ዘተኮረ'ዩ። ጊብስ፡ ጐልድ ማን፡ ሃይንዝ፡ ከምኡ'ውን ሕጽይቲ ኖቤል ሰላም ብምዃን፡ ንኣበርክቶኣን ክብሪን ዝናን ዘውሰኹ ብርክት ዝበሉ ሽልማት ዝዓተረት ሃብሮም ተሓላቒት ኣከባቢ'ያ።

ቫንዳና ሺቫ፡- ቫንዳና ሺቫ፡ ውርይቲ ኢኮ-ፌሚኒስት፡ ሳይንቲስት፡ ጸሓፊትን ኣክቲቪስትን'ያ። ብፍቕሪ ወለዳን ተፈጥሮን ማሚኳ ዝዓበየት ሺቫ፡ ብፍልስፍና ዓውዲ ፊዚክስ መዓሪግ ዶክተረይት ድሕሪ ምምራቓ፡ ኣብ ማእከላት ምርምር ህንዲ ኣብ ዓውዲታት ስነ-ፍልጠት፡ ቴክኖሎጂ፡ ኣከባብን ምሕደራን ዕዙዝ ግደ ኣበርኪታ። ቀጺላ፡ ምስ ቹማቸር ብሪጣንያዊ ኮሌጅ ብምትሕብባር፡ ንዓውዲ ኣህጉራዊ ንዘላቒ መነባብሮ ዘገልግል ኮሌጅ መስሪታ።

ሺቫ፡ ሕርሻውን ህይወታዊ-ብዙሕነትን ንምስሳን ብዓቢኡ ጽልዋ ቴክኖሎጂ ኣብ ምፍራይ ምህርቲን ምዕባለታት ሰብኣዊ

ሎይስ ጊብስ

መሰላትን ብምንጽጻር፡ ኣብ ምጉስጓስ መሪሕ ተራ ተጻዊታ። ኣብ'ዚ መዳይ፡ ዝበዝሑ ካብ ዝተዓወተትሎም ንጥፈታታ፡ "ናቭዳንያ" ብዝብል፡ ኣብ 1991 ዝጀመረቶ ሃገራዊ ምንቅስቓስ መሰረት ዝገበሩ'ዮም። ተልእኾ ናቭዳንያ፡ "ዝርግሐን ውህደትን ህያው ጺጋታት፡ ብሕልፊ መበቆላውያን ኣዝርእቲ ምዕቃብን ቀጻልነቶም ምውሓስን፡ ምድንፋዕ ኦርጋኒክ ሕርሻን ንግዳዊ ርትዓውነት፡" ይሓቍፍ።

ቫንዳና ሺቫ

ንሳ፡ ኣብ መሰላት ደቀንስትዮን ከባብያዊ ጉዳያትን ዘተኰሩ ብዙሓት ኣርእስታት ብምልዓል፡ ልዕሊ 20 መጽሓፍቲ ጽሒፋ። ስተይንግ ኣላቭ ኣብ ዘርኢታ ቀዳመይቲ መጽሓፉ ድማ ንኣረኣእያታት ደቀንስትዮ ሳልሳይ ዓለም ኣነጻጺራ ጽሒፋ። ኣብ ኣህጉራዊ ማእከል ልምዓት ካትማንዱ ጾታዊ ማዕርነት ዘረጋገጸትን መስራቲት ኣባል ቦርድ ውድብ ኣከባብን ልምዓትን ደቀንስትዮን ኮይና ኣገልጊላ።

ሺቫ፡ ኣብ ዙርያ ከባቢ፡ ዘላቒ ሕርሻን ሓረስቶትን፡ ምንቅስቓስ ደቀንስትዮ ኣብ ከባቢን ኣህጉራውያን ትካላትን ርድኢታት ድሕነት ኣከባቢ ዝቐየረት፡ ንመንግስታት፡ ኣህጉራውያን ትካላት "ዓለም ብኸመይ ክንመስላ ንኽእል...?" ዝብል ሕቶ ብምልዓል፡ ዝተፈላለዩ ዓለምለኻዊ ዘተታት ብምውዳብ፡ ሓያል ጽልዋ ዘሕደረት ተቓላሲት ኣከባቢ'ያ። ደቀንስትዮ ኣብ ሓለዋን ምምሕያሽን ዓቕሚ ተፈጥሮ ኣብ ምዕዛዝ ቀዳምነት ይህባ።

መሪሕነት ደቀንስትዮ ኣብ ድሕነት ከባቢ ብሓፈሻ፡ ንለውጢ ንክሊማዊ ለውጢ ተቓለዓ ሃገራት ድማ ብፍላይ፡ ጾታዊ ክፍተት የጋጥመን'ዩ። ከም ውጽኢቱ መሰል መሬት፡ ልቓሕ፡ ትምህርትን ቴክኖሎጅን ዝኣመሰሉ ጺጋታት ተበጻሕነቶም ውሑድ'ዩ።

ኤርትራ፡ ምስ ካልኦት ሃገራትን ውድባትን ብምትሕብባር፡ ክሊማዊ ለውጢ ንምምካት ብዕቱብ ትሰርሕ ከምዘላ፡ ሚኒስትሪ መሬት፡ ማይን ኣከባብን ዓቲቡ ዝሰርሓሉ ዘሎ እዩ። ኲነታት ኣየር - ኣብ ሓጺር ግዜ ዝልካዕ መጠን ሙቐት፡ ዝናብ፡ ደበናን ኣንፈት ንፋስን ገለ ካብ ጠንቂ መርኣያ ሳዕቤን ክሊማዊ ለውጢ እዮም። ብመሰረት ኣብ 2010 ዝተገብረ መጽናዕቲ፡ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ 10 ዓመት ዓለማዊ ሙቐት ብገምጋም ብ0.17 ዲግሪ ሴንት-ግሬድ ክውሰኽ ምጽንሑ ይሕበር። ጠቕላላ ምትፋእ በከልቲ ጋዛት ኣብ ሃገርና ምስ'ተን ኣብ ምትፋእ በከልቲ ጋዛት ብቐዳምነት ዝጥቀሳ ኢንዱስትሪያውያን ሃገራት ብምንጽጻር፡ ኣዝዩ ትሑት'ዩ። እዚ ግን ነቲ ምስ ግዜ ክመጽእ ዝኽእል ሳዕቤናት ክሊማዊ ለውጢ ኣብ ምግታእ ዘዛኒ ኣይኮነን። ስለዚ ንዘተባብዕ ውጽኢት ዕቱብ ስራሕ የድሊ። ኣብዚ ጉዳይ ኤርትራ፡ በብእዋኖም ዝትግበሩ ብርክት ዝበሉ መደባት ሓንጺጻ፡ ኣብ ሓያል ጽምዶ ትርከብ።

ስነ - ልቦና

ንመን ንመስል?

ኣስቴር የማነ

እዛ “ንመን ትመስል?” እትብል ሕቶ ኣብ ህይወትና ክንደይ ግዜ ሰሚዕናያ ኣለና? ክንደይ ግዜ እሞ ክንብሎ፡ መሊኡ። ሓቀይ? ከም ተራ ሕቶ፡ ካብ ግዜ ንእስነትና ኣትሒዝና ዝሰማዕናያ ስለዝኾነትሲ ልምድቲ እያ። ምስልና ናይ መን ምዃኑ ኣብ ዝተሓተትናሉ ግዜ፡ “ኣነ ደኣ ንኣደይ/ ኣቦይ እየ ዝመስል።” ኢልና ኢና እንምልስ። እዚ፡ ጥብቕ ኢሉ ዘይፈልጠና ሰብ ምስ ዝሓተና እዩ። ገሊኡ ሰብ ድማ ርግጸኛ ኮይኑ፡ “ንስኺስ ንኣቦኺ/ ኣደኺ ኢኺ ትመስሊ፡” ይብለካ። ከመይሲ ዝፈልጦ ስለዘለዎ።

ምስልኻ፡ ብንእሽቶኻ እዩ ዝፍለጥ። ንመን ከም እትመስል ገና ንእሽቶ እንከለኻ፡ “ንኣቦኡ፡ ንኣደኣ፡ ንኣቦሓጎኡ፡ ንዓባየ.... ትመስል፡” ትብሃል። ሕጂ’ውን ደጊመ እዛ ሕቶ ከልዕላ፡ “ንመን ንመስል?” ነቦና? ነደና? ብኸመይ? ወይ ብምንታይ ንመስሎም? ቡቲ ተፈጥሮ ዝዓደለና፡ ብዓይኒ ጥራይ ዝርአ ኣሰራርዓ ኣካላትና፡ ቁመናና፡ ባህሪና ወዘተ. ጥራይ ዲና ንስድራና ንመስል? እንታይ ሕቶኡ እያ ትሓትት ዘላ ኣይትበሉኒ። ንሱ ደኣ ተፈጥሮ ስለዘይሕሱ፡ ኩሉምሎም ኣባና እንደዩ ዘሎ። ኣብዚ ሓቂ እዚ ዘካትዕ የብልናን። ተረዳዲእና እንተሊናስ “ኣካይዳና፡ ስነ-ምግባርና፡ ኣዘራርባና፡ ኣከዳድናና፡ ናይ ስራሕ መንፈስና ወዘተ. ከም ቀደሙ ንወለድና፡ ንባህልናን ሕብረተ-ሰብናንዶ ይመስል ኣሎ?” እየ ዝብል ዘለኹ።

ኣቐድም ኣቢለ፡ “ምስሊ ብንእሽቶኻ እዩ ዝፍለጥ፡” ኢለ ነይረ። እዚ፡ ኩልና እንሰማምዓሉ ሓቂ እዩ። ናይ ግዜ ንእስነትካ ምስሊ ስለዝፍቶ እዩ ከኣ መስለኒ፡ ልዕሊ ዓበይቲ ኡቶም መንእሰያት ምስ መስትያት ዘለና ዝምድና ጥብቕ ይብል። ብፍላይ እኳ ደኣ ንሕና ደቀንስትዮ። ምስልና ክንርኢ ዋላ’ውን ሓንሳብ ትኹን ኣብ ቅድሚ መስትያት ጠጠው ከይበልና ኣይንውዕልን ኢና’ እንተበልኩ ምግናን ኣይኮነን። ብዘይካ’ዚ ኩልና እንፈልጦ መስትያት፡ ካልእ ‘ፍልይ’ ዝበለ መስትያት’ከ ንጥቀምዶ ንኸውን? ከመይ ዝበለ ‘መስትያት’ ንዝብል ሕቶ መልሰይ እዚ ዝስዕብ እዩ። “ውሽጥና ንምፍታሽን ምስ ሕልናና ንምዝታይን ዝጠቕሙና ‘ብዳህሪ ሕቶታት’ ንኑብስና ነቕርበላ’ዶ? ሕልናናን ትርኢትናን’ከ እንታይ ዝብል መልሲ ሂበና?...” ዝብሉ ሕቶታት ከም ፍሉይ መረጼን ክንጥቀመሎም ይግባእ። እስከ በላ፡ እንታይ ንመስል ኣለና? ሓደራኹን ኣሕዋተይ፡ “እንታይ ክንመስል ደኣ፡ ሰብ!” ኢልክን ከይትምልሳለይ። እቲ ምንታይሲ፡ ሰብ’ውን ብዙሕ እዩ ዓይነቱ። ቡቲ ፍሉይ መስትያት እሞ ንምስልና ንርአ፡ ጽቡቕ እንተለና ‘ብጽቡቓትና’ ከምኡ ኢልና ንቕጽል። ዘኽፍኣልና ነገር እንተረኺብና ግን..... ብድሕሪኡ እንታይ ከም እንገብር ይጠፍኣናዩ ኣይብልን እየ።

ከም ውልቀ ሰብ፡ ቀንዲ መለለዪ ዝኾኑና ነገራት ኣለዉና። ማለት ኣነ፡ ንስኻትክን፡ ንሱ፡ ንሳቶም መን ኢና ብኢደ እግርና ዘይኮንና ብምስሊ ገጽና ኢና እንልለ። እዚ እቲ ዝቐለለ መግለጺን መለለዪን ‘ምስሊ’ እዩ። ገጽና፡ ካብ መለለዪና ሓሊፉ መግለጺ ጽባቐና’ውን እዩ። ስለዝኾነ ከኣ ኣብ ገጽና ዝኾነ ኣበር ክህልወና ኣይንደልን። ኣብ መስትያት ቀሪብና ምስሊና ብምርኣይ፡ ዝተጸየቐናዮን ዝተበላሸናዮን እንተሎ ነዐሪ። ደኺምና ዲና ዘለና ፈዚዝና፡ ተሓጒስና ዲና ዘለና ሓሪቕና ምስልና ኣብ መረጼን ብምርኣይ ነረጋግጽ። ከምቲ ኣካልና ናይ መን ምዃኑ ብቐሊሉ ብገጽና ዝልለ፡ ሕብረተ-ሰብ ድማ ብድምር ናይ ኣነን ንሱን ንስኽን ንሳቶምን እዩ ዝልለ። ንሓደ ሕብረተ-ሰብ ብቛንቁኡ፡ ባህሉን ኣለባብስኡን ርኢኻ፡ እዚ ኤርትራዊ እዩ፡ እዚ ኣፍሪቃዊ፡ እዚ ህንዳዊ፡ እዚ ቻይናዊ፡ እዚ ዓረባዊ ኢልካ ክትፈልዮ ኣይትጽገምን። እቲ ምንታይሲ ንምስሉ ዘንጸባርቕ ነገር ስለዝረኸብካሉ።

ኣብዚ ቀረባ እዋን ዝመጸ፡ መንእሰያት ድማ ብምኽንያት ‘ፋሽን’ ንርዕሞም ዘለና ብዙሓት ንመልክዕናን ምስልናን ዝድውኑ ነገራት ካብ እንትግብር ሓጺር ግዜ ኣይገበርናን። እስከ ነዚ ናይ እዋንና ምስሊ ዝገልጹ ገለ ኣብነታት ንርአ። እንቅዓ ሜከ-ኣፕ ተደፍዲፉ፡ ኣብ ገጻ ቀጸላታት እናተፈቕደ፡ “ንኣደይ እየ ዝመስል፡” እትብል ጎርዞ ከመይ ኣቢላ ከተእምነና ትኽእል። ጸጉሪ ርእሱ ሕብሪ ለኸዩ፡ ከም ቅሚጦ ኣብ ሳዕሊ ኣትሒዙ፡ ኣብ ክልተ እዝኑ ጠልጠል ዝበለ ናይ እዝኒ ስልማት ገይሩ፡ “ኣነ ቅምጥ ኢለ ነቦይ እየ ዝመስል፡” ዝብል ጎበዝ ጎፍ እንተበለናኸ ሓቂ’ዶ የምስል? ዕርቃኑ ከይርአ፡ ንዘተቐደደ ልብሱ ለጊቡን ተኪቡን ዝኸደን ወለዶ እንከለና፡ ‘ደቂ ሎሚ’ ግን ኣብልዮም ዝሸጡልና ዝመስል ቢጀረግረግ ዝበለ ክዳውንቲ ተኸዲንና ሸናዕ እንተበልናስ ከመይ ገይርና ኢና ንወለድና ክንመስል? ምስሊ ኣቦና ከነጥፍእ፡ ምስሊ ኣደና ከነህስስ እናጸዓርና፡ “ይመስል’የ፡” ኢልና እንተ ተዛረብናስ መን እዩ ክኣምነና? “ነዚ ክትግዕታዶ ትርህጸ፡” እዩ ነገሩ።

ርግጸኛ’የ፡ ወለድና ንዓይኒ ደስ ብዘየብል ኣከዳድና ‘ተኸዲንናን ተመላኺዕናን’ ንደገ ክንወጽእ ከምዘይ ደልዩና። “እንታይ ኢኻ ትመስል ዘለኻ? እንታይ’ዩ እቲ ጸጉርኻ? ‘ቲ ክዳንካ? እንታይ ኢኺ ‘ቲ ተለሚጽኪ? ክዳን ረኺብ ኢልኪ ዲኺ ተኸዲንክዮ ዘለኺ?” ካብ ምባል ዝቦኾረ ወላዲ ክንደየናይ ከይህሉ። ስድራ-ቤት መበገሲ ሕብረተ-ሰብ ክሳብ ዝኾነት፡ ብሕብረተ-ሰብ ዘውቅስን ዘይድግፍን እናገበርና ሽለል ኢሉ ዝርኢ ወላዲ ኣይኅነፈንን። ንሕናኸ? መልሱ፡ ኣብ ቅድሚ እቲ ፍሉይ መረጼን ኮፍ ኢልና ንመልሶ።

ካብን ናብን ቛንቋታት ዝተሓናፈጹ ቃላት ምጥቃም’ውን ሓደ ካብቲ ንምስልና ዝድውን ዘሎ ተግባር እዩ። ዓርከ-መዘና ከተዕልል ኢልካ ተራኺብካ ክንሰኻ፡ ሃዲእካ ብዛዕባ ዕላማኻ፡ ህይወትካን መጻኢኻን ከተዕልል ኣይትርአን። ኣብ ክንድኡስ፡ “እንታይ ኢኻ ትሰቲ?” ተበሃሂልካ ጠራሙዝ ኣልኮላዊ መስተ ምድርዳር’ውን ዘይረአ ኣይኮነን። እዚን ካልእን ኣብ ገጽና ከም ማዓ ተኾዲሙ ምስልና ክድውንን ከኽፍእን ዝርአ ዘሎ ተግባር እዩ። ዝበዝሐ ግዜ፡ ኑቶም ‘ምዕቡላት’ እናበልና እንስዕቦም፡ ኑቲ መጉዲ ዕብየቶምን ዓወቶምን ኣይንቕድሖን ኢና። እቲ ቀንዲ ሕማቕ ጸገምና ከኣ እዚ እዩ። ኑቲ ንመንነትናን ባህልናን ዘጥፍእ ወረራ ግን ኢድና ጢል ኣቢልና ክንቕበሎ ንቀዳደም። እቲ ክኸውን ዝግብኦ ግን ኣብ ክንዲ ቀንጠ መንጢ ምስካም፡ ኑቲ ናይ ስራሕ፡ ለውጢን ሓርኮትኮትን መንፈስ ምስራጽ እዩ ነይሩ። እዛ መልሲ እዚኣ ግን ቢታ ፍልይቲ መረጼን ንምስልና ምስ ረኣና እያ እትርከብ።

‘ንመን ንመስል?’ ንኹልና ዝምልከት ሕቶ እዩ። ኣብ መዓልታዊ እንነብሮ ንጥፈታትን ስራሓትን እናኣእተና፡ ነፍሲ-ወከፍና ብግብሪ ኽንምልሶ ድማ ዕዮ-ገዛ ኩልና እዩ። ካብ ኩሉ ኡቶም ‘ተማሂርና ኢና’ እናበልና ብፍልጠት ዝዘቕበብና ኮይኑ ዝስመዓና ወለዶ ክንጥንቀቕ ግዴታና እዩ። ንሕብረተ-ሰብ ጻህያይ ክንኣልየሉ ዓቕሚ ዘይብልና እንተኾይኑ፡ ሓድሽ እሾኽ ወይ ጻህያይ ክንተኽለሉ ድማ የብልናን። ነዚኣ ትኸውን ሓንቲ ዘጋጠመትኒ ኣብነት ወስ ከብለልኩም።

ኩርምተይ ሓሚመ ንሕክምና ይኸደ ልኩም። ሪጋና ክሳብ ዝኣክል፡ ምስታ ብቕድመይ ዝነበረት በዓልቲ ሪጋ ዕላል ንጀምር። “ቃንዛ ኣለኪ ደዩ?

ክትሰድዮ ዲኺ ወላስ...." እናበለ ዝጀመረ ዕላል ጨናፍር እናፈጠረ ኣብ ሓድሕድና ሌላ ክንጉበርን ካልእ ጫሌዳ ዕላል እናፈጠረ ክስፍሕን ክኢሉ። ከይዱ ከይዱ ድማ ናብ ጉዳይ ቁርን ኣኩዳድናን በጺሑ።

ምስ'ዛ መዘናይ ዝነበርናዮ ዝርርብ እዩ ድማ ብርዐይ ኣልዒለ ገለ ክብል ዘገደደኒ። ዕላልና ብዝዕባ ኣዚ እናኣኽፍአ ዝኸይድ ዘሎ ኣኩዳድና ዘተኩረ እዩ ነይሩ። ኣነ "ኽኽፍእ ኣለና" ዝብል ርእይቶ እዩ ነይሩኒ። እዛ መተዓልልተይ ዝበልኩኹም ግን ንሓሳባተይ ትድግፍ እናመሰለት ግን ከኣ ብመመኽነይታታት ኑቲ ነገር ልክዕ ክትጉበሮ እናፈተነት ወሰን ወሰን ትብለለኩም። ጽንሕ ኢላ ግን "ደስ ዘበለኒ እንተ ተኸደንኩስ እንታይ ኣለዎ? እዚ እኮ ናጽነተይ እዩ።" ኢላትኒ ሓወሲ ንድር ኢላ። ልክዕ ንምኧን፡ ኣኩዳድናኣ'ውን ካብዚ ርእይቶኣ ዝረሓቐ ኣይኮነን ነይሩ። ዝነበርናዮ ዝርርብ ከም ዘለዎ ክጽሕፈልኩም።

"ስምዕኒ እዛ ሓፍተይ፡ ቀዳማይ ነገር ኣብ ናጽነትኪ ኣትዩ ደስ ዝበለኪ ምኽዳን ዝኸልከለኪ ኣካል ስለዘየለስ እነሆኺ'ኳ ለቢስክዮ። ጸገም የብሉን ማለት ግን ኣይኮነን። ኩልናኻ ኣብ ሓደ ደረጃ ዕድመ እንተሃለና፡ ብሓደ መልክዕ ብፋሽን ንጽሎ ማለት ግን ኣይኮነን። ከተረጋግጺ እንተደሊኺ፡ ሓንሳብ ኣብ ጐደና ደው ኢልኪ ትዕዝብትኺ ውሰዲ። እንታይ ስለዝኾነ እዩ እቲ ካልእከ ዘይጽሎ ኢልኪ'ኺ ትሓስቢዶ? ተስፋ ይጉበር "ፋራ ኮይኑ" ኢልኪ ከይትምልስለይ። እቲ ቅኑዕ መልሲ፡ ንባህሉ፡ ሕብረተ-ሰቡን ሃይማኖቱን ኣብ ግምት ኣእትዩ ዝኸይድ ስለዝመርጽ እዩ። 'ናጽነተይ' ከኣ ኢልኪ፡ እቲ ናትኪ 'ናጽነት' እትብልዮ ንናይ ካልእ ናጽነት ክጣሕስ ከም ዘይብሉ ድማ ኣዐሪኺ ክትፈልጢ ይግበኣኪ። ናጽነትኪ ስለዝኾነ ተቐሊዕኪ ትኸዲ ኣለኺ። ናጽነቱ ኮይኑ ኣንጐልሒጡ ነንዘጠመተኪ ወዲ-ተባዕታይከ "ኣይትጠምተኒ" እናበልኪ ዲኺ ክትከዲ? ካብኡ ሓሊፉ'ውን ናጽነታ ሂቡዋ ዝረኣየት ዓይኑ ኣስሒታቶ ዶብ ናጽነቱ ክሕሉ ዘይክኣለ ጎበዝ ብናይ ኣኩዳድናኺ ናጽነት ተደፋፊኡ ኢዱ እንተሰደደልኪን ኣብ ጽምዋ ሓደጋ እንተወደቐኪንከ እንታይ እዩ ክበሃል? ሓንሳብ ሓንሳብ ናጽነትናውን ይገፍሓና ከይህሉ ክነስተውዕለሉ ይግበኣና እዩ" ክብላ ከለኹ፡ ኣፍንጫኣ ብኹራ ተነፊሑ ነበረ።

"ኣደታትና ዘረጋገጸልና መሰል'ኳ እዩ" ወሲኻትኒ። "ወሓጥዮ እንተበልኩዋስ ትጎስም" ኮነኒ። ከምዚ ዓይነት መልሲ፡ ካብ ሓንቲ 'ትምህርቲ ጸጊበ'የ ትብል ሰብ ክወጽእ ዝተጸበኽዎ ኣይኮነን። ሕጂ'ዶ ክሕሱ ኮይኑ። ዘይዕግበታ ክትገልጽ ፍሕትሕት እኳ ትብል እንተነበረት፡ ካብኡ ዘይሓልፋ ኢለ ግን ዘረባይ ደኣ ቀጸልኩ።

"ኣደታትና ዘረጋገጸልና መሰል'ኳ እዩ' ምባልኪ እታ ልዕሊ ኩሉ ገሪማትኒ ዘላ እያ። ቀዳማይ ነገር፡ ጀጋኑ ኣደታትና ተቐንጢጥኪ ክትከዲ ኢለን ኣይኮናን መሰልና ኣረጋጊጸንኦ። ሰማዲ ደኣ እናሰኣና እምበር፡ ውላዳ ተቐሊዳ ክትከይድ እትፈቕድ ኣደ'ውን የላን። ፈቐዶ በረኻ ከርተት ክብላ ከለዋ ማዕረ ብጾተን ሓጺር ስረ ተኸዲነን እየን ሓሊፈንኦ። እዚ፡ ኩልና ዘይንኽሕዶ ሓቂ እዩ። ግን፡ ከምዚ ኣነን ንስኽን ንጉበሮ ዘለና ኣርማይዮ ምሉእ ክዳውንቲ ኣቐሚጠን ኣይኮናን ከምኡ ዝኸደና ነይረን። እታ ሓንቲ ዝነበረት ነዋሕ ስረ፡ ንክልተ ሰብ መታን ክትከይድ ተባሂሉ ተቖሪጻ ክልተ ሓጻር ስረ ትስራሕ ስለዝነበረት እዩ። ተጋደልቲ፡ ብጸገማምን ስእኑቶምን እዮም ከምኡ ዝኸደኑ ዝነበሩ ክብለኪ ከለኹ መቸም ኣይትካትዕንን ትኾኒ። እምበርከ እንተሓሰብክዮ፡ ኣብቲ ቆርበትካ ዝልብልብ ህሮርማ ጸሓይን ንማህጸን ኣደኻ ዘመኒ ኣስሓይታ ቀዅሪንሲ ነዓኣ ክኸደኑ ብሂነምዶ ይመስለኪ።" ምስ በልክዋ ገይራ ዝጠመተትኒ ባዕልኹም ቀረጽዎ።

ብሓፈሻ፡ ርእይቶይ ከም ዘይተዋሕጠላ ብሩህ እዩ ነይሩ። ካብ ጐድነይ ተንሲኣ ሓንሳብ ኔው ነጀው ኢላ ኮፍ በለት። እቲ ዘረባ ካብ ቃንዛ ኩርምታ ንላዕሊ ግዲ ተሰሚዕዋ ኮይኑ። እዛ ኣርእስትና ከየብሰልናያ ግን ሪጋኣ ኣኺሉ ናብ ሓኪም ኣተወት። ብድሕሪኡ፡ ኣነውን ሪጋይ ኣኺሉ ናብ ሓኪም ስለዝኣተኹ ኣይተራኸብናን። ተስፋ ይጉበር ግን እዚ ከምዚ ዓይነት ኣተሓሳስባኣ ንኻልእ ከይለከመ ከሎ ከምታ ዝሓሰኽት ኩርምታ ክትሰዶ።

ኣብ ኣካዳዳና፡ ብዙሕ ክንሓስበሉ ዘለና ነገራት እዩ ዘሎ። ግድን እኮ ኣይኮነን ነንዝመጸ ፋሽን ፈሺ ፈሺ ክንብለሉ ዘለና። "ምስ ቁመናና፡ ባህልና፡ ሃይማኖትና ከመይ ይሰማማዕ?" ኢልና ሓሲብና እንተ ንጉበሮ ጽቡቕ እዩ። ክብሪ ሕብረተ-ሰብ ኣይምተንከፍናን፡ ካብ መግናሕትን ነቐፈታን ዓበይቲ ድማ ምተገላገልና።

ኣደ፡ ቀዳመይቲ ናይ ህይወትና መምህር ምኻናን መቸም ዘካትዕ የብልናን። ሎሚ፡ መልሓሳን ሕምብርታን ተሰቒሩ ናብ ደረጃ ኣደ ዝበጽሐት መንእሰይ፡ ንዓኣ እናረኣየት ዝዓበየት ውላዳ ድማ "ኣብ ገጺይ ክውቀጥ እየ" ካብኡ ሓሊፉ'ውን "ብስቕሬን ክመልእ እየ" እንተበለታ እንታይ ኢላ ኮን ትምልሰላ ትኸውን። ዋላ ደኣ ኣካይዳ እታ ኣደ እሩም ኣይንበር እምበር፡ ንውላዳ ትምኢላ "ሕራይ" ኢላ ትፈቕደላ እያ ዝብል ግምት የብለይን። ባህጊ ኩሉ ወላዲ፡ ጌሩም ስነ-ምግባር ዘለዎ ውላድ ምዕባይ ስለዝኾነ። "እታ ውላዳ ግን ትሰምዓዶ?" እዩ እቲ ዝስዕብ ሕቶ። እቲ ምንታይሲ እንታይ እናረኣየትን እናተማህረትን ምስ ዓበየት እያ እሞ ንነውሪ ናይ ሕብረተ-ሰባ ክትምእዘዝ። "ኣንቲ ሎሚ መሮዓት፡ ጽባሕ ትኾኒ ሓማት።" እዩ ነገሩ እሞ ኩሉ እቲ ሎሚ ንጉበሮ ንናይ ጽባሕ ምስልና ዝጸልው ከይከውን ንጠንቀቐሉ።

ኣሕዋተይ፡ ካብ ወለድና ቅድሚ ጥሪትን ንብረትን ምስሊ ኢና እንወርስ። ደጋውን ውሽጣውን ምስሊ። በላ ስከ፡ ውሕልነት ናይ ኣደና ብዝግባእ'ዶ ወሪስና ንህሉ? ጥበብ ናይ ኣቦናኸ? እቲ ናይ ስራሕ መንፈስምን ኒሓምን ቅምጥ ኢሉ ምሳና ክህሉ በዓልቲ ምሉእ ተስፋ እየ። ወለድና፡ ንባህልን፡ ንሓሳበን፡ ንራእዮም፡ ንሕልሞም፡ ንእምነቶም፡ ንመንነቶም፡ እንተመሲልና እዮም ምስሊ መጻኢ ወለዶኦም ኣባና ርእዮም ሩፍ ዝብሉ። እቲ ከውርስዎ ዝደልዩ ንሱ ስለዝኾነ። ወለዶ ሎሚ፡ 'ንመን ኢና ንመስል ዘለና? ኩሉ ግዜ ክንሓስበሉ ዘለና ሕቶ እዩ። ትርኢትናን ኣተሓሳስባናን ንባዕዳውያን ይመስል ከይህሉ ንኼጋና ኣብ ግዜኡ ንተኣረመሉ። "ቆልዓ ብንእሱ፡ ቆርበት ብርሑሱ።" ስለዝኾነ ንመን ከም እንመስል ሕጂ ብግዜ ንእስነትና ኢና ክንፍለጥ ዘለና።

ብፍላይ ከኣ ደቀንስትዮ እቲ ዝኸበደ ዕማምናትና ክኸውን ባህርያዊ እዩ። ኣደ፡ ብሙብራህቲ ናይ ገዛ ክትውከልን ውሉዳ ናይ ምምእዛን ጾር ናብኣ ክዘዙ ምርኣይን ልሙድ ነገር እዩ። ከመይሲ፡ ኣብ ቤታ ኮይና 'ሰብ' እያ ትሰርሕ። እቲ ንሳ ዝሰርሓቶ 'ሰብ' ድማ ካብ ጾር ስድራ-ቤቱ ክሳብ ጾር ሃገር፡ ኣብ ማእገሩ ዝስከም ሓይሊ ዘለዎ 'ሰብ' እዩ። "ንኣቦኡ/ ኣደኡ እያ ትመስል።" መታን ክንበሃል፡ ታሪኽ ናይ ኣቡሓጎታትና፡ ጅግንነትን ተወፋይነትን ናይ ኣቦታትናን ኣደታትናን፡ ብልሓን ጽንዓትን ናይቶም ሃገር ዝሃንጹ ዘለዉ ዓበይቲ ኣሕዋትና እናረኣና ኣሰርም ንርገጽ። ውሽጥና ዓሪቑ ኣውያቱ ከየስምዐ እንከሎ ሎሚ ድሉዋት ንጽናሕ። ኣብ 'ዕዳጋ ምዕባለ' ብምውራድ፡ ንዕበየትናን ዕቤየት ሕብረተ-ሰብናን ዝኸውን ሓድሽ ሓድሽ ፍልጠትን ጥበብን ንውሽጥና ንምልኣዮ። ብድሕሪኡ፡ ግድን ብምስልና ክንሕበን ኢና። ሽዑ... ብኹርዓት ኣፍ-ልብና ነፊሕና፡ "ኣነ ቅምጥ ኢለ ነደይ/ ነቦይ እየ ዝመስል።" ክንብል ከምሕረልና እዩ።

ደቀንስትዮ ዓለም

ተስፋኣለም የማነ

ዛንታኣ፡ ኣጀማምራኡ ዛንታ ሚልዮናት ውጹዓት ደቀንስትዮ ኣፍሪቃ'ዩ ነይሩ። ዘጋጠምዋ ሽግራት፡ ጃጅያ ኢዳ ክትህብን ንዕጫ ኣደታታ ብዘይ ፍታዋ ኣሜን ኢላ ክትቅበሎን ዘገድዱ'ዮም ነይሮም። የግዳስ፡ በቲ 'ሰበይቲ ንሰብኣይ ከተገልግል ጥራሕ'ያ ተፈጢራ' ኢሉ ዝምጉት ጸዋግ ሕብረተ-ሰብ ከይተዳህለት ተቢዓ ኣብ እምነታ ብምጽናዕ ሓርነታ ስለዘየድፈረት፡ ልዕሊ ኩሉ ድማ ካልኦት ውጹዓት ደቀንስትዮ ኣሰራ ንኽሰዕባ ፍኖተ-ሓርነት ስለዘርኣየተን፡ ዓለም 'ኣገናዕ' ኢላታ። ናብ መድረኽ ክብሪ ኣደይብ'ውን ሸሊማታ። ብሕጂ ድማ ካብኣ ገና ብዙሕ ኣበርክቶ ትጽበ ኣላ።

ኣና ገባለ ዱባ፡ ኣብ ማእከል'ቲ 'ጓል እንተ ዘይተኸንሺባ ብላሽ እያ፡ መዋረዲት ስድራኣን ሕብረተ-ሰባን እያ ትኸውን' ኢሉ ዝኣምን ዓቃባዊ ሕብረተ-ሰብ እያ ተወሊዳ። ማለት፡ ኣብ ሰሜናዊ ክፉል ኬንያ ካብ ዝርከባ ቁሸታት ሓንቲ ኣብ ዝኾነት ቁሸት ቶርቢ። ኣብታ 19 ቈልዑ ዝፈረየት ስድራ ሕሳስልደ ብምንባራ፡ ንሳ ጥራሕ'ያ ናብ ቤት-ትምህርቲ ተላኢኻ ኣብ መኣዲ-ፍልጠት ክትካፈል ዕድል ረኺባ። እንተኾነ፡ ስድራኣ ሓዊስካ እቲ ሕብረተ-ሰብ፡ ጓል ደብተራ ሒዛ ናብ ቤት-ትምህርቲ ክትመላለስ ክርኢ ባህ ዘይብሎ፡ ብንእሽቶኣ ተመርዕያ ክትዘምድን ክትወልድን እንክላ ግን 'ድንቂ' ኢሉ ዝሕጎስ ስለዝኾነ፡ በዚ ምኽንያት ናይ ትምህርቲ ጉዕዞኣ ውሑስ ኣይነበረን። ኮይኑ ድማ፡ ገና ኣብ መባእታ ደረጃ እንከላ፡ ማህደር ትምህርታ ደርብያ ነዴታታ ክትመስል ዘገድድ ኩነታት ኣጋጠማ።

ፈለማ፡ ኣብ ኣእምሮኣ ክገድፎ ዝኽእል ከቢድ በሰላ ከይሓሰብሉ - ኣብ መበል 12 ዓመት ዕድሚኣ፡ ስድራኣ ኢዳን እግራን ኣሲሮም፡ ኣፉ ብጨርቂ ዓቢሶም ኣኸንሸቡዋ። ድሕሪ ክልተ ዓመት ማለት ኣብ መበል 14 ዓመት ዕድሚኣ ከኣ፡ ማህደር ትምህርታ ኣሕዲጎም ብዘይድሌታ ምስ ዘይትፈልጦ ጠላዕ ጉበዝ ኣሕጸዩዋ። ደቁ ንምቕላብ ተሸጊሩ ዝነበረ ኣቦኣ፡ ስድራ'ቲ ጎበዝ ርቡሓት ሰብ ጥሪት ምዃኖም ምስ ፈለጠ፡ ርቡሕ ገዝሚ (ከብቲ ወይ ኣግማል) ክረክብ ኢሉ'ዩ ንሕቶኦም ዓይኑ ከይሓሰየ ተቐቢሉዎ። እንተኾነ፡ ትምህርቲ እታ እንኮ ካብ ጭቆናን ባርነትን እትገላገለላ በዓቲ ሓርነት ምዃና ዝኣመነት ጎባለ፡ ሃዲማ ኣብ መምህራና ተዓቘበት። ዘጋጠማ ኩሉ ዘርዚራ ምስ ነገረቶም ከኣ፡ ናብ ቤት ስድራኣ ብምምጻእ፡ ትምህርታ መታን ክትቅጽል፡ እቲ ናይ መርዓ መደብ ክስረዝ ለመኑ። ኣደኣ ኣገዳስነት ትምህርቲ ቅሩብ ዝስቈራ ሰብ ስለዝነበረት፡ ንለመ ናኦም ቀልጢፋ ተቐበለቶ። ኣቦኣ'ውን ንበይኑ ክምጉቶም ዓቕሚ ምስ ሰኣነ፡ ዕረ እናጠዓሞ ነቲ ሓሳብ ተቐበሎ። በዚ ከኣ ካብቲ ተዳልዩላ ዝነበረ መጻወድያ ሓዳርን ደርዓን ኣምሊጣ ትምህርታ ቀጸለት።

ናይ መባእታን ማእከላይን ደረጃ ትምህርታ ኣብ ዓዳ ኣብ ዝርከብ ቤት-ትምህርቲ ምስ ዛዘመት፡ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርታ ንምቕጻል ስድራኣን ዓዳን ገዲፋ ናብ ርሑቕ ዓዲ ከደት። 'ሞይ - ካልኣይ ደረጃ ቤት-ትምህርቲ ኣዋልድ' ኣብ ዝተባህለ ኣሕዳሪ ቤት-ትምህርቲ ብምእታው ድማ፡ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ክፍሊ ብልጫ እናወሰደት ክሳብ 12 ክፍሊ ተማሂረት። ካብኡ ቀጺላ'ውን ካብ ኣዋልድ ዓዳ ንበይና ናብ 'ሜሩ' ዝተባህለት ከተማ ብምጉዓዝ፡ ኣብ ሜቶዲስታዊ ዩኒቨርስቲ ኬንያ ኣተወት። ኣብ ዓውደ-ትምህርቲ ምእላይ ሕሙማት (ነርሲን) ንኣርባዕተ ዓመት ኣጽኒዓ ድማ ብቕዳማይ ዲግሪ ተመረቐት። ሕጂ'ውን በዚ ደረጃ'ዚ ስለዘይዓገበት፡ ናይ ማስተረይት ትምህርታ ንምቕጻል ኣብቲ ፍሉጥ ዩኒቨርስቲ ሞይ ኣመልከተት። ሰሊጡዋ ከኣ ኣብቲ

ዩኒቨርስቲ ብዛዕባ ለበዳዊ ባህርይ ዘለዎም ሕማማት ኣጽንዐት። ኣብ መወዳእታ ድማ፡ ብዓልቲ-ሞያ ስነ-ሕማም ለበዳን (epidemiologist) ኣላይት ሕሙማትን ኮይና፡ ኣብ ዞባኣ ኣብ ዝርከብ መወከሲ ሆስፒታል ተቘጺራ ስራሕ ጀመረት።

ነርስ ገባለ፡ በቲ ን18 ዓመታት ተማሂራ ዘጥረየቶ ክቡር ሞያኣ ኣብቲ ሆስፒታል እናሰርሐት ንሕብረተሰባ ከተገልግል ምብቅዓ'ውን ምሉእ ዕጋበት ክስምዓ ኣይከኣለን። ብፍላይ ኣብቲ ናታ ደረጃ ከበጽሓ እናተመነያ እንከለዋ፡ ገና ኣብ ንኡስ ዕድመኣን ብሰንኪ ግዱድ መርዓ ተኾሊፈን ህይወት ዝጸልመተተን ኣዝየን ብዙሓት ኣዋልድ ከም ዘለዋ ምስ ዘከረት፡ ፈጺማ ክትድቅስ ኣይከኣለትን። ኣብ መወዳእታ ከኣ፡ ነዘን 'ውጹዓት' ዝበለተን ኣዋልድ ንምሕጋዝ፡ ልዕሊ ኩሉ ድማ እቲ ኣብ ልዕሊኣን ዝፍጸም ግህሰታት ደው ክብል ንምጥባቕ፡ 'ገባለ ዱባ ፋውንደሽን' ዝሰመየቶ ኮማዊ ማሕበር ኣብ 2014 መስረተት።

ተማሂረት መባእታ ደረጃ እንከላ፡ ስኣን ኣፍልጦን ሕጽረት ሞዴስን፡ በኹሪ ወርሓዊ ጽድያታ ፈሲሱዋ ክዳና ምስ ተጸየቐት - ኣብ ክፍላ ዝነበሩ ደቂ-ተባዕትዮ መማህርታ ክሳብ ትበኪ ዓጉጎም ስሒቖማን ኣባጭዮምላን ነይሮም። ብድሕሪኡ፡ ብክቱር ሕንከት ዝኣክል ንልዕሊ ሓደ

ሰሙን ካብ ትምህርቲ ሓኪላ ኣብ ገዛ ኮፍ ኢላ። ነዚ ምስ ዘከረት እምበኣር፡ እቲ ሽው ንዓኣ ዘጋጠማ ጸገም ሕጂ'ውን ኣብ ካልኦት ትሕቲ-ዕድመ ደቀንስትዮ ተማሃሮ መታን ከየጋጥም፡ ናይ ሞዴስን ካልእ ናውቲ ንጽህናን ሓገዝ ንምግባር ተበገሰት። ናብ

ብዙሓት ኣብያተ-ትምህርቲ ብምንቅስቓስ ከኣ፡ ንኣሽሓት ተማሃሮ ክትሕግዝ ክኣለት። ካብዚ ሓሊፉ'ውን፡ ክሽቦ፡ መርዓ ትሕቲ-ዕድመን ካልኦት ኣብ ልዕሊ ደቀንስትዮ ዝፍጸሙ ጉዳእቲ ልምዲታትን ንኽተርፉ - ኣብ ዉሽጢ'ቲ ሕብረተ-ሰብ ጉስጓሳትን ኣስተምህሮታትን ምክያድ፡ ከምኡ'ውን ንነፍሰ-ጾራት፡ ሓራሳት፡ ልምዳውያን ኣሕረስቲን ካልኦትን ዝምልከት ዝተፈላለየ ስልጠናታት ምሃብ፡ ኣብ ትሑት ቁጠባዊ ደረጃ ንዝርከቡ ወገናታ ደገፍ ምግባር ዉራየይ ኢላ ተታሓሒዛቶ።

ገባለ፡ ማራኺ መልክዕን ቅርጺ-ኣካላትን ስለእትውንን፡ ኣብ 2013 ንብዙሓት ኬንያውያን ቆናጁ ብምስዓር፡ 'ወይዘሪት ቱሪዝም ኬንያ' ኣቢላ ኣኽሊል ዓወት ኣብ ርእሳ ደፊኣ ነይራ። እንደገና 'ኣምባሳድር ሰላም' ዝብል ክብሪ'ውን ረኺባ ነይራ። ነቲ ኣብኡ ዝረኸበቶ ክብሪን ብእኡ ኣቢላ ዘጥረየቶ ጽልዋን ተጠቒማ ከኣ፡ ኣብ ሕብረተ-ሰባ ማዕርነት ደቀንስትዮ ንኽረጋገጽን ንደቀንስትዮ ዘየዳኒ ናይ ትምህርቲ ባይታ ንኽጣጣሕን ብዙሕ ጎስጒሰት። ነቲ ካብቲ ውድድር ዝረኸበቶ ገንዘባዊ ሽልማት ከኣ፡ ካብ ደሞዛ ዘጠራቐመቶን ቅሩብ ገንዘብ መሊኣ፡ ኣብ መበቆል ዓዳ ዓበይቲ ወለዲ መሃይምነት ዘጥፍእሉ፡ ቈልዑ ድማ ምስ ፊደላት ዝላለይሉ ቤት-ትምህርቲ ከፈተት። ኣብዚ እዋን'ውን፡ ካብ 1ይ ክሳብ 8ይ ክፍሊ ዘምህር ሓድሽ ቤት-ትምህርቲ ንምህናጽ፡ 40,000 ትርብዒት ሜትሮ ዝስፍሓቱ መሬት ሓቲታ ኣላ።

ከም ውጽኢት ናይ'ዚ ኩሉ ዝውሰደቶ ሰናይ ተበግሶታት ድማ፡ ኣብ 2019፡ ካብ ኣመሪካ 'Global Citizen's Choice Award' ዝብል - 50 ሽሕ ዶላር ዝሓዘ ናይ ክብሪ ሽልማት ተላእከላ። ኣብ 2020 እውን፡ ሓንቲ ካብ ቀዳሞት '100 ጸለውቲ መንእሰያት ኣፍሪቃ' ተባሂላ ብብዙሓት መጽሔታት ናይዚ ኣህጉር ተረቚሓ። እንደገና ኣብ 2022፡ ኣብ ዱባይ ዝመደበሩ 'Aster DM Healthcare' ዝተባህለ ሕብረ-ሃገራዊ ኩባንያ ጥዕና፡ ብምኽንያት ኣህጉራዊ መዓልቲ ነርሳት ኣብ ዘዳለዎ - ካብ 180 ሃገራት ዝተወከሉ ልዕሊ 24,000 ተወዳደርቲ ነርሳት ዝተሳተፍሉ ኣህጉራዊ ውድድር፡ ገባለ ንኹሎም መወዳድርታ ረቲዓ ከም እተዓወተት ኣበሰረ። 'ናይ ዓለምና ዝበለጸት ነርስ' ዝብል ክብሪ ብምግዛም ከኣ፡ ንፈለማ ግዜኡ ከኣ፡ 'Aster Guardians Global Nursing Award' ዝብል መዳልያ፡ ምስክር ወረቐትን 250 ሽሕ ዶላርን ኣዕተረ። መንግስቲ ኬንያ'ውን ብግዲኡ ኣብቲ ዓመት'ቲ 'ጅግና' ዝብል ክብሪ ሃባ።

ገባለ፡ ሕጂ'ውን መሰልን ማዕርነትን ደቀንስትዮ ኣብቲ ሕብረተ-ሰብ ንምርግጋጽ፡ ንደቀንስትዮ ዝሃስዩ ኩሎም ጉዳእቲ ልምዲታት ንምትራፍ፡ ተሳትፎ ደቀንስትዮ ኣብ ትምህርቲ ንምዕባይ፡ ንቕሓት ሕብረተ-ሰብ ኣብ ሕቶ ደቀንስትዮ ንምብራኽ፡ ወዘተ. ከተካይዶ ዝጸንሓት ንጥፈታት ገና ኣበርቲዓ ትቕጽሎ'ያ ዘላ። በቲ ዝረኸበቶ ናይ ርብዒ ሚልዮን ዶላር ገንዘባዊ ሽልማት ተሓጊዛ፡ ኣብቲ ሕብረተ-ሰብ ንዘለዋ ዘይተፈጸመ ዓቢ ሕልሚ ክትፍጽሞ ምኳና ከኣ ቃል ኣትያ ኣላ።

ዝኸበርኩም ኣንበብቲ ዓምዲ 'ደቀንስትዮ ዓለም'፡ እተን ኣብ ሕክምናን ካልኦት ዓውዲታትን ባዕሉ ኣፍ ኣውጺኡ ዝዛረብ ፍሉይ ዉልቃዊ ኣበርክቶ ዝገብራ ዘለዋ ሃበርም ኤርትራውያን ደቀንስትዮኽ፡ ንኣበርክቶኣን ምስ ዓለም እንተ ዘላልያኦስ ክንደይ ክብሪን ሽልማታትን ምረኸባሉ ኢልኩም ትግምቱ?

ንሓለውተን ዝለዓለ መሃያ ዝኸፍላ ክዋኽብቲ ደቀንስትዮ

ተስፋኣለም የማነ

ኣብዚ ማሕበራዊ ክብሪታቱ ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናጠስጠሰ ክኸይድ እንዕዘቦ ዘለና ምዕራባዊ ዓለም፡ ኣብ ንግዲ፡ ስነ-ጥበብ፡ ስፖርትን ካልእ ዓውድታትን ዝና ዘጥረዩ ፍሉጣት ሰባት፡ ዝናኦምን እንጀራኦምን እናስተማቕሩ እፎይ ኢሎም ንምንባር እናተሸገሩ'ዮም ዝመጹ ዘለዉ። እዚ ዝኾነሉ ምኽንያት ከኣ፡ ስርቂ፡ ጾታዊ ዓመጽ፡ ቅትለት፡ ግህሰት ብሕታውነትን ካልእ ገበናዊ ተግባራትን እናሳዕረረ ይመጽእ ስለዘሎ'ዩ። ስለዚ፡ ድሕነቶምን ድሕነት ናይ ዘጥረዩዎ ሃብቲን ንምርግጋጽ፡ ከምኡ ድማ ዝናኦምን ተቐባልነቶምን ንምዕቃብ ክብሉ፡ ብገዚፍ ወጻኢታት ምኩራት ሓለውቲ ነፍሲ (body-guards) ቈጺሮካ ምንባር መተካእታ ዘይብሉ ሕርያ ኮይኑዎም ኣሎ። በዚ መሰረት፡ እዘን ዝስዕባ ፍሉጣት ደቀንስትዮ ዓለምና፡ ነቶም ከሕልዉወን ዝቘጸራኦም ደቂ-ተባዕትዮ ሓለውቲ-ነፍሲ ብዝኸፍላኦም ልዑል መጠን መሃያ ኣብ ቅድሚት ተሰሪዐን ይርከባ፡-

1. ኬቲ ፔሪ፡- እዛ ጓል 39 ዓመት ኮኾብ ደምጻዊት፡ ካብ ዓውዲ ሙዚቃ ዝረኸበቶ 330 ሚልዮን ዶላር ዝግመት ሃብቲ ኣለዋ። ፓስካል ዱቬር ንዝተባህለ ቀዋሚ ሓላዊኣን ካልኦት ግዚያውያን ሓለውታን ድማ፡ ዓመታዊ ከባቢ 1.5 ሚልዮን ዶላር ወጻኢታት ትገብረሎም።

2. ኣንጀሊና ጆሊ፡- ኣብ ዓለም እቲ ዝኸበረ ሓላዊ ነፍሲ ናይ መንዩ ምስ ዝበሃል፡ ዝበዝሕ ግዜ ናይ ኣንጀሊና ጆሊ እዩ ዝበሃል። እዚ ማርክ በሊንግሃም ዝተባህለ ምኩር ሓላዊ፡ ቅድሚ ዓሚል ኣንጀሊና ጆሊ ምዃኑ፡ ኣፍካ ማይ ዘምዕግ መጠን መሃያ እናተኸፍለ ንብዙሓት ክዋኽብቲ ሆሊዉድ ሓልዩ እዩ። ካብ ሞያ ተዋስኦ ዝረኸበቶ ኣስታት 120 ሚልዮን ዶላት ሃብቲ ዘለዋ ጓል 49 ዓመት ኣመሪካዊት ኣንጀሊና ጆሊ፡ ነዚ ዝተጠቕሰ ሓላዊኣ ዓመታዊ ኣስታት 2 ሚልዮን ዶላር ወጻኢታት ትገብረሉ።

3. ጀኒፈር ሎፐዝ፡- ኣብ ምውሳእን ምድራፍን ሒደት መወዳድርቲ ጥራሕ ዘለዋ ጓል 54 ዓመት ጀኒፈር ሎፐዝ፡ 400 ሚልዮን ዶላር ዝግመት ሃብቲ ኣኻዕቢታ ስለዘላ፡ ነቲ ሚች ኣንቶኒ ዝተባህለ ሓላዊኣ ዓመታዊ 1.5 ሚልዮን ዶላር መሃያ ምኽፋላ ከም ሓላል'ያ ትርእዮ።

4. ተይለር ስዊፍት፡- ንሞያኣ እኹል ዝናን ኣስታት 400 ሚልዮን ዶላር ሃብቲን ረኺባትሉ እያ። በዚ ምኽንያት፡ ብዙሕ ግዜ ግዳይ መጥቃዕቲ ብሰላሕታ ተጸጊዖም ድላዮም ገይሮም ናይ ዝኸዱ ሰባት ስለዝኾነት፡ ኣብ ጉዳይ ድሕነታ ዋጋ-ዕዳጋ ኣይትገብርን'ያ። ነቶም ካብ እግራ ዘይፍለዩ ትኩራት ሓለውታ፡ ዓመታዊ ሓደ ሚልዮን ዶላር ትኸፍሎም።

5. ቢዮንስ፡- ኣብ መድረኽ ሙዚቃ ዓለም ብዝሃነጸቶ ዝና ተሓጊዛ ካብ 800 ሚልዮን ዶላር ዘይውሕድ ሃብቲ ዘኻዕበተት ቢዮንስ፡ ኣብ 2013 ካብ ትደርፈሉ ዝነበረት መድረኽ

ተጐቲታ ስለዝጸደፈት፡ ኣብ 2014፡ 'On the Run' ዝሰመየቶ ኣህጉራዊ ሙዚቃዊ ዑደት ኣብ እተካይደሉ ዝነበረት እዋን፡ 500 ኣባላት ጸጥታ ቈጺራ። እዛ ጓል 42 ዓመት ደምጻዊት፡ ነቶም ኩሉ ግዜ ብጉጅለ ኮይኖም ንዓኣን ንበዓል-ቤታን ዝዕጅቡ ሓለውታ

ዓመታዊ ኣስታት 4 ሚልዮን ዶላር ባጀት ትስልዓሎም።

6. ኪም ካርዳሺያን፡- እዛ ብዓልቲ ብዙሕ ሞያታት ዝኾነት ጓል 43 ዓመት ጸላዊት ኣመሪካዊት ኮኾብ፡ 1.7 ቢልዮን ዶላር ዝግመት ሃብቲ ኣለዋ። እንተኾነ፡ ኣብ 2016 ናብ ፓሪስ ኣብ ዝገሸትሉ እዋን፡ ሰረቕቲ ሽጉጥ እናወጣወጡ ብዙሕ ገንዘብን ስልማትን ካብ ገዛኣ ምስ ሰረቑዋ፡ ብዘይ ጸጥታ ኩሉ ነገር ኮንቱ ምዃኑ ስለዝተሰቈረ፡ ንሓለውታ ዓመታዊ 3.5 ሚልዮን ዶላር እናኸፈለት ድሕነታ ከተውሕስ ተገዲዳ። እንተ'ቲ መድሕን ዝኣተወላ 'AIG' ዝተባህለ ትካል ግን፡ በቲ ኣብ ፓሪስ ዚጋጠማ ዝምታ ኣብ ልዕሊ ናይ ሽዑ ሓላዊ ነፍሳ ፓስካል ዱቬር ክሲ ብምምስራት፡ ናይ 6.1 ሚልዮን ዶላር ካሕሳ ከምዝሓተተ ይግለጽ።

7. ሌይዲ ጋጋ፡- እዛ ወናኒት 320 ሚልዮን ዶላር ሃብቲ ዝኾነት ኮኾብ ኣመሪካዊት ደራፊትን ተዋሳኢትን፡ ኣብ ክንዲ ውላድ ሰለስተ ኣኽላባት'ያ ከተዕቢ መሪጻ። ሓደ ካብ ካብ'ቶም ኣኽላባት ኣብዚ ቀረባ እዋን እናተዛወረ እንከሎ መጭወይቲ ምስ ኣጋጠሞ ከኣ፡ እዛ ጓል 38 ዓመት ኮኾብ፡ ዓመታዊ 2.1 ሚልዮን ዶላር እናኸፈለት ሓለዋ ገዛኣን ኣኽላባታን ዚያዳ ከምዝጸንዐ ገይራቶ ኣላ።

ስፖርት

ኣሜን ተስፋይ

ሮዛን ማርያንን
“ካብ ቢንቢና ናብ . . .”

ቢንቢና፡ ሓንቲ ካብ ምምሕዳራት ከባቢ ንኡስ ዞባ ሻምቡቆ ዞባ ጋሽ ባርካ እያ። ዝበዝሑ ተቐማጦኣ ብሕርሻ'ዮም ዝነባበሩ። ደቂ'ቲ ከባቢ ብሄረ ኩናማ ኮይኖም፡ ኣብ ምዕቃብ ባህሊን ልምዲን ዕቱባት እዮም።

ኣብ ርሑቕ ገጠራት ዝነብር ህዝብና ብገዛእቲ ስርዓታት ካብ ማሕበራዊ ኣገልግሎት ተሓሪሙ ከም ዝጸንሐ ኩሉ ዝፈልጦ ሓቂ እዩ። ቢንቢና፡ ድማ ሓንቲ ካብአን'ያ ነይራ። ፖሊሲ መንግስቲ ኤርትራ ግን፡ “ማሕበራዊ ፍትሒ፡ ንኹሉ ኣብ ኩሉ” ዝብል እዩ። በዚ ድማ ሎሚ ቢንቢና መሰረታዊ ማሕበራዊ ኣገልግሎት ተደኩንላ ቈልዑ ናብ ኣብ ከባቢኦም ዝርከብ ቤት ትምህርቲ ወፊሮም ፍልጠት ዝቐስምሉ ዕድል ረኺቦም ኣለዉ።

ሶና፡ መባእታ ቤት ትምህርቲ ቢንቢና ኮይና፡ ንቖልዑ ቢንቢና ናብ ዝዓበየ ደረጃ ትምህርቲ መንጠሪ ባይታ ኮይና ተገልግል ኣላ። ኣብ'ዛ ቤት ትምህርቲ ተማሂሮም ናብ ዝበረኸ ብርኪ ዝበጽሑ ውሑዳት ኣይኮኑን። ብዘይካ ብኣካደምያዊ ትምህርቲ ብስፖርት'ውን ካብኣ ተበጊሰን ናብ ዝለዓለ ኣህጉራዊ ውድድራት ዝበጽሓ ደቂ 19 ዓመታት ኣለዋ። ሮዛን ማርያን። ሮዛ - ብሃገር ደረጃ ክብረ-ወሰን ዝሰበረት እያ። ጉዕዞ

ናይ'ዘን ስፖርታውያን ንብዙሓት ኣብነት ስለዝኾነ፡ ካብአን ዝረኸብናዮ ሓበሬታ ይስዕብ።

ሮዛ ሳለ ሃይለ፡ ኣብ ቢንቢና ብ1 ጥሪ 2006 ተወሊዳ። ወለዳ ሓረስቶት እዮም። በኹሪ ሓፍታ ገነት ድማ ኣብ ቤት ትምህርቲ ሶና መምህር ስ ዝኾነት ኣበርክቶኣን ጽልዋኣን ኣብታ ስድራ ልዑል እዩ።

ሮዛ፡ ካብ ቀዳማይ ክሳብ ሓሙሻይ ክፍሊ ሽልማት (ብልጫ) እናወሰደት ተማሂራ። ጎድኒ ጎድኒ ትምህርታ ግን ኩዕሶ እግሪ ተዘውትር ነይራ። ውራይ ኩዕሶ እግሪ እናዓዘዘ ምስ መጽአ ኣብ ትምህርታ ንድሕሪት ዘልሓጥ ኢላ። ዓቂባቶ ዝነበረት ደረጃ ብኻልኦት ተመንጢላ። መምህር ገነት፡ ኩነታታ ምስ ኣስተብሃለት ሓደ ምኽሪ ወስ ኣበለትላ። “ሮዛ ሓፍተይ፡ ኩዕሶ ክትጻወቲ ከለኺ ብጉያ እተርክበኪ የላን። ውድድር ጉያ ናይ 100 ሜትሮ ስለ ዘሎ ኣብኡ ፈትኒ፡ ” ኢላታ። ሮዛ፡ ነቲ ሓሳብ ኣይተቓወመቶን። ናይ ስፖርት መምህራ ፍሊፖ'ውን ነቲ ጉዳይ ተቐቢሉ ኣብ ቤት ትምህርቲ ኣዋዳዲሩዋ። ሮዛ፡ ቀዳመይቲ ወጺኣ። ድሕሪ'ዚ ንንኡስ ዞባ ሻምብቆ፡ ዝውኩሉ ኣትለታት ናብ ባረንቱ ከይዶም። ሓንቲ ካብኦም ሮዛ ነይራ። ኣብ 2019፡ ገና ጓል 13 ዓመት ከላ ንንኡስ ዞባኣ ዘሕብን ውጽኢት ኣመዝጊባ። ወርቂ መዳልያ ተሸሊማ ናብ ዓዳ ተመሊሳ።

በዚ ውጽኢት'ዚ ኣብ ዓይኒ መማህራን ስፖርትን ኣባላት ፌደረሽን ኣትለቲክስ ዞባ ጋሽ ባርካን ኣትያ። ገና ምስ ስድራኣ ሓደ ሰሙን ከይጸንሐት ብሃገር ደረጃ ኣብ ዝግበር ውድድር ንዞባ ጋሽ ባርካ ወኪላ ክትወዳደር ናብ ኣስመራ ተጸዊዓ። ኣብዚ እውን ንዞባኣ ዘሐብን ውጽኢት ኣመዝጊባ። ብውጽኢታ ዝኾርዑ ዞባ ጋሽ ባርካ፡ ንሮዛን ማርያን

ንዝለዓለ ስልጠናን ውድድርን ናብ ዞባ ማእከል ኣሰጋጊሮመን።

ሮዛ ሳለን ማርያ ዓሊ ኮቲን ደቂ 14 ዓመት ከለዋ እዩ ክስልጥና ናብ ኣስመራ ክወርዳ ተሓቢሩወን። ስድራ ቤት ሮዛ ብፍላይ ድማ ኣደኣ ኣይተቐበለቶን። “ህጻን ቈልዓ ኣይሰዳን'የ” ኢላ ተቓዊማ። መምህር ገነት፡ መምህር ፍሊፖ ግን ብሓያል ጎስጓስ ኣእሚኖማ። ምስ ስድራ ቤት ማርያን ፈተውቲን ኮይኖም ድማ መሪቖም ኣፋንዮመን።

ሮዛ፡ ግዜ ጎየይቲ ንምርግጋጽ ኣብ ዝግበር መጻረይ ውድድር ተሳቲፋ። ሓሙሻይቲ ተርታ ወጺኣ። ሽልማት ድማ ክሳብ ሻዱሻይ ስለዝነበረ ምስ ዕውታት ተሸሊማ። እዚ በኹሪ ናይ ኣስመራ ዓወታ ኣዝዩ ተስፋ ዝሃባ ኣጋጣሚ'ዩ ነይሩ። በዚ ውጽኢት ድማ ኣብ ባረንቱ ኣብ ዝተኻየደ ብሃገር ደረጃ ውድድር ንኽትሳተፍ በቒዓ። ኣብዚ እውን ንብቕዓታ ዘየሕፍር ውጽኢት ኣመዝጊባ።

ማርያ ዓሊ፡ ኣብ ናይ 3000ን 5000 ሜትሮን'ያ ትጐዩ ነይራ። ኣብ ንኡስ ዕድመኣ ንሳ'ውን ጎድኒ ጎድኒ ሮዛ ንሽልማት በቒዓ'ያ።

ሓደ ዓመት ኣብ ኣስመራ እናሰልጠናን እናተወዳደራን ምስ ጸንሓ፡ ንዕረፍቲ ናብ ዓደን ቢንቢና ከይደን። ንስድራ ቤተን ኣዝየን ናፊቐን ስለዝነበራ፡ ናይ ነገር ቀዅልዕነት ነቲ ባና ዝርእያሉ ዝነበራ ዓውዲ ክገድፍኦ ሓሲበን። ንስድራቤተን ድማ፡ “ኣይንምለስን ኢና” ኢለን ኣብየንኦም። ሕጂ’ውን ተራ መምህራን ገነትን ፍሊፖን ልዑል ከምዝነበረ ሎሚ ብሓበን ይዝክርኦ። ብናይ ክልተኦም ሞራላዊ ጎስጓስ ድማ ተመሊሰን።

ኣብ ጽዑቕ ልምምድን ውድድር እናሃለዋ፡ ኮቪድ 19 ንዅሉ መደባት ዘተዓናቕፈ ሕማም መጺኡ። ዝወጽእ ዝነበረ መምርሒታት ድማ ንስፖርት ኣዝዩ ጸላዊ’ዩ ነይሩ። በዓል ሮዛ፡ “ምስ ስድራ ቤትና ኮይና ክንውሸብ” ኢለን ንኣሰልጣኒአን ሊቪንግስቶን ኣብርሃም ሓቲተንኦ። ንሱ ምስ ዝምልከቶም ተረዳዲኡ ንዕአንን ካልኦት ኣትለታትን፡ “ዝኸይድ የለን። ኣብዚ ካብ መምርሒ ከይወጻኹም ልምምድ ክትገብሩ ኢኹም፡” ኢሉ ኣትሪፉዎም። ሳላ ዝተረፉ ድማ በዓል ሮዛን ማርያን ብቕዓተን ዓቒበን ነቲ ድሒሩ ዝመጸ ፍታሕ ተረኪበንኦ።

ሮዛ፡ መምዘኒ ብቕዓት ኦሎምፒክ 800 ሜትሮ ክትወዳደር ወሲና። እንተኾነ ግን ኣሰልጣኒኣ ኣብ ናይ 1500 ሜትሮ ንኽትጎይይ መምርሒ ሂቡዋ። ንሳ ግን ኣይተቐበለቶን። ዝተወሰነ ብዅራ ውሳነኡ ክቐይር ተጸብያቶ። ኣሰልጣኒኣ ብቕዓታ ገሚቱ’ዩ ወሲኑላ። እንተኾነ ግን ስምዒታ ክሕሉ ኢሉ ኣብ ናይ 800 ሜትሮ ክትወዳደር ኣፍቂዱላ። ቀዳመይቲ ድማ ወጺኣ። ፍቓድ ኣሰልጣኒኣ ኣኽቢራ ኣብ ናይ 1500 ሜትሮ ተወዳዲራ ሳልሳይ ደረጃ ወጺኣ ንኦሎምፒክ ተመሪጻ።

ኣብ ናይ 800 ሜትሮ ክትጎይይ ከላ፡ ብግዜ ክልካዕ ከሎ ብ2 ደቓይቕን 12 ካልኢታትን ወዲኣቶ፡ ኣብ ናይ 1500 ሜትሮ ድማ ብ4 ደቓይቕን 31 ካልኢታትን ዛዚማቶ። በዚ ውጽኢት ኣብ ናይ ትሕቲ ዕድመ ጁኔር ተመሪጻ። ኣብ ክልተ ውድድራት ድማ ቀዳመይቲ ተሸላሚት ኮይና። ብሰንኪ ዕድመ ግን ካብ ኦሎምፒክ ጃፓን ተሪፋ።

ኣብ 2023፡ ውድድራት ሰሜን ኣፍሪቃ ንኽትወዳደር ናብ ታንዛንያ ከይዳ። እዛ መገሻ ናይ መጀመርታኣ ስለ ዝነበረት፡ ንዓኣ፡ ንክለባን ስድራ ቤታን ኣዝያ ባህ ዘበለት’ያ ነይራ። ኣብ ናይ 1500 ሜትሮ

ድማ ተወዳዲራ። መወዳድርታ ሓያላት እኳ እንተነበራ፡ ንሮዛ ግን ኣይከኣላኣን። ቀዳመይቲ ወጺኣ ንሃገራ ወርቂ መዳልያ ሒዛ መጺኣ።

ጽምብል ሓጐሳ ከይወድአት ናብ ዛምብያ ክትብገስ ተሓቢሩዋ። እቲ ውድድር ንትሕቲ 20 ዓመተን ዝኾና ደቀንስትዮ’ዩ ዝውክል ነይሩ። መብዛሕትአን ብዕድመን ተመኩሮን ዝበልጽኣ ኣትለታት’የን ነይረን። ኣብዚ ድማ መበል ሻዱሸይቲ ወጺኣ ብዂርዓት ናብ ሃገራ ተመሊሳ።

ኣብ ናይሮቢ - ኬንያ፡ ግዜኣ ንኸተማሓይሽ ነቲ ናይ 1500 ሜትሮ ብ4 ደቓይቕን 25 ካልኢትን ንኽትውድኦ ተሓቢርዎ። ፈለማ ብ4 ደቓይቕን 24 ካልኢትን ዛዚማቶ፡ ድሕሪ ዝተወሰነ እዋን ድማ ብ4 ደቓይቕን 23 ካልኢትን ኣማሓይሻቶ።

ናብ መላእ ጸወታታት ኣፍሪቃ - ጋና ንኽትሳተፍ ን1500 ሜትሮ ብ4 ደቓይቕን 18 ካልኢትን ንኽትዛዝሞ መምርሒ ተዋሂብዋ። ሳላ ሓያል ጻዕራን ናይ ክለባ ምድላዋትን ድማ ብልክዕ ሽቶኣ ሃሪማ። እንተኾነ ግን ብዝተፈላለዩ ምኽንያታት ኣብ ናይ ጋና ውድድር ከም ዘይተሳተፈት ሮዛ ሓቢራ።

ኣትለት ማርያ ዓሊ፡ ዝበዝሐ ውድድራት ናይ 5000 ሜትሮ ኣብ ሃገርና ዝግበር ቀዳመይቲ ከም እትወጽእ፡ ኣብ 2023፡ ኣብ መንደፈራ ዝተገብረ ውድድር (ክሮስ ካንትሪ) ቀዳመይቲ፡ ኣብ ደቀምሓረ ናይ 10 ኪሎ ሜትሮ ቀዳመይቲ፡ ኣብ ኣስመራ ማራቶን ሳልሰይቲ ክትወጽእ ከላ፡ ካብ ሃገር ወጻኢ ኣብ ዛምብያ ሻዱሸይቲ፡ ኣብ ናቲባ ኤውሮጳ ናይ 5000 ሜትሮ ንጁኔር ዘሳትፉ ነጥቢ ከም ዘመዝገበት ገሊጻ።

ኣብ መወዳእታ እዘን ክልተ ትስፉዋት ኣትለታት፡ ገይና ብዕድመ ንኣሽቱ ስለዘለዋ፡ ዝበዝሐ ኣበርኩቶአን ብሕጂ ስለዝኾነ ንሃገረን ዘኹርዕ ውጽኢት ንከምዝገባ ከምዝጽዕራ ሓቢረን።

ይብሉ ነበሩ !

“ንድኻታት ትህቦም ዘይኮነ፡ ድኻታት ይህቡኻ!!”

ኣልጌና ወልደማርያም

ነብሳ ይምሓራ ዓባየይ ሓረጉ፡ ‘ካብ ሃላይ ካብ ምልቃሕ’ሲ፡ ካብ ወረጃ ምስራቕ ይሓይሽ’ ትብለኒ ነይራ። ልክዕ ንሙኺን፡ ኣብቲ እዋን እኹል ዕድመን መንቋሕቋሕታን ስለ ዘይነበረኒ፡ ኣተንኣ እርደኣኒ ኣይነበረን። ምስ ዕድመ ግና፡ ሕጂ ኣጥዕዩ ክስወጠኒ ክኢሉ ኣሎ። ካብ ሃላይ ምልቃሕ፡ ዜና ወይ ምስጢር ዕዳጋ እንተ ኾይኑ፡ ካብ ለባም ምስራቕ ግን ምስናይ ሓጥያቱ ስትረት ኣለዎ፡ ንምባል እያ ዓባየይ ከምኡ ትብለኒ ነይራ። ሓቒ ይሓይሽ ውን ኣይተጋገየትን። ‘ካብ ሰይጣን ዝልቃሕ፡ ከይበልዐን ይንጋሕ’ ድዩ ዝበሃል? ይብሉ ነበሩ!

ሃብቶም ዝገበሮን ዘይገብሮን ዝዛረብ፡ መታዓብይትና እዩ። እቶም ኣዐርዮም ዝፈልጥዎ ሰባት፡ ‘ሃብቶም ዓፍራ’ እዮም ዝብልዎ። ሰብ ክርእየሉ መታን ገባሪ ጽቡቕ ኮይኑ ንኽዋሳእ ዝኾነ ሕንከት ተሰሚዕዎ ኣይፈልጥን። ኣብ ቅድሚ ሰባት ሓጋዚ ጽጉማት መታን ክጽዋዕ፡ ጁባኡ ክነግፍ ድሕር ኣይብልን። ወላዲቱ ጭባጦ ቡን ስኢና ከተንባሁቕ እናወዓለት፡ ንሱ ከኣ ወረጃ ዘብሎ ድራማዊ ሓገዛት ክገብር ይውዕል። ‘ከም ነብሱ ነቢሩ ዘይክእሎ’ ድዩ ዝበለ ገጣማይ። ንሃብቶም ሓገዝ ዘይኮነ ዘገድሶ፡ ምስ ሓገዘ ዝረኽቦ ጽቡቕ ሽም እዩ ዕላማኡ። ‘ስሙ ሰማይ ድራሩ ማይ!’ ድዮም ዝበሉ?

ብኣንጻር ሃብቶም ዓፍራ፡ ኣደይ ሚዛን ከም ስመን ሚዛን ዘለወን ወረጃ ሰበይቲ እየን። ፈጣሪ ውን ባህርያተን ግዲ ርእዩ፡ በዓልቲ ጸጋ እየን። ጽጉማትን ድኻታትን ኣጽኒዐን፡ ሰብ ከይረኣየን ብምሽት ይሕግዛ። ዓውዓው ክበሃለለን ዝደልያ ኣይኮናን። መጽናዕተን ኮነ ሓገዘን ኩላ ብምስጢር እያ። ንድኻታት ሓጊዘን ናይ ሕልና ዕግበት ክረኽባ ደኣ እምበር፡ ናይ ግብረ ሰናይ ‘ጅግና’ መሲለን ክረኣያ ጥሙሕ የብለንን። ‘ኣትን ኣደይ ሚዛን ንኽንደይ ድኻታት ኢልክን ኢኽን እሞ ክትህባ?’ ምስ ተባህላ፡ ‘ንድኻታት ትህቦም ዘይኮነ ይህቡኻ እዮም’ መሊሰን። ‘ድኻታት ካብ ምቕባል ሓሊፎም እንታይ ይህቡኻ?’ ምስ ተባህላ ከኣ፡ ‘እቲ ዕግበት ሕልና’ኸ?’ ይብላ። ይብሉ ነበሩ!!

በላይ (ብኣፉ ዝሓድር) ፈላጢና እዩ። ካብ ኣፉ ጽቡቕ ዘረባ ካብ ዝሞልቕ፡ ገመል ብዓይኒ መርፍእ ክሓልፍ ይሓይሽ። ከመይ ኣለኻ እንተ ኢልካዮ፡ ‘ድኽነት ከም ኩዕሶ ይቕብቐበና’ ወይ ‘እንህለካ ስእነት ቖመና ወዲ ሓወቦና ኮይኑ ይስመዓና’ እዩ ዝብል። ካብ’ቲ ዝገርም ከም ዓቕሙ ዝነብር፡ በዓል ማእከላይ መነባብሮ ምዃኑ እዩ። ስለምንታይ ኢኻ ተማርር ምስ ተባህለ ዝህቦ መልሲ እዩ፡ እቲ ከም ኣብነት ክጠቕሶ ገዲዱኒ ዘሎ። መልሱ፡ ‘ከይኳሕኳሕካ ከመይ ኢሉ ሰብ ይኽፍተካ’ እዩ ዝብል። ማለቱ ከኣ ሕማቕ ኣለኹ ከይበልካ፡ ከመይ ኢሉ ሰብ ይሕግዘካ ንምባል እዩ። ‘ንፋዕ ለማኒ ከፋት ጁባ ቶኺቢ እዩ’ ይብል ንሱ እንተ ረኺበ። ይብሉ ነበሩ!

ኣቶ በርሀ ብዛዕባ ምትኳብ ዝተፈለየ ኣጠማምታ እዩ ዘለዎ። ሓደ መዓልቲ ሓንቲ ኣብ ማእከላይ ዕድመ እትርከብ ወይዘሮ፡ ክተኽቡላ ምስ ሓተተቶም፡ ‘እንታይ ክኾነኪ?’ ብምባል ሓቲቶማ። ወያ ለማኒት ብምግራም፡ ‘ኣቱም ኣቦይ! ካብ ጊሓት እንጌራ ዘይለኸፉ ቈልዑ ኣለዉኒ’ ብምባል መለሰትሎም። ንሶም ከኣ ‘እዛ ጓለይ ንዓኺ ምትኳብ፡ ከም ኣእዳውክን ኣኢጋርክን ምስባር እዩ።’ በልዋ። ከመይ ኢላ ምስ ሓተተቶም ከኣ፡ ‘ሰሪሕኪ ክትበልዒ እናኸኣልኪ፡ ንምንታይ ቶኹብ የልምስኪ? ትኳቦ’ኳ ሕማም መንሽሮ እዩ።’ በልዋ። ለማኒት ኣፋ እናረማጠጠት ‘ትኳቦ’ስ ሕማም መንሽሮ? ናይ ምንታይ መንሽሮ?’ ምስ በለቶም፡ ‘ናይ ስራሕ መንፈስካ ዘልምስ መንሽሮ እዩ’ ምስ በልዋ፡ ገዲፋቶም ተዓዝረት። ‘ትኳቦ! ህርኩት መንፈስ ዘማስን መንሽሮ!’ ይብሉ ነበሩ!

ኣብ መወዳእታ ንድኻታት ምሕጋዝ ዝህልዎ ናይ ሕልና ሩፍታ እንተ ተለኪዑ፡ ሓገዝ ምሃብ ካብ ንተሓጋዚ ንሓጋዚ የርብሕ። ማእለያ ዘይብሉ ገንዘብ እናዘረኻ ብመስተ ክትዘናጋዕ ትኽእል ኢኻ። የግዳ ሰኺርካ ነብስኻ ትበላሾን ትጠዓስን። ከብዲ ጽጉማት እንተ ዓንጊልካ፡ እቲ ካብኡ እትረኽቦ ዕጋበት፡ ምግቢ ሕልና ይኾነካ። ንድኻታት ትህቦም ዘይኮነ፡ ይህቡኻ እዩ እቲ ምስጢር። ግና ንመን ኢኻ ትሕግዝ? ‘ሓገዝካ ናይ ስራሕ መንፈስ ይገንዝ ከይህሉ!’ ይብሉ ነበሩ!